

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA

MAJANDUS-BÜLLETÄÄN

№ 4

1937

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ

ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA
MAJANDUS-BÜLLETÄÄN
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ
ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

Jlmuub 4 korda aastas.
 Выходит 4 раза в год.

Väljaandja ja toimetus:

Издатель и редакция:

Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda,
 Tallinn, Mundi tän. 3—2. Telefon 411-67

Эстонско-Союзносоветская Торговая Палата,
 Таллин, Mundi tän. 3—2 Тел. 411-67

5. aastakäik
 5-й год издания

№ 4 31. XII

1937

Sisu:

Содержание:

N. S. V. Liidu XX aastapäeva puhul Koja pidulikul üldkoosolekul 7. nov. k. a. peetud kõned:		Речи, произнесенные по случаю XX го- довщины СССР на торжеств. общем собрании Палаты 7 ноября с. г.:	
Eesti ja Nõukogude Liidu kauban-		Председатель Эстонско-Союзносовет-	
duskoja esimees Leo Sepp	178	ской торг. палаты Лео Сепп	178
Eesti Vabariigi majandusminister		Министр народного хозяйства Эс-	
K. Selter	181	тонской Республики К. Сельтер	181
N. S. V. Liidu chargé d'affaires dr.		Chargé d'affaires СССР в Эстонии	
L. Ananov	183	др. Л. Ананов	183
Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuh- ted 11 kuul 1937. a.	186	Экономические отношения между Эсто- нией и СССР за 11 мес. 1937 г.	186
Sellest:		В т. ч.:	
Nõukogude Liidu XX aastapäeva		Празднование XX-летия СССР Па-	
pühitsemine Koja poolt	190	латой	190
Rahvaharidus Nõukogude Liidus	192	Народное просвещение в СССР	192
Sellest:		В т. ч.:	
Üldharidus	194	Общее образование	194
Alam- ja keskkutseharidus	196	Низшее и среднее профобразование	196
Kõrgem haridus	198	Высшее образование	198
Poliitilis-hariduslik töö	200	Политико-просветит. работа	200
Vähemusrahvuste rahvaharidus	203	Народ. просвещение нацменьшинств	203
Eesti väliskaubandus:		Внешняя торговля Эстонии:	
Väliskaubanduse tähtsus	206	Значение внешней торговли	206
Väliskaubanduse areng	207	Развитие внешней торговли	207
Sissevedu	209	Импорт	209
Väljavedu	213	Экспорт	213
Väliskaubandus maade järgi	216	Внешняя торговля по странам	216
Transiit	220	Транзит	220
Kokkuvõte	220	Сводка	220
Nõukogude Liidu finantsid (rahandus; panngandus ja krediit; kindlustus- asjandus)	222	Финансы СССР (денежное дело; бан- ковое дело и кредит; страховое дело)	222
Nõukogude Liidu majandus	230	Экономика СССР	230
Sellest:		В т. ч.:	
Nõukogude Liidu Ülemnõukogu		Итоги выборов в Верховный Совет	
valimiste tulemused	237	СССР	237
Eesti majandus	238	Экономика Эстонии	238
Kokkuvõtted-tõlked	242	Сводки-переводы	242

*N. S. V. Liidu XX aastapäeva puhul Koja pidulikult
üldkoosolekul 7. novembril k. a. peetud kõned.*

*Речи, произнесенные по случаю XX годовщины
СССР на торжественном общем собрании Палаты
7-го ноября с. г.*

Eesti ja Nõukogude Liidu kaubanduskoja esimees LEO SEPP:

Председатель Эстонско-Союзносоветской торг. пал. ЛЕО СЕПП:

Avades Eesti ja Nõukogude Liidu kaubanduskoja piduliku üldkoosoleku, tänan Koja nimel kõiki austatud külalisi, kes rohkearvuliselt on ilmunud, et ühes meie Koja liigetega osa võtta tänasest pidulikust üldkoosolekust meie suure naaberriigi — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu — 20. aastapäeva puhul. Tänan kõiki, kes on täna tulnud avaldama meie naaberrahvastele nende pidupäeval sõbralikke tundeid, usaldust ja parimaid õnnesoove.

Mõned võiksid ehk väita, et rahvaste vastastikused sõbralikud tunded, vastastikune usaldus ja arusaamine pole tänapäeval moes, ja et seepärast nende tunnete avaldamine on tühipaljas sõnakõlks, mille taga kas mitte midagi või jälle koguni midagi hoopis muud peitub. Ma julgen siiski tõendada, et see pessimism ei ole õigustatud, eriti aga mitte Eesti ja Nõukogude Liidu rahvaste vahelkordade suhtes.

Nõukogude Liit on oma lipukirjaks võtnud laialdaste töötajatehulkade majandusliku ja kultuurilise taseme tõstmise, võitluse jõukama ja õnnelikuma elu eest.

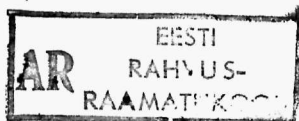
Kuid kas seesama ei olnud lipukirjaks eesti rahval, kui ta end sirutas suveräänse iseseisvuse järele? Suurte naabrite sügavas varjus oli enne iseseis-

Открывая торжественное общее собрание Эстонско-Союзносоветской торговой палаты, выражаю от имени Палаты благодарность всем уважаемым гостям, многочисленно собравшимся для участия вместе с членами нашей Палаты на сегодняшнем торжественном общем собрании по случаю XX годовщины нашей великой соседней страны — Союза Советских Социалистических Республик. Благодарю всех, кто сегодня пришел выразить нашим соседним народам в день их торжества дружественные чувства, доверие и наилучшие поздравления.

Некоторые, пожалуй, скажут, что взаимные дружественные чувства народов, их взаимное доверие и понимание ныне не в моде, и что поэтому высказывание этих чувств сводится к пустым словам, за которыми или ничего не скрывается или даже скрывается нечто совсем иное. Осмеливаюсь все же утверждать, что этот пессимизм необоснован, особенно в отношениях между народами Эстонии и Советского Союза.

СССР поставил себе лозунгом повышение экономического и культурного уровня широких масс трудящихся, борьбу за более зажиточную и счастливую жизнь.

Но разве то же самое не было лозунгом и эстонского народа, когда он протянул руку за суверенной самостоятельностью? В глубокой тени великих сосе-

vust eesti rahva elupuu kängu jäämas, rahvuslik majandus oli söödis, rahvas omal kodupinnal võõraslaps. Majandus oli tol ajal võõraste kontrollida ja juhtida. Kuigi kunstlike sünnitustena tsaaririigi imperialismi huvides tekkisid sõjalaevade hiigeltehased ja muud sarnased ettevõtted — nad töötasid võõrastele, võõrad tööjõud olid seal eelistatud, kuna samal ajal võõrrahva poolt okupeeritud põllupind enam oma rahvale tööd ega leiba ei suutnud anda, ja eesti rahvas iga ilmakaare poole oli sunnitud välja rändama, et leida igapäevast leiba ja teenistust.

Eesti rahva igatsus iseseisvuse järele ja võitlus tema eest oli igatsus ja võitlus oma eluõiguse eest, oma kodu eest, parema ja õnnelikuma elu eest kogu rahvale. See igatsus, see siht on eesti rahva südames ka praegu, see on tema iseseisvuse kristallpuhas sisu ning tuum: kõik muud sinna juhuslikult kleepuvad soovid ning soovikesed heidab ajaratat paratamatult, kui porise vahu, oma teelt kõrvale.

Eesti rahval ei ole üle maailma kokukogutud varandusi, millest ta muretulb elaks, ega allaheidetud võõrrahvaid, kes teda teeniks: ei, eesti rahvas elab ja tahab elada ainult oma tööst ning maitsta ainult selle vilja.

Kui seepärast Eesti sirutas oma käe iseseisvuse järgi, siis õigustas seda siht, luua eesti rahvale paremaid äraelamise võimalusi. Lõppsiht on seega ühine Nõukogude Liiduga, kuigi valitsevad korrad ja meetodid lahku lähevad.

Loodame, et teised tunnustavad ka meie saavutusi majanduslikul ja kultuurilisel alal. Meil on püütud mitmekesistada toodangut, et rahvamajandust teha rikkamaks, mis võimaldaks kindlustada elamisvõimalusi ja tõsta elustandarti.

Kui meie tahame, et meie saavutusi hinnataks, siis peame erapooletult tun-

дей до самостоятельности древо жизни эстонского народа захирело, национальная экономика была заброшена, народ на своей родной земле был на положении падчерицы. Экономика находилась в то время под чужим контролем и руководством. Хотя в виде искусственных формаций, в интересах империализма царской России, возникли гигантские военные верфи и прочие подобные предприятия — но они работали на чужих, чужой рабочей силе оказывалось там предпочтение, тогда как занятая чужим народом земля уже не была в состоянии давать своему народу ни работы, ни хлеба, и эстонский народ был вынужден эмигрировать по всем направлениям света, чтобы найти себе хлеб насущный и заработок.

Тоска эстонского народа по самостоятельности и борьба за нее были тоской и борьбой за свое право на жизнь, за свой домашний очаг, за лучшую и более счастливую жизнь для всего народа. Эта тоска, эта цель скрываются и сейчас в сердце эстонского народа, они являются кристаллически чистым содержанием и сутью его самостоятельности: все прочие случайно прилипающие желания и желаньца колесо времени неизбежно сметет с дороги, как грязную пену.

Эстонский народ не обладает ни накопленными со всего мира имуществами, на которые мог бы беззаботно жить, ни покоренными чужими народами, которые ему служили бы: нет, эстонский народ живет и хочет жить только своим трудом и вкушать только его плоды.

Если поэтому Эстония протянула руку за самостоятельностью, то оправданием этому была цель создать эстонскому народу лучшие возможности для существования. Конечная цель, таким образом, является общей с СССР, хотя существующий у обеих стран и методы расходятся.

Надеемся, что другие также признают наши достижения в культурной и экономической областях. У нас старались внести разнообразие в продукцию в целях обогащения народного хозяйства, что позволило бы обеспечить возможности существования и поднять стандарт жизни.

Если мы хотим, чтобы ценились наши достижения, то мы должны объективно

nustama ka naabrite saavutusi. Meil pole seepärast ka mingit põhjust alahinnata Nõukogude Liidu suuri saavutusi.

Lodev, mahajäänud põllumajanduslik Vene on muutunud tugevaks, distsiplineeritud tööstusriigiks. Uudsenaloodud rasketööstus on vankumatuks aluseks, millel ülesehitustöö võib edasi kesta. Töö on tõstetud ausse, töö-, sotsiaal- ja sanitaarolusid on suure hoolega arendatud, laialdaste hulkade elustandardi tõstetud. Nõukogude Liidu rahvad on 20 aasta jooksul muutunud kirjaoskavateks, pimedatest nägijateks, kelledele üks haridusele ja kultuurile on seega avatud. Ükskõik kust küljest meie ka ei vaata, peame tunnustama, et Nõukogude Liidus on tehtud hiigla ülesehitavat tööd.

Kui lisaks kõigele sellele on seal veel midagi, mis eriti väärib märkimist. Nimelt too, et kõik see Nõukogude Liidus on toimunud rahuloosungite tähe all. Neis loosungites on öeldud, et mitte see ei tohi otsustav olla, kellel on raskemad mürsud ja mürgisem gaas, vaid mõõduandev on, kellel on suuremad saavutused rahvahulkade heaolu tõstmise alal. Tuleb võistelda mitte relvadega, vaid ideedega. Ei tohi olla hävitavat võitlust rahvaste vahel ülevõimu pärast, vaid rahulik võistlus majanduslikus ja kultuurilises ülesehituses. Võitjaks ei tohi selles võitluses olla see, kes võõral maal on suutnud rohkem külvata surma, häda ning viletsust, vaid võitjaks jääb see rahvas, kes omal maal on suutnud külvata rohkem õnne ja anda rahvahulkadele lahedamaid elamisvõimalusi, kultuuriliste tarvete paremat rahuldamist.

Oleme liig palju tunnud võõra ja vägeva vägivaldaga ja ülevõimu. Seepärast igaüks, kes tahab ennast pidada hooldajaks meie üle ja juhtida meie radu vägivallaga, oleks meie vaenlane. Seepärast on ka selge, miks meile on nii sümpaatsed teistsugused, rahukuuluvad loosungid, mis kutsuvad meid võitlusele rahulikus ülesehituses, milles peame ja võime olla võrdsed ja ühejõulised ka suuremate rahvastega sammu pidama.

признавать и достижения соседей. Мы поэтому не имеем никаких оснований недооценивать крупные достижения СССР.

Расхлябанная, отсталая аграрная Россия превратилась в сильную, дисциплинированную индустриальную страну. Заново созданная тяжелая промышленность является непоколебимой основой, на которой строительство может продолжаться. Труд стал делом чести, условия труда, социальные и санитарные условия тщательно улучшались, повышен жизненный стандарт широких масс. Народы СССР за 20 лет стали грамотными, из слепых зрячими, и тем самым для них открыты двери к образованию и культуре. С какой бы стороны ни посмотреть, мы должны признать, что в СССР проведено громадное строительство.

Однако, в дополнение ко всему этому там имеется еще нечто, что заслуживает особенного упоминания. Именно то, что все это в СССР проделано под знаком лозунгов мира. В этих лозунгах говорится, что не то должно быть решающим, у кого имеются более тяжелые снаряды и более ядовитый газ, а решает то, у кого более крупные достижения в области повышения благосостояния народных масс. Надо бороться не оружием, а идеями. Не должно быть гибельной борьбы между народами за власть, а мирное соревнование в экономическом и культурном строительстве. Победителем в этой борьбе должен быть не тот, кто в чужой стране сумел посеять больше смерти, горя и нищеты, а победителем остается тот народ, который на своей земле смог посеять больше счастья и дать народным массам более широкие возможности существования, лучшее удовлетворение культурных надобностей.

Мы слишком много претерпели насилия со стороны чужих и могущественных. Поэтому всякий, кто захочет опекать нас и насильно направлять наш путь, будет нашим врагом. Поэтому ясно и то, почему для нас так симпатичны иные, провозглашающие мир лозунги, призывающие нас к соревнованию в мирном строительстве, в котором мы должны и можем быть равными и равносильными и с крупными народами. В том, чтобы не отставать от них.

Meie ei tee täna mitte sõnakõlkse, vaid tunne me soojalt kaasa oma naaber-rahva rõõmule juubeli puhul. Eesti rahva elus on esirinnas töö ja töövili. Ei saa keelata oma sümpaatiat neile, kes teevad rakkuskäsi tööd, samuti kui meiegi, et omale ehitada avaramat ja valgemat uut kodu.

Olen seepärast kindel, et võin täna nii Eesti ja Nõukogude Liidu kaubanduskoja liikmete kui ka kõigi koosviibijate nimel Nõukogude Liidule ta 20. aastapäeva puhul südamest õnne ja edu soovida ta rahulikuks ülesehitustööks rahvahulkade kasuks ka tulevikus.

Eesti Vabariigi majandusminister K. SELTER:

Министр народного хозяйства Эстонской Республики К. СЕЛТЕР:

Juubelite puhul on kombeks heita pilku minevikku. Minule ja paljudele tuhandetele eestlastele olid esimeseks allikaks, millest omandasime teadmisi Eesti rahva ja Venemaa vaheliste vahekordade kohta, vene ajaloo- ja maateaduse õpperaamatud. Ajalooamatutes sunniti meid vaimustusega õppima ajajärku, kus keiser Peeter I, raiudes akent Euroopasse, heites Eesti oma alla.

Erapooletud ajaloolased aga tõendavad, et see aknaraiumine, mille üle nii vaimustatult meile jutustati, oli suurimaks laastamiseks Eestis. Arvatakse, et kui seda poleks juhtunud, siis Eesti rahvaary oleks kolm või neli korda suurem praegusest.

Maateaduse õpperaamatutes kõneldi eestlastest kui väikesest tshuudi rahva killust, kes elavat suitsutaredes ja loitvat end puukoore ja räimedega. Muud polnud öelda.

Arusaadavalt ei leidnud eesti rahva vabaduse ja iseseisvuse püüded seni vastukõla vene valitsuse juures, kuni võimal püsisid ringkonnad, kes sääraseid ajaloolisi ja maateaduslikke „tõdesid“ levitasid.

Мы не говорим сегодня пустых слов, а тепло сочувствуем радости нашего соседнего народа по поводу юбилея. Нельзя отказать в симпатии тем, кто мозолистыми руками трудится, как и мы, чтобы построить более просторную и светлую новую родину.

Поэтому я уверен, что могу сегодня от имени как членов Эстонско-Союзносоветской торговой палаты, так и всех присутствующих пожелать Советскому Союзу по случаю его XX годовщины от сердца счастья и успехов в деле мирного строительства его в пользу народных масс и в будущем.

По случаю юбилеев принято бросать взгляд в прошлое. Для меня и многих тысяч эстонцев первым источником, из которых мы черпали познания об отношениях между эстонским народом и России, были русские учебники истории и географии. В учебниках истории нас заставляли с восторгом изучать период, когда император Петр I, прорубя окно в Европу, покорил Эстонию.

Объективные историки, однако, утверждают, что это прорубка окна, о чем нам так восторженно рассказывалось, была крупнейшим разорением для Эстонии. Полагают, что если бы этого не произошло, численность эстонского народа была бы в три или четыре раза больше существующей.

В учебниках географии говорилось об эстонцах, как о мелкой разновидности чудского народа, и которые будто бы живут в курных избах и питаются древесной корой и салакой. Ничего другого не имелось сказать.

Понятно, что стремления эстонского народа к свободе и самостоятельности не находили до тех пор отзвука у русского правительства, пока у власти стояли круги, распространявшие такого рода исторические и географические „истины“.

Meie teame, et isegi siis, kui eesti rahvas relvadega vabastas oma maa, meie iseseisvust need endised valitsevad vene ringkonnad ei tunnustanud. Seda tunnustamist pole meie neilt ka küsinudki. Need ringkonnad seletasid, et maa vabastamise fakt polevat tähtis, ja nõudsid, et meie oma iseseisvuse küsimuse jätaksime mingi tulevase jagamatu Suur-Vene keskvõimu otsustada. Kui need võimukandjad oleksid veel tol ajal olnud Venemaal võimul, oleks sõda võinud veelgi kesta ja nõuda veel mõnegi kalli ohvri.

Õnneks polnud need ringkonnad tol ajal Venes enam mõõduandvad, vaid otsustamine kuulus juba praegusele võimule, kelle juubelit täna pühitsetakse. Need, kes praegu on Nõukogude Liidus võimul, olid esimeseks võimuks, kes oli nõus läbi rääkima meiega kui võrdse partneriga ja Eesti iseseisvust tunnustama. Seda oskame hinnata.

Pärast Eesti ja Vene lahkuminekut on mõlema maa areng läinud oma erirada, vastavalt sellele, kuidas kummagi maa rahva rõhuv enamus määras kindlaks oma korra.

Pärast esimeste aastate otsinguid on välispoliitilised vahekorrad mõlema maa vahel olnud stabiilsed ja sõbralikud, olles rajatud rahu ja iseseisvuse säilitamise alusele. Võime kinnitada, et Eesti rahvas ja riik ei saa omama ambitsioone (nõudeid) Nõukogude Liidu arvel, ja usume Nõukogude Liidu valitsuse kinnitust, et ka tal ei ole Eesti suhtes agressiivseid kavatsusi.

Meie näeme, et Nõukogude Liit on osanud ka ilma Baltimere õhuaknata oma rahvaste elu arendada ja isegi palju suuremal määral kui endine Vene, kellele, nagu meile jutustati, Balti õhuaken oli eluküsimuseks.

Nõukogude Liidu rahutahet kinnitab ka see järjekindlus, millega Nõukogude valitsus viimastel aastatel oma kodus on karmi käega välja rookinud neid rahvusvahelisi seiklejaid, kes tahavad sõda. Rahutöö leiab tunnustust neis eesti ringkondades, kes ei lase end

Мы знаем, что даже тогда, когда эстонский народ оружием освободил свою страну, нашу самостоятельность эти прежние господствующие русские круги не признали. Этому признания мы от них и не испрашивали. Эти круги утверждали, что факт освобождения страны не важен, и требовали, чтобы мы вопрос о нашей независимости предоставили решению центральной власти какой-то будущей неделимой великодержавной России. Если бы эти сановники в то время были у власти в России, война могла бы продолжаться еще дольше и потребовала бы еще дорогих жертв.

К счастью, эти круги в то время уже не были решающими в России, а решение принадлежало уже нынешней власти, юбилей которой сегодня празднуется. Те, кто сейчас стоят у власти в СССР, были первой властью, согласившейся переговорить с нами, как с равным партнером, и признать самостоятельность Эстонии. Это мы умеем ценить.

После расхождения Эстонии и России развитие обеих стран шло разными путями, в зависимости от того, каким подавляющее большинство каждого народа установило свой строй.

После исканий первых лет внешнеполитические отношения между обеими странами были стабильными и дружественными, основываясь на базе сохранения мира и самостоятельности. Можем утверждать, что эстонский народ и государство не будут иметь амбиций (требований) за счет СССР, и верим утверждениям правительства СССР, что и у него нет агрессивных намерений по отношению к Эстонии.

Мы видим, что СССР сумел и без окна через Балтийское море развивать жизнь своих народов и даже в гораздо большей мере, чем прежняя Россия, для которой, как нам рассказывалось, это окно было вопросом жизни.

Воля СССР к миру подтверждается и той последовательностью, с которой советское правительство в последние годы суровой рукой искореняло у себя интернациональных авантюристов, желавших войны. Работа мира находит признание со стороны тех эстонских кругов, которые не

eksitada sensatsioonist, vaid kes on teadlikud hädasohtudest, mis ähvardavad Euroopa ja ka Eesti rahu.

Majanduslikud vahekorrad Eesti ja Nõukogude Liidu vahel on viimastel aastatel samuti kujunenud stabiilseteks. Loodetavasti arenevad need ka tulevikus samas tempos ja usalduslikus õhkkonnas.

Mul on ülesandeks soovida juubeli puhul Nõukogude Liidu riigile ja rahvastele, kes esimesena vene võimudest käsitasid meid võrdse partnerina ja tunnustasid meie iseseisvust, ja kes on pidanud meiega korrektseid diplomaatlikke ja majanduslikke suhteid, kõigest südamest õnne ka tulevikuks.

N. S. V. Liidu chargé d'affaires Eestis dr. L. ANANOV:

Chargé d'affaires СССР в Эстонии др. Л. АНАНОВ:

Olen rõõmus, et võin Teid tervitada ja avaldada sügavat tänu oma valitsuse ja muu oma nimel niihästi Suure Oktoobri-revolutsiooni XX aastapäevale pühendatud käesoleva piduliku koosoleku algatajatele, kui ka osavõtjatele külalistele, kes on tulnud austama seda suurt tähtpäeva.

Ajalooliste suursündmuste kaasaegsetel on raske põhjani hinnata ja läiel määral mõõta nende sündmuste kogu tähtsust ja kõiki tagajärgi inimühiskondade edasisele saatusele. Kes näiteks võis XVIII sajandi lõpul arvata, et kuulsusrikas Prantsuse revolutsioon, milline tegi lõpu feodalismile Prantsuses, et see revolutsioon oma kuulsa „Déclaration des droits de l'homme et du citoyen'iga“ („Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon“) saab olema teednäitavaks täheks kogu Euroopale, süüdates selles võitlusleegi feodalismi ja absolutismi vastu? Ent siiski isegi Euroopale nii kauge tsaristlik Vene kuulis Prantsuse revolutsiooni kõuemürinaid, ja tolle ajastu parimate vene inimeste teadvuses selle revolutsiooni äikesed valgustasid Vene küsimuse nii poliitilist kui ka sotsiaalset külge.

Tollest ajast peale revolutsioonileegi säde pole kunagi kustunud Venes.

дают себя отвлекть сенсацией, а представляют себе опасности, угрожающие миру Европы, а также Эстонии.

Экономические отношения между Эстонией и СССР за последние годы также стали стабильными. Надеемся, что они и в будущем будут развиваться тем же темпом и в той же атмосфере доверия.

Я имею задачу по случаю юбилея пожелать государству и народам СССР, которые первой из русских властей обходились с нами, как с равным партнером, и признали нашу самостоятельность, и которые имеют с нами корректные дипломатические и экономические отношения, от всего сердца счастья и на будущее.

Я рад приветствовать Вас и выразить глубокую признательность от имени моего правительства и от моего лично имени как инициаторам настоящего торжественного заседания, посвященного XX-летию Великой Октябрьской Революции, так и присутствующими гостям, пришедшим чествовать эту великую дату.

Современникам великих исторических событий трудно исчерпывающе оценить и в полной мере измерить все значение и все последствия для дальнейших судеб человеческая обществ этих событий. Кто, например, в конце XVIII века мог думать, что славная французская революция, положившая конец феодализму во Франции, что эта революция с ее знаменитой „Déclaration des droits de l'homme et du citoyen“ („Декларация прав человека и гражданина“) будет путеводной звездой для всей Европы, зажигая в ней пламя борьбы против феодализма и абсолютизма? А между тем даже столь далекая от Европы царская Россия услышала раскаты громов Французской революции, и в сознании лучших русских людей этой эпохи молнии этой революции осветили и политическую и социальную сторону русского вопроса.

С тех пор искра революционного пламени никогда не угасала в России.

Seda suurrahva igivana võitlust parema tuleviku eest kroonis täielik edu 20 aastat tagasi — 7. novembril 1917. a.

Kakskümmend aastat, milledest kolm kulus ägedaks kodusõjaks, on väga väike tähtaeg inimsoo ajaloojärkude ja inimühiskonna arenemisetappide seisukohalt. Kuid nende 20 aasta kestel on endise Vene keisririigi määratulates avarustes fundamentaalselt ja kindlalt üles ehitatud Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, milline praegu majanduslikult vaatekohalt moodustab esmajärgulise tööstusriigi maailma suurima põllumajandusega; sotsiaalselt vaatekohalt — maa, kus puudub inimese kuramine inimese poolt ja kus Liidu lipu all rahulikult ja sõbralikult külg külje vastas elavad mitmesugused rahvad ja suguharud, ja, lõpuks, välispoliitiliselt vaatekohalt — võimsa riigi, kes kõrvalekaldumatult seisab rahu valvel.

Nõukogude Liidu töötajad teavad väga hästi, et praegune rahvusvaheline olukord on ülimal määral keeruline ja kardetav, sisaldab eneses uue üleilmalise veresauna ohtu, milline oleks võimeline pidurdama sotsialistliku ehitustöö edasise edusamme. Kahurite kõmin Aafrikas, Aasias ja Püreeneede poolsaarel Euroopas meenutab igapäev Nõukogude Liidu töötajatele vajadust hoida püssirohtu kuivana ja pidada väsimatut võitlust üldise rahu eest, õigeaegselt paljastades sõjaagressoreid (sõjaga kallaletungijaid).

Selles võitluses üldise rahu eest Nõukogude Liit kõrgelt hindab teiste maade samasuunalisi avameelseid pingutusi, samuti ka sõprust ja kokkuleppeid nende maadega, kes, nagu Nõukogude Liitki, näevad uues maailmasõjas suurimat õnnetust töötajatele ja suurimat ähvardust inimkonna kultuurile ja tsivilisatsioonile.

Sellelt seisukohalt Nõukogude Liidu XX aastapäeva pühitsemine meil on rahu, rahu eest võitluse ja rahu kaitsemise demonstratsiooniks.

Märkides täna siin, käesoleval pidulikul koosolekul Eesti Vabariigi pealin-

Эта вековая борьба великого народа за лучшее будущее увенчалась полным успехом 20 лет тому назад — 7 ноября 1917 г.

Двадцать лет, из коих три ушли на ожесточенную гражданскую войну, — весьма небольшой срок с точки зрения периодов человеческой истории и этапов развития человеческого общества. Но за эти 20 лет на огромных просторах бывшей Российской империи фундаментально и прочно построен Союз Советских Социалистических Республик, представляющий в настоящее время, с экономической точки зрения, первоклассное индустриальное государство с самым крупным в мире сельским хозяйством; с социальной точки зрения — страну, в которой нет эксплуатации человека человеком и где под флагом Союза мирно и дружно сожительствуют разнообразные народы и племена, и, наконец, с внешнеполитической точки зрения — могущественную державу, неуклонно стоящую на страже мира.

Трудящиеся Советского Союза претворительно знают, что современная международная обстановка представляется в высшей степени сложной и опасной, тающей в себе угрозу новой мировой войны, способной задержать дальнейшие успехи социалистического строительства. Громы пушек в Африке, Азии и на Пиренейском полуострове в Европе каждый день напоминают трудящимся СССР о необходимости держать порох сухим и вести неустанную борьбу за всеобщий мир, во время разоблачая агрессоров войны.

В этой борьбе за всеобщий мир СССР высоко ценит искренние усилия в том же направлении других стран и дорожит дружбой и соглашениями с такими странами, которые, подобно СССР, видят в новой мировой войне величайшее бедствие для трудящихся и величайшую угрозу для человеческой культуры и цивилизации.

С этой точки зрения празднование у нас XX-летия существования Советского Союза является демонстрацией мира, борьбы за мир и охраны мира.

Отмечая сегодня здесь, на данном торжественном заседании в столице Эстон-

nas, Nõukogude võimu XX aastapäeva, pean erilise rahuloluga rõhutama ja tähendama neile normaalsetele poliitilistele suhetele, millised valitsevad meie Vabariikide vahel peagu nende tekkimisest peale.

Pea märkima järjest laienevat majanduslikku ja kultuurilist koostööd meie Vabariikide vahel ja soovima veelgi tihedamat, veelgi sügavamat, veelgi laiemat koostööd üldise rahu kasuks ja meie Vabariikide õitsengu ja heakäekäigu kasuks.

ской Республики, XX-летие советской власти, я должен с особым удовлетворением подчеркнуть и указать на те нормальные политические взаимоотношения, которые существуют между нашими Республиками почти с момента их возникновения.

Я должен отметить все расширяющееся экономическое и культурное сотрудничество между нашими Республиками и пожелать еще более тесного, еще более глубокого, еще более широкого сотрудничества на пользу всеобщего мира и на пользу процветания и преуспеяния наших Республик.

Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuhted 11 kuul 1937. a.

Экономические отношения между Эстонией и СССР за 11 мес. 1937 г.

Sisse- ja väljavedu.

Viimasel kahel kuul (oktoober ja november) Eesti-Nõukogude kaubanduse läbikäigud järsult kasvasid, võrreldes 1936. aasta samade kuudega. Sellaselt III veerandaastal ilmnenu läbikäikude langustendents möödunud aasta vastu osutus vaid ajutiseks, ja kasvutempo isegi ületas esimeses kahes veerandis aset leidnud temposid. Üldlähikäikude kasv neil kahel kuul toimus niihästi sisseveo kui ka väljaveo, eriti esimese varal. Eesti sissevedu Nõukogude Liidust ulatus 1.835 tuh. kroonile 872 tuhande vastu 1936. aasta samal kahel kuul, kuna Eesti väljavedu Nõukogude Liitu vastavalt — 1.032 tuh. kroonile 524 tuhande vastu. Bilansi passiivsus seega tunduvalt suurenes, võrdudes 803 tuhandele läinud-aastaste 348 tuhande krooni vastu.

Tulemusena kõigil 11 kuul (jaanuar—november) Eesti ja Nõukogude Liidu vahelise kaubanduse läbikäigud osutuvad, võrreldes eelmise 1936. aasta sama ajavahemiku läbikäikudega, Eesti statistika andmetel järgmisteks:

Импорт и экспорт.

За последние два месяца (октябрь и ноябрь) обороты эсто-советской торговли резко выросли, по сравнению с теми же месяцами 1936 г. Таким образом, проявившаяся в III квартале тенденция снижения оборотов против прошлогоднего оказалась лишь временной, и темп роста даже превысил имевшиеся в первых двух кварталах темпы. Рост общих оборотов за эти два месяца произошел за счет как импорта, так и экспорта, особенно за счет первого. Импорт Эстонии из СССР составил 1.835 тыс. крон против 872 тыс. крон за те же два месяца 1936 г., а экспорт Эстонии в СССР соответственно — 1.032 тыс. крон против 524 тыс. крон. Пассивность баланса, таким образом, значительно выросла, составив 803 тыс. крон против 348 тыс. крон в прошлом году.

В итоге за все 11 мес. (январь—ноябрь) обороты торговли между СССР и Эстонией представляются, в сравнении с оборотами того же периода предыдущего 1936 г., по данным эстонской статистики, в следующем виде:

Eesti-Nõukogude kaubandus 11 kuul 1937. a.
Эсто-советская торговля за 11 мес. 1937 года.

Sissevedu Eestisse Nõukogude Liidust 11 kuul 1936. 11 kuul 1937.		Väljavedu Eestist Nõukogude Liitu 11 kuul 1936 11 kuul 1937.	
(1000 kroonides)			

Импорт Эстонии из СССР. Экспорт Эстонии в СССР.
11 мес. 1936 11 мес. 1937 11 мес. 1936 11 мес. 1937
(в 1000 крон, вынешний курс: 1 кр. = ок. 1,45 руб.)

I. 1. Elusloomad — Животные	—	—	1.607	1.533
II. Toitained — Пищевые продукты	774	1.853	—	504
2. Tera- ja jahvatatud vilj — Зерновые хлеба и их продукты	270	1.411	—	—
3. Aia- ja juurvili — Фрукты и овощи	—	—	—	—
4. Karjasaadused — Продукты скотоводства	—	—	—	504
5. Kala ja kalasaadused — Рыба и рыбные продукты	—	—	—	—
6. Muud toitained — Прочие пищевые продукты	452	442	—	—
7. Loomasõöt — Животный корм	52	—	—	—

Sisveedu Eestisse Väljaveidu Eestist
 Nõukogude Liidust Nõukogude Liitu
 11 kuud 1936. 11 kuud 1937. 11 kuud 1936. 11 kuud 1937.
 (1000 kroonides)

Импорт Эстонии из СССР Экспорт Эстонии в СССР)
 11 мес. 1936 11 мес. 1937 11 мес. 1936 11 мес. 1937
 (в 1000 крон, нынешний курс: 1 кр. = ок. 1,45 руб.

III. Toor- ja poolvalmisained — Сырые и полуобработанные материалы . . .	1.502	2.034	464	703
8. Loomariigiained (peale rasvade) — Прод. животи. мира (кроме жиров) .				
9. Seemned, taimed ja nende osad — Семена, растения и их части	37	66	463	703
10. Metsamaterjal — Лесные материалы	111	183	—	—
11. Paberitoorained — Бумажное сырье	75	40	—	—
12. Tekstiiltoorained — Текстильное сырье	—	—	—	—
13. Ärtsid ja metallid töötlemata — Руды и необработанные металлы	39	—	—	—
14. Mineraalid, peale ärtside — Минералы, кроме руд	142	105	—	—
15. Keemiatõstuse toorained — Сырье для химической промышленности	64	73	—	—
a) sellest õlid, rasvad, vaigud, kummi toorelt — в т. ч. масла, жиры, смолы, резина сырая	1.321	1.824	—	—
b) sellest väetised — в т. ч. удобрения	904	1.005	—	—
407	808	—	—	
IV. Valmissaadused — Изделия	1.324	1.745	627	1.017
16. Nahad töötletud ja nahkkaup — Выделанные кожи и кожаные изделия .	—	—	576	855
17. Puutõstussaadused — Изделия деревообрабатывающей промышленности .	15	—	—	—
18. Paberitõstussaadused — Изделия бумажной промышленности	1	1	51	159
19. Tekstiiltõstussaadused — Изделия текстильной промышленности	2	—	—	—
20. Metallid — Металлы	731	1.029	—	—
21. Põllumajandusmasinad ja -riistad — Сельскохозяй. машины и орудия	265	381	—	1
22. Jõu- ja töömasinad — Силовые и рабочие машины	82	76	—	—
23. Metallkaup — Металлические товары	5	28	—	2
24. Elektrimasinad, -apar. ja -tarbed — Электрические машины, аппараты и принадлежности	40	35	—	—
25. Instrumendid, aparaadid ja laskeriistad — Инструменты, аппараты и огнестрельное оружие	4	1	—	—
26. Transportvahendid — Транспортные средства	53	57	—	—
27. Keraamika- ja muud mineraalkaubad — Керамич. и прочие минер. товары	3	3	—	—
28. Keemiatõstussaadused — Изделия химической промышленности	123	134	—	—
29. Muud eraldi nimetatamata kaubad — Прочие особо не указанные товары .	—	—	—	—
V. 30. Kallismetallid ja -kivid — Драгоценные металлы и камни	—	—	—	—
Kokku — Всего	3.887	5.889	2.697	3.757
%%-es Eesti üldsisseveost või üldväljaveost — В %% к общему импорту или экспорту Эстонии .	5,0%	5,7%	3,6%	3,9%
Saldo 11 kuul 1936. a. — 1.190 tuh. krooni.	Сальдо за 11 мес. 1936 г. — 1.190 тыс. крон.			
Saldo 11 kuul 1937. a. — 2.132 tuh. krooni.	Сальдо за 11 мес. 1937 г. — 2.132 тыс. крон.			

Eesti-Nõukogude kaubanduse üldläbikäik k. a. 11 kuul on väga tunduvalt suurenenud, ulatudes 9,7 miljoni kroonile läinudaastaste 6,6 miljoni vastu. Säärane suur, ligi 1½-kordne juurekasv on tingitud kõigepealt Nõukogude Liidust sisseveo laienemisest 1½ korda — 3,9 miljonilt kroonilt 5,9 miljonile, kuna väljavedu Nõukogude Liitu suurenes ligi poolteisekordselt — 2,7 miljonilt kroonilt 3,8 miljonile. Sisseveo suurema kasvu tõttu passiivne saldo kasvas läinudaastastelt 1,2 miljonilt 2,1 miljoni kroonini. Kuna Eesti-Nõukogude kaubanduse läbikäikude kasvutempo jõudis eite Eesti üldväliskaubanduse tempost, siis Nõukogude Liidu osatähtsus Eesti väliskaubanduses märksa tõusis. Sisseveos tõusis ta läinudaastastelt 5,0 protsendilt 5,7 protsendile, kuna väljaveos — 3,6 protsendilt 3,9 protsendile. Ühenduses sellega Nõukogude Liit jäi endiselt 5. kohale sisseveomaade seas, väljaveomaade seas aga nihkus märksa ettepoole — läinudaastaselt 7. kohalt 4. kohale.

Eesti-Nõukogude kaubanduse läbikäikud käesoleval aastal on niivõrd suurenenud, et järsult ületavad Eesti-Nõukogude majanduskokkuleppe (mille maksvusaeg teatavasti lõpeb käesoleval 1937. a.) kindlaksmääratud aastase alammäära — 2.550 tuh. krooni: sisseveos ligi 2½ korda, väljaveos aga umbes 50 prots. võrra.

Nõukogude Liidust sisseveo tugevale laienemisele aitasid kaasa kõik põhilised kaubarühmad, eeskätt toidained, millede sissevedu kasvas eelmise aasta vastu 2½ korda (ainuüksi viiekordseks tõusnud teravilja-sisseveo tõttu). Toorja poolvalmisainete sissevedu kasvas veerandi võrra (peagu tervelt väetisainete varal, millede sissevedu kahekordistus). Valmissaaduste sissevedu suurenes kolmandiku võrra, pea täielikult tänu metallide ja põllumajandusmasinate sisseveo kasvule ca 50 prots. võrra.

Põhikaubarühmade kasvutempode suure erinevuse tõttu sisseveo struktuuris toimusid tunded nihkumised. Toidainete osatähtsus üldsisseveos Nõukogude Liidust tõusis läinudaastastelt 20 protsendilt 31 protsendile, kuna toor- ja pool-

Общий оборот эсто-советской торговли за 11 мес. т. г. весьма значительно вырос, составив 9,7 млн. крон против прошлогодних 6,6 млн. крон. Столь крупный рост почти в 1½ раза обусловлен, прежде всего, расширением импорта из СССР в полтора раза — с 3,9 млн. крон до 5,9 млн. крон, тогда как экспорт в СССР увеличился почти в полтора раза — с 2,7 млн. крон до 3,8 млн. крон. В силу большего роста импорта пассивное saldo выросло с прошлогодних 1,2 млн. до 2,1 млн. крон. В виду того, что темп расширения оборотов эсто-советской торговли обогнал темп роста всей эстонской внешней торговли, удельный вес СССР во внешней торговле Эстонии значительно повысился. В импорте он поднялся с прошлогодних 5,0 проц. до 5,7 проц., а в экспорте — с 3,6 проц. до 3,9 проц. В связи с тем СССР остался на прежнем 5-ом месте среди импортных стран, среди экспортных стран же он значительно продвинулся вперед — с прошлогоднего 7-го места на 4-ое.

Обороты эсто-советской торговли в текущем году настолько выросли, что резко превышают установленную эсто-советским хозяйственным соглашением (срок действительности которого, как известно, истекает в текущем 1937 году) минимальную годовую норму в 2.550 тыс. крон: по импорту почти в 2½ раза, а по экспорту приблизительно на половину.

Сильному расширению импорта из СССР содействовали все основные товарные группы, в первую очередь пищевые продукты, ввоз которых вырос против предыдущего года в 2½ раза (исключительно по линии выросших в 5 раз зерновых). Импорт сырых и полуобработанных материалов увеличился на четверть (почти полностью за счет удобрений, ввоз которых удвоился). Ввоз изделий вырос на треть, почти целиком благодаря расширению импорта металлов и сельскохозяйственных машин на половину.

В силу крупного расхождения в темпах роста основных товарных групп в структуре импорта состоялись значительные сдвиги. Удельный вес пищевых продуктов в общем импорте из СССР повысился с прошлогодних 20 проц. до 31

valmisainete ning valmissaaduste erikaalud langesid — esimene 46 protsendilt 39 protsendile ja teine 34 protsendilt 30 protsendile.

Tähtsamate sisseveokaupade läbikäigud olid järgmised:

Tähtsamad sisseveokaupad
Nõukogude Liidust.

	11 kuud 1936.a.		11 kuud 1937.a.	
	tonn.	1000 kr.	tonn.	1000 kr.
Nisu	1.190	155	—	—
Rukis	1.117	115	9.062	1.411
Peensuhkur	2.309	247	3.429	363
Sool	11.278	193	5.549	74
Tubak	49	98	65	161
Toormalm	2.595	133	1.440	106
Naftasaadused	12.206	859	11.504	901
selest petrooleum	7.647	475	6.778	466
Superfosfaat	10.870	395	12.766	571
Raud ja teras	4.325	452	12.332	761
Raudteerööpad	1.690	245	1.501	217
Põllumajandusmasinad	519	265	771	381
selest niidumas.	266	132	417	211
Keemiakaup	907	123	896	134
Muud kaupad	18.111	607	7.039	809

Väljaveo koostist Nõukogude Liitu iseloomustab järgmine tabel:

Tähtsamad väljaveokaupad
Nõukogude Liitu.

	11 kuud 1936.a.		11 kuud 1937.a.	
	tonn.	1000 kr.	tonn.	1000 kr.
Elusveised	(1,9 tuh. tük.)	413	(1,1 tuh. tük.)	269
Elussead	(16,0 tuh. tük.)	1.194	(13,9 tuh. tük.)	1.264
Toored vasikanahad	200	463	276	703
Piimasaadused	—	—	2.563	504
Tallanahk	266	575	333	855
Trükipaber	139	42	166	73
Muud kaupad	30	10	292	89

Väljaveo suure kasvu põhjustas peamiselt väga tunduv piimasaaduste (piima, koore ja juustu) väljavedu, mida eelmisel 1936. aastal polnud; edasi toor-nahkade ja tallanaha väljaveo suur tõus umbes 50 prots. võrra. Veiste väljavedu aga tunduvalt (ühe kolmandiku võrra) vähenes.

проц., между тем как доли сырых и полуобработанных материалов и изделий пали — первая с 46 проц. до 39 проц., а вторая с 34 проц. до 30 проц.

Обороты по важнейшим импортным товарам были следующие:

Важнейшие товары импорта
из СССР.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Пшеница	1.190	155	—	—
Рожь	1.117	115	9.062	1.411
Сахарный песок	2.309	247	3.429	363
Соль	11.278	193	5.549	74
Табак	49	98	65	161
Чугун-сырец	2.595	133	1.440	105
Нефтепродукты	12.206	859	11.504	901
в т. ч. керосин	7.647	475	6.778	466
Суперфосфат	10.870	395	12.766	571
Железо и сталь	4.325	452	12.332	761
Жел.-дор. рельсы	1.690	245	1.501	217
Сельскохозяйственные маш.	519	265	771	381
в т. ч. косилки и жнейки	266	132	417	211
Химтовары	907	123	896	134
Прочие товары	18.111	607	7.039	809

Состав экспорта в СССР характеризуется следующей таблицей:

Важнейшие товары экспорта
в СССР.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Крупный рогатый скот	(1,9 тыс. гол.)	413	(1,1 тыс. гол.)	269
Живые свиньи	(16,0 тыс. гол.)	1.194	(13,9 тыс. гол.)	1.264
Сырые телячьи кожи	200	463	276	703
Молоч. продукты	—	—	2.563	504
Подожвен. кожа	266	576	333	855
Печатная бумага	139	42	166	73
Прочие товары	30	9	292	89

Крупное расширение экспорта вызвано в основном весьма значительным вывозом молочных продуктов (молока, сливок и сыра), которого в предыдущем 1936 г. не было; далее — крупным увеличением экспорта сырых кож и подошвенной кожи на половину. Вывоз крупного рогатого скота же значительно (на треть) сократился.

Nõukogude Liidu XX aastapäeva pühitsemine Koja poolt.

Празднование XX-летия СССР Палатой.

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu XX aastapäeva tähistamiseks Eesti ja Nõukogude Liidu kaubanduskoda korraldas k. a. 7. novembri keskpäeval Tallinna börsisaalis piduliku üldkoosoleku. Saal oli dekoreeritud rohelisega ja Nõukogude Liidu ning Eesti rahvuslippudega.

Koosolekust võtsid osa, peale Koja liikmete, kutsutud külalistena majandusminister K. Selter abikaasaga, Nõukogude Liidu chargé d'affaires Eestis dr. L. Ananov, Nõukogude Liidu kaubandusesindaja Eestis V. Paruschin abikaasaga, Eesti Panga president J. Jaakson, kindral G. Jonson, majandusministri abi A. Keller ja teisi ministeeriumide kõrgemaid ametnikke, samuti mitmesuguste seltskondlike organisatsioonide — kodade, ametiühingute jne. — rohkearvulisi esindajaid. Üldse oli koos umbes 400 inimest.

Koosoleku avas Koja esimees Leo Sepp, kes pidas peokõne. Järgnevalt esines tervituskõnega majandusminister K. Selter, mille lõppedes orkester mängis eesti rahvushümni. Vastuskõnega esines Nõukogude Liidu asjadeajaja Eestis dr. L. Ananov, millele järgnes internatsionaali ettekandmine. Kõned on samas järjekorras toodud Bülletääni alguses.

Nõukogude heliloojate paladest koosneva muusikalise osa ettekandmisest võtsid osa Tallinna töölistemuusikaühingu sümfooniaorkester ja segakoor N. Goldschmidt juhtimisel, solistid L. Goldschmidt (sopran) ja J. Reintam (bass).

Muusikaline osa koosnes järgmistest paladest: Aleksandrovi „Avamäng“, Knipperi „Põlluke põldu“, Sedoi „Suuskadel“, Sahnovski „Sepad“, Madruste tants Glieri balletist „Punane moon“ ja Dunajevski „Laul kodumaast“.

В ознаменование XX-летия Союза Советских Социалистических Республик Эстонско-Союзносоветская торговая палата устроила днем 7-го ноября с . г. в таллинском биржевом зале торжественное общее собрание. Зал был декорирован зеленью и национальными флагами СССР и Эстонии.

На собрании присутствовали, кроме членов Палаты, в качестве приглашенных гостей, министр народного хозяйства К. Сельтер с женой, chargé d'affaires (поверенный в делах) СССР в Эстонии др. Л. Ананов, торговый представитель СССР в Эстонии В. Парушин с женой, президент Эсти-Банка Ю. Яксон, генерал Г. Ионсон, тов. министра народного хозяйства А. Келлер и другие высшие служащие министерств, а также многочисленные представители разных общественных организаций — палат, профсоюзов и т. д. Всего присутствовало около 400 чел.

Собрание открыл председатель Палаты Лео Сепп, произнесший торжественную речь. Затем с приветственной речью выступил министр народного хозяйства К. Сельтер, по окончании которой оркестр сыграл эстонский национальный гимн. С ответной речью выступил поверенный в делах СССР в Эстонии др. Л. Ананов, чему последовало исполнение интернационала. Речи приведены в том же порядке в начале Бюллетеня.

В исполнении музыкальной части, состоявшей из произведений советских композиторов, участвовали симфонический оркестр и смешанный хор таллинского рабочего музыкального общества, под управлением Н. Гольдшмидт, далее солисты Л. Гольдшмидт (сопрано) и И. Рейнтам (бас).

Музыкальная часть состояла из следующих произведений: „Увертюра“ Александрова, „Полюшко поле“ Книшпера, „На лыжах“ Седого, „Кузнецы“ Сахновского, Рассказ Сашки из оперы Держжинского „Тихий Дон“, Танец матросов из балета Глиера „Красный мак“ и „Песня о родине“ Дунаевского.

Muusikalise osa lõppedes näidati filmi „Kehakultuuri-paraad Moskvast“, milline on tuntud ka nime all „Juubeldav marss“.

*

Riigi ringhääling sama 7. novembri õhtul andis erilise kontserdi, mille programm oli koostatud Nõukogude muusikast.

По окончании музыкальной части был продемонстрирован фильм „Физкультурный парад в Москве“, известный также под названием „Ликующий марш“.

*

Государственное радиовещание Эстонии вечером того же 7-го ноября передало по радио специальный концерт, программа которого была составлена из советской музыки.

Laevaprahid.

Käesoleval aastal läbikäigud Eesti laevade prahtimise alal Nõukogude kaupade veoks näitavad väga järsku suurenemist, 1936. aastaga võrreldes. Arvulisi andmeid selle kohta loodame tuua järgmises numbris.

Veiste väljaveo lõpetamine.

Nõukogude Liit lõpetab käesoleva aastaga veiste ostu Eestist kui ka Lätist ja Leedust. Põhjusena nimetatakse veiste seas äärmiselt levinud tuppepõletikku, milline ei võimalda kindlaks määrata tiinust ja sageli, nähtavasti üleminekuga teistesse oludesse, tekitab isegi ahtruse.

Морские фрахты.

В текущем году обороты по фрахтованию эстонских судов для перевозки советских грузов показывают крайне резкий рост, по сравнению с 1936 г. Цифровые данные об этом надеемся привести в следующем номере.

Прекращение экспорта крупного рогатого скота.

СССР в текущем году прекращает закупку крупного рогатого скота как из Эстонии, так и Латвии и Литвы. Причиной указывается крайне распространенный среди скота вагинит, не допускающий определения периодов отела и частую, очевидно в силу перевода в другую обстановку, даже вызывающий яловость.

Rahvaharidus Nõukogude Liidus.

НАРОДНОЕ ПРОСВЕЩЕНИЕ В СССР.

Üldjooni.

Общие черты.

Majanduslikult vähearenenud, põhilaadilt agraarne tsariaegne Vene oli ka kultuuriliselt äärmiselt mahajäänud. Niihästi rahva aineeline kehvus, majanduse agraarsusest, arenematuses tingitult, kui ka tolleaegsete valitsevate võimude tagurlik poliitika, kes, kartes hariduse arenemisega tõusvat vanale korrale hädaohtlikku rahva iseteadvust, polnud huvitatud hariduse levitamisest laialdastes rahvahulkades, — põhjustasid rahvahariduse viibimise väga madalal tasemel. Kõige ilmekamalt iseloomustab seda tõsiasia, et veel 1913. aastal kaks kolmandikku rahvast olid kirjaoskamatud, ja et pooled lapsed koolisunduse puudusel üldse kooliharidust ei saanud. Ka teadus, nagu kõik teisedki kultuurialad, võis vaid aeglaselt areneda, ja sedagi määratumate raskuste kiuste, mida valitsev kord kui ka üldine kehvus ette veeretasid.

Kohe Nõukogude võimu algusest peale asuti kõikjõulisele hariduse, teaduse ja üldse kultuuri arendamisele. Eriti seetõttu, et sotsialismi ülesehitamine, mis on ju Nõukogude riigi peasihiks, on võimalik vaid rahvamasside kõrge kultuurilise taseme juures. Seda nõuab plaanimajandusel põhjeneva sotsialismi kõrge tehnika ja keeruline organisatsioon, rääkimata sellest, et sotsialistliku ühiskonnakorra põhituumaks on rahva heaolu — mitte ainult ainelise, vaid ka kultuurilise — ülim tase, mis peab olema kõrgem kapitalistlike maade omast.

Algaastate raskuste ületades kultuurilise taseme tõstmine Nõukogude Liidus toimus ja toimub praegugi sellase tempoga ja ulatuses, et kujunes otse kul-

tuuriliseks revolutsiooniks. Selle revolutsiooni edukust tõendab kõige selgemalt tõsiasia, et Nõukogude Liit on kirjaoskamatust maast muutunud täielise kirjaoskuse maaks: kirjaoskajate arv rahvas tõusis 1913. aasta 33 protsendilt 90 protsendile juba 1932. aastaks.

Millise hooga arendatakse Nõukogude Liidus kultuuri, näitab kokkuvõtlikult riiklike kulutuste kogusumma kasv rahvahariduse alal, milline mõiste haarab kõik kultuurelu avalused, selle hulgas teaduse, kunstid jne.:

Riigikulud rahvahariduse peale.

Расходы государства на просвещение.

1923/24. a. —	umb. 200	miljon. rbl.
1928/29. a. —	1.085	„ „
1932. a. —	3.684	„ „
1936. a. —	13.916	„ „
1937. a. (kava) —	18.270	„ „

Toodud arvud ei haara veel kõiki kulutusi rahvahariduse peale, sest näiteks 1937. aastal üle 3 miljardi rubla annavad samaks otstarbeks välja ametiühingud, ettevõtted jne. oma ressursidest. Kuid nad iseloomustavad küllaldaselt arengut, ja see näitab rahvahariduse peale kulutatavate summade tõusu 1936. aastaks, võrreldes 1923/24. aastaga, tervelt 70-kordseks, kuna käesoleva aasta kava näeb ette edasise kasvu ühe kolmandiku võrra. Arengu grandioossust kinnitab ka võrdlus sõjaeelse 1913. aastaga, mil aastal riigieelarve kaudu anti rahvahariduse peale välja ca 180 miljonit rubla. Arvestades umbkaudu ka ressursse, mis kulutati enne maailmasõda omavalitsuste ja eraringkondade poolt, samuti asjaolu, et keskmine hinnatase on nüüd vast umbes 4 korda kõrgem, osutub siiski praegu kulutatav reaalsumma

vähemalt 15-kordselt kõrgemaks, kuna samal ajal rahvastiku arv on suurene- nud vaid viiendiku võrra.

Kõik see sai võimalikuks esiteks see- tõttu, et rahva jõukus on tohutult tõusnud tööstuslikuks muutunud majan- duse arendamise mõjul, mida tõendab niinimetatud rahvamajandusliku sisse- tuleku (milline tähendab kõigi majan- dusalade puhastoodangu kogusummat) kasv 1936. aastaks, võrreldes 1913. aasta- ga (mõlema aasta toodangud arvatult ühtlastes hindades), tervelt neljakordseks, teiseks seelõttu, et, nagu juba ülal mär- gitud, Nõukogude valitsus igati sood- tab rahvahariduse levikut.

Haridustöö omab Nõukogude Liidus oma vormidelt äärmiselt suure, mujal tundmatu mitmekesisuse. Kuid kõik need vormid leiavad võrdse tunnustuse ja toetuse riigi poolt, nende hulgas ka vabahariduslikud asutused (koolid ja kursused täisealistele, klubid, punased nurgad, raamatukogud jne.), millised oma osatähtsusest pole väiksemad kui üld- ja kutsehariduslikud alad.

Rahvahariduse süsteem Nõukogu- de Liidus koosneb üldhariduslikust, kut- sehariduslikust (ühes kõrgema haridu- sega) ja vabahariduslikust (täpsemalt poliitilis-hariduslikust) aladest. Siia kuuluvad ka teaduslik uurimistöö ja kirjastustegevus; poliitilis-hariduslik töö haarab laiemas mõttes ka kunstialad (teater, muusika jne.), millised siinkohal jäävad küll sisuliselt puutumata.

Õigus haridusele on nüüd ka vormi- liselt kindlaks määratud Nõukogude Liidu uue põhiseadusega, mille § 121 lausub: „Nõukogude Sotsialistlike Vaba- riikide Liidu kodanikel on õigus hari- duseks. Seda õigust kindlustavad üldine sunduslik algharidus, maksuta haridus, kõrgem haridus ühes arvatud, riiklike stipendiumide süsteem kõrgema kooli õpilaste rõhuva enamuse jaoks, emakce- les õpetamine koolides; tehastes, sovhoos- sides, masinatraktorijaamades ning kol- hoosides töörahvale maksuta tootmis- alalise, tehnilise ja agronoomilise õp- puse organiseerimine.“

See paragrahv, nagu kogu põhiseadu- ki, räägib vaid sellest, mis juba olemas.

Seepärast on temas, näiteks, fikseeritud sunduslik algharidus, kuigi kõige lähe- mal ajal seisab ees sundusliku keskhari- duse elluviimine.

Sellest põhiseaduse paragrahvist jä- reldub, et kodanike õigus haridusele mitte ainult kuulutatakse välja, vaid ka tegelikult kindlustatakse Nõukogude Liidu poolt kodanikele sellega, et alghari- dus on sunduslik, kogu üld- ja kutse- haridus (mitte ainult alg-) on maksuta, kusjures pealegi kõrgemas koolis (ja teh- nikumides) suur enamus üliõpilasi saab stipendiume, ja õppekeeleks on igalpool iga kodaniku emakeel. Millise ulatuse on võtnud haridustöö, näitab see, et praegu umbes pool kogu Nõukogude Liidu rahvastikust tegeleb õpinguga ühel või teisel kujul.

Mis puutub organisatsiooni- lisse külge, siis üld- ja vabaharidustöö- kõrgemaks juhtivaks organiks igas Nõu- kogude Liidu liiduvabariigis on hariduse rahvakomissariaat, kes omab täielise au- tonoomia vastava liiduvabariigi piirides, kuna pole olemas üleliidulist hariduse rahvakomissariaati kogu Nõukogude Liidu jaoks. Haridus on seega jäetud liiduvabariikide kompetentsi. Erandina kunstialad (teater, kino, muusika jne.) on allutatud erilisele üleliidulisele kunstiasjade komiteele, kõrgem kool — üli- kooliasjade komiteele, mille mõlema esi- mehed kuuluvad Nõukogude Liidu valitsuse — rahvakomissaride nõukogu — koosseisu, ja lõpuks kutseharidus on al- lutatud, vastavalt õppealale, teistele rahvakomissariatidele: näiteks rasketöö- tuse jaoks kaadreid ettevalmistavad õp- peasutused — rasketööstuse rahvakomis- sariaadile, raudteede jaoks — teede-rah- vakomissariaadile. Kõrgemad õppeasu- tused alluvad valdavas enamuses küll erilisele komiteele, kuid kohapealne juh- timine ja inspekteerimine on vastavate erialaliste rahvakomissariatide ülesan- deks, kuna kunstialade juhtimine — hariduse rahvakomissariatide ülesandeks, samuti ka kõrgematest õppeasutustest üli- koolid ja pedagoogilised õppeasutused.

Kohtadel on haridustöö korraldaja- teks autonoomsetes vabariikides vastavad rahvakomissariaadid ja muudes admi-

nistratiivüksustes (oblastid, rajoonid, linnad jne.) töörahva saadikute nõukogude täitvate komiteede rahvaharidusosakonnad. Kõik nad alluvad oma tegevuses vastava liiduvabariigi hariduse rahvakomissariaadile või jälle teistele ülalmärgitud keskorganitele. Koolid ja teised rahvaharidusasutused on valdavalt enamuses riiklikud; väiksem osa kuulub ametiühingutele, kommunistlikele parteile ja teistele ühiskondlikele organisatsioonidele, kuna eraisikutel neid üldse pole.

Nõukogude Liidus kuuluvad planeerimisele majandus- ja sotsiaalalade kõrval ka kultuurialad. Viimaste tegevust kindlaksmääravad plaanid koostatakse hariduse ja teiste koole omavate rahvakomissariatide (ning mõlema ülaltähendatud komitee) poolt ja pärast nende läbivaatamist liiduvabariikide ja siis Nõukogude Liidu rahvakomissaride nõukogu poolt lähevad Nõuk. Liidu riiklikku plaanikomisjoni (Gosplan), kes kooskõlastab need rahvamajanduse üldplaani teiste osadega. Gosplani koosseisus leidub eriline kultuuriosakond, milline koosneb rahvahariduse sektorist ja kunstide ning ajakirjanduse gruppidest. Plaan kinnitatakse teatavasti lõplikult Nõukogude Liidu parlamendil — Ülemnõukogu — poolt. Sellaselt rahvamajandusplaaniid reguleerivad ka kultuurilist arengut selle mitmekesisel aladel. Plaanikindel kultuurialade juhtimine võimaldab neid arendada kõige otstarbekohasemalt ja kiiretempolisemalt kooskõlas kogu maa arenguga ja vajadustega.

Alljärgnevalt kirjeldatakse rahvahariduse süsteemi ta praeguses seisukorras, jättes puutumata eelmised arenemise etapid. Ühtlasi olgu märgitud, et erinevused üksikute liiduvabariikide haridusalade vahel on tähtsusetud.

Üldharidus.

Общее образование.

Üldhariduslikud koolid ja asutused on järgmisi tüüpe: koolieelsed asutused, algkoolid, mittetäielised keskkoolid ja keskkoolid; peale selle on olema veel erilisi algkoole koduta ja vigaste (pimedate jne.) laste ning algkooliea ületanud noorte jaoks.

Üldhariduslikes koolides toimub õppus, nagu kõigis muudeski koolides ja õppeasutustes, maksuta ja emakeeles. Koolid on pea eranditult segakoolid, s. o. mõlemast soost õpilastele ühised. Usuõpetus on täiesti kõrvaldatud. Kuid Nõukogude kool on mitte ainult ilmaalik, vaid teda juhitakse materialistlikel, s. o. usuvastastel, põhimõtetel. Igasugune shovinismi, s. o. rahvusliku sallimatuse, õpetamine on valjult keelatud. Põhiülesanded on üldhariduslikel koolidel järgmised:

1. Anda õpilastele teadmisi kindlate programmide ja tunnikavade alusel.

2. Anda õpilastele kunstilist ja kehalist kasvatust sihiga arendada neist tervet, õnnelikku ja elurõõmsat sugupõlve.

3. Õpetada õpilastele kultuurse käitumise kombeid, samuti teadlikku distsipliini ja lugupidamist sotsialistliku omanduse vastu ning kinnipidamist ühiskonnaelu reeglistest.

Minnes üle üksikute koolitüüpide käsitamisele, tuleb kõigepealt märkida koolieelseid asutusi. Neis saavad kasvatust lapsed kuni seitsme aasta vanuseni. Kuni kolme aasta vanuseni võib lapsi hoida lastesõimedes või erilistes lastekodudes. Sõimedes viibivad lapsed aja, mil vanemad, kel puuduvad sobivad võimalused nende kodus hoiuks, on töö; seega vaid väike osa lapsi kasutab sõimeid. Lastekodud on määratud koduta lastele, keda kasvatab riik ise.

Kolme- kuni seitsmeaastased lapsed käivad lasteaedades või järelvalve all tegutsevatel suvistel mänguväljadel; viimased omavad erilise tähtsuse maal, kus vanemad töötavad kaugel põldudel. Lasteaedades antakse ka algõpetust emakeeles ja rehkenduses.

Koolieelne kasvatus omab suure majandusliku tähtsuse, võimaldades naistele tegevusse rakendada palju produktiivsematel aladel (tööstus, põllumajandus jne.), kui seda on kodune majapidamine; käsikäes sellega tõuseb suu- resti loomulikult ka naiste elutase.

Koolieelse kasvatus arengust, nii võrd kui see puutub lasteaedadesse ja mänguväljadesse, annab pildi alljärgnev

tabel. Selles, nagu teisteski tabelites käesolevas artiklis, on toodud, niivõrd kui see võimalikuks osutus, andmed ühe Nõukogude võimu algaasta, I viisaastaku-eelse aasta, I viisaastaku lõppaasta (1932. a.) ja uusima 1936. aasta kohta; võimaluse järgi on toodud andmeid ka sõjaeelse 1913. a. kohta, et võimaldada võrdlust tsaariajaga.

Laste arv koolieelsetes asutustes.

Число детей в дошкольных учреждениях.				
	1924/25	1927/28	1932	1936
Lasteaiad	60	104	1.146	1.700
Mänguväljad	?	204	4.085	5.200
Kokku	?	308	5.231	6.900

Tabel näitab lastearvu hiigeltõusu koolieelsetes asutustes, nii et käesoleval 1937. aastal on koolieelse vanusega (3–7-aastaste) laste üldarvust haaratud juba ligi pool. Lasteaedu oli 1935. aasta andmetel üle 25 tuhande ja mänguvälju — üle 100 tuhande. Mis puutub maailmasõjaeelsesesse aega, siis tol ajal oli see kasvatusala hoopis arenematu — ainult ligi 10 tuhat last oli sellest haaratud.

Üldharidusliku kooli põhisaks on algkool ühes sellele järgnevate mittetäielise ja täielise keskkooliga.

Arvestamata jättes ettevalmistamis-klassi, mida leidub vaid vähestes koolides, kuna selle aset täidavad lasteaiad ja kodune õpetus, algkool on neljaklassiline (8- kuni 11-aastastele lastele), mittetäieline keskkool — seitsmeklassiline (8- kuni 14-aastastele), mille esimesed neli klassi on samad, mis algkoolilgi, ja keskkool — kümneklassiline (8- kuni 17-aastastele), mille esimesed seitse ühtuvad mittetäielise keskkooli omadega. Algkooli lõpetajad võivad astuda keskkooli 5. klassi ja mittetäielise keskkooli lõpetajad — keskkooli 8. klassi. Üleminekud ühest koolist teise toimuvad vabalt, ilma sisseastumiseksamiteta.

1930. aasta on tähtsaks verstapostiks Nõukogude kooli arengus: sel aastal alustati sundusliku alghariduse (s.o. neljaklassi ulatuses) sisseadmist kogu Nõukogude Liidus, kusjuures linnades,

tööstuspunktides ja suuremates sovhoosides mindi veelgi kaugemale, viies neis ellu sundusliku mittetäielise keskkooli hariduse. Juba I viisaastaku lõpuks 1932. aastal oli see programm teostatud, ja teisel viisaastakul algas sundusliku mittetäielise keskkooli (s.o. 7-klassilise) hariduse sisseadmimine kogu maal ja on praeguseks enamjaolt juba teostatud. Ühtlasi võeti käsile sundusliku 10-klassilise keskkooli hariduse teostamine suuremates linnades, ja aegamööda laiendatakse see kogu maale, nii et kõige lähemas tulevikus hakkaks kogu noorsugu saama täielist keskkooli haridust. Arusaadav, et käsikäes sellega kaoksid nii algkooli kui ka mittetäielise keskkooli tüübid, nagu seda juba eelmise juures märgata võib, ja jääks tegutsema vaid keskkool.

Algkooli õppekavad sisaldavad järgmisi aineid: venekeel ja õpilaste emakeel, aritmeetika, ajalugu, loodusteadus, maateadus, joonistus, muusika ja kehakultuur. Õppetunde on esimeses kolmes klassis päevas neli, kuna neljandas on üldiselt maksva kuuepäevase nädala kahel päeval viis tundi, ülejäänud kolmel päeval aga neli tundi.

Mittetäielises keskkoolis, alates 5. klassist, tulevad lisaks ülalmainituile veel järgmised õppeained: algebra, geometria, füüsika, keemia, ühiskonnateadus, tehniline joonistus, Nõukogude Liidu põhiseadus ja üks võõrkeel (Inglise, Prantsuse või Saksa). Viieandast kuni seitsmenda klassini on tundide arv päevas viis või kuus.

Keskkoolis tulevad juure veel, muidugi 8. klassist peale: trigonomeetria, astronoomia, anatoomia, füsioloogia, geoloogia ja arenemisõpetus. Tundide arv päevas on 5–6.

Kooliaasta lõpul toimuvad eksamid. Ainult esimeses kolmes klassis eksameid pole, ja õpilased viiakse järgmisse klassi üle aasta kestel näidatud õppimise edukuse alusel.

Koolivõrgu areng ja õpilaste arvu tohutu kasv nähtub järgmisest tabelist:

Õpilaste arv üldhariduslikus koolis.

Число учащихся в общеобразовательной школе.

	1914/15.	1921/22.	1928/29.	1932.	1936.
	(miljonites)				
Algkoolis	7,0	7,8	8,9	12,6	10,9
Mittetäielises keskkoolis	0,2	0,6	2,2	7,9	10,6
Keskkoolis	0,6		1,0	1,3	6,0
Kokku õpilasi	7,8	8,4	12,1	21,8	27,5
Kokku koole (tuh.)	106,4	102,5	124,4	167,2	163,7

Võrreldes sõjaeelsega, on koolivõrk suurenenud küll vaid 50 prots. ümber, kuid õpilaste arv — 3½-kordseks, kusjuures keskkoolides isegi ligi 15-kordseks. Käesoleva 1937. a. kava järgi peab õpilaste arv tõusma 30 miljonini. Üksikute tüüpide järgi oli koole 1936/37 õppeaasta andmetel: alkoole — 122,6 tuh., mittetäielisi keskkooles — 33,0 tuh. ja keskkooles — 8,1 tuh.

Koolide ja õpilaste arvu poolest on Nõukogude Liit tõusnud esimesele kohale maailmas. Tsaariaegne Vene oma tohutu territooriumiga ja rahvastikuga omas vähem õpilasi üldhariduslikes koolides kui Inglise või Saksa. Juba 1934. aastal õpilaste arv Nõukogude Liidus mitmekordselt ületas õpilaste arvu üksikõik millises Euroopa riigis, jäädes maha vaid P.-A. Ühendriikidest. 1937. aastal õpilaste arv P.-A. Ühendriikide üldhariduslikes koolides ulatub 29 miljonile, kuna Nõukogude Liidus on õpilasi alg- ja keskkoolides juba umbes samapalju.

Hiljuti Nõukogude Liitu külasthanud välismaise pedagoogilise delegatsiooni sõnade järgi, Nõukogude Liidus koolid „kasvavad nagu seemned pärast vihma“. See võrdlus on seda sobivam, et revolutsioon tõesti võimaldus teostada rahva määratunud tungil teadmiste järgi maal, kus tahtlikult kultiveeriti kirjaoskamatust, vaimupimedust ja ebausku, kus juba idus lämmatati rahvamasside püüded tõelise hariduse järgi. Nüüd aga kooliasjandus omab esmajärgulise tähtsuse Nõukogude Liidus.

Arusaadavalt nõudis kooliasjanduse areng laiaulatuslikku koolimajade ehitamist. Nii ehitati ainuüksi 1936. aastal 4.300 uut koolimaja, neist 2.880 maal.

Alam- ja keskkutseharidus.

Низшее и среднее профобразование.

Kommunistliku erakonna programmi kohaselt peaks kutsehariduse andmine järgnema alles täielisele üldharidusele, s. o. keskkooli lõpetamisele, sihiga tõsta sellaselt kõrgele ka rahva üldharidusliku taset, laiendada ta vaimset horisonti.

Kuid seni, kui valitseb äärmine puudus õppinud töölistest ja eriteadlastest, pole võimalik seda põhimõtet täieliselt teostada, ja kutsekoolidesse võetakse vastu ka algkooli ja mittetäielise keskkooli haridusega õpilasi.

Alam- ja keskkutsehariduslikke koole on peamiselt kolme tüüpi: tehaste õpilaskoolid, tehnikumid ja massilised tehnilised kursused; siia kuuluvad ka n.-n. töölisfakulteedid.

Tehaste õpilaskoolide mõiste alla kuuluvad ka põllumajandus-, transport- ja teised samalaadsed koolid. Nende ülesandeks on võimalikult lühema ajaga ette valmistada õppinud töölisi ja teisi alama kvalifikatsiooniga tööjõude. Kursus kestab kuuest kuust 1½ aastani, ja vastu võetakse neisse peamiselt mittetäielise keskkooli lõpetajaid. Õppe töö toimub käsikäes vastavaalalise tööpraktikaga töökohtadel — tehastes, sovhoosides jne., nii et päevas langeb tööle 5—6 tundi ja teoreetilisele tehnilisele ja agronoomilisele õpingule 2—3 tundi. Tehaste õpilaskoolide lõpetamine, kuigi eksamiga, iseenesest ei anna õigusi astumiseks kõrgematesse kooliliikidesse. Küll aga võimaldub lõpetajatel täiendada oma teadmisi viisil, millest juttu on allpool, või jälle, peale kolmeaastast töötamist omal alal, astuda töölisfakulteedi, tehnikumi või kõrgemasse kooli, muidugi eksamitega.

Keskkutseharidust antakse tehnikumides, millised jagunevad tööstuslikeks, ehitus-, transport- ja sidealaliseks, põllumajanduslikeks, hariduslikeks, arstiteaduslikeks, sotsiaal-majanduslikeks (kaubanduslikeks, plaanimajanduslikeks jne.). Nende kohuseks on valmistada ette keskmise kvalifikatsiooniga eriteadlasi, näiteks tehnikuid, algkooliõpetajaid, velskreid. Õppeaeg kestab tavali-

selt neli aastat, ja vastu võetakse sisseastumiseksamitega mittetäielise keskkooli lõpetajaid. Õppekavad sisaldavad peale vastavate erioppeainete üldteaduslikke aineid, nagu poliitiline ökonomia, võõrkeeled, ja üldtehnilisi aineid. Nagu kõrgemas kooliski, on iga õpilane kohustatud tehnikumi lõpetamisel eksamite sooritades esitama diplomitöö. Ka üleminek ühelt kursuselt teise sünnib eksamite alusel. Suur osa (30—40 prots.) õppeajast langeb praktilistele töödele ja tööpraktikale ettevõtetes ja asutustes. Kuna tehnikumid on vahelülis mittetäielise keskkooli ja kõrgema kooli vahel, siis esimestel kursustel on peamiseks õppemeetodiks õppetund, nagu keskkooliski, kuna see rohkem vastab õpilaste vanusele. Vanematel kursustel tarvatakse juba, nagu ülikooliski, loengute süsteemi. Üle 80 prots. õpilastest saab riigilt stipendiume.

Tehaste õpilaskoolide kõrval, mis kujutavad enesest statsionaarset, alalist koolivõrku, tegutsevad ajutised tehnilised kursused. Neil antakse kõigil tööstus- ja üldse rahvamajandusaladel (selle hulgas ka tervishoiu, hariduse jne. aladel) sunduslikku tehnilist õppust oma erialal kogu tööliiskonnale ja ametnikele, insenerid ja tehnikud ühesarvatult, viimastele loomulikult ainult täiendavat. Tööliiskonnale antavat õpetust nimetatakse tehniliseks miinimumiks, ja ta on kolmejärguline, vastavalt õppijate teadmiste, ülemineku võimalusega ühest järgust teise: tehmiinimumi kursused ja ringid, kõrgemat tüüpi tehmiinimumi kursused ja sotsialistliku töö meistrite kursused. Praeguseks on sellase massiliste kaadrite ettevalmistamisega, milline võttis hoogu mõne aasta eest, haaratud juba üle kolmandiku kõigist töölisest ja ametnikest kogu Nõukogude Liidus, seejuures tööstuses — enam kui pooled; lähemate aastate jooksul kavatakse haarata kõiki. Kursused on lühiajalised ja kestavad ilma töö katkestamiseta kõige rohkem aasta ning neil õpetatakse ainult tehnilisi aineid vastavalt alalt; kursuse lõppedes leiavad aset eksamid. Lõppsihiks on tööliisklassi teadmiste ja oskuse ning seega ka ai-

nelise taseme järjekindel tõstmine inseneride ja tehnikute tasemeni.

Lõpuks, teatavat osa kutsehariduses mängivad veel n.-n. töölisfakulteedid. Nende ülesandeks on anda puuduliku haridusega täisealistele töölilistele ja talupoegadele keskkooli üldharidust kõrgematesse õppeasutustesse astumise võimaldamiseks. Nad on kinnitatud ülikoolide ja teiste kõrgemate õppeasutuste külge, ja sellaselt igaüks neist valmistab õpilasi ette teatava erialalise õppeasutuse jaoks. Õppeaeg kestab päeviti töötavatel fakulteedidel kolm aastat ja õhtustel — neli aastat, ja üleviimine toimub, nagu mujalgi, eksamitega. Keskkooli kursuse kiire läbivõtmise võimaldab see, et fakulteedidele võetakse vastu vaid andekamaid soovijaid. Kutsekoolide hulka arvatakse töölisfakulteedid seetõttu, et nende ainukeseks funktsiooniks on ettevalmistamine kõrgemas kooli, milline oma loomult on õieti kutsekool, sisseastumiseks.

Järgmine tabel iseloomustab kutselise alg- ja keskhariduse arengut:

Õpilaste arv alg- ja keskkutseharidusalal.

Число учащихся в системе начального и среднего профобразования.

1914. 1927/28. 1932. 1936.
(tuhandetes)

Tehnikumid	48	254	797	819
Töölisfakulteedid	—	49	353	211
Tehaste õpilaskoolid	219	178	959	324
Massiliste kaadrite ettevalmistus (kursustel)	?	?	?	7.188

Ka siin on kasv, võrreldes sõjaeelsega, määratusuur, seda ka massiliste kaadrite kursustel ettevalmistuses, milline ala oli tol ajal samuti vähe arenenud. Viimastel aastatel töölisfakulteedidel märgatav õpilaste arvu langus on seletatav vajaduse vähenemisega nende järgi, kuna üldhariduslikest keskkoolidest tuleb juba küllaldaselt määralt välja kõrgemasse kooli astujaid. Tehaste õpilaskoolide õpilaste arvu ajutise languse põhjustas järsk üleminek kaadrite ettevalmistamisele kursuste kaudu. Massiliste kaadrite ettevalmistamise kohta kahjuks puuduvad andmed eelmiste

aastate kohta; igatahes hakkas see ala hoogsalt arenema alles mõne aasta eest, näiteks õppis sellaselt 1935. aastal 5,5 miljonit isikut. Käesoleva 1937. aasta kohta näeb plaan ette õpilaste arvu tõusu tehnikumides — 987 tuhandeni, tehaste õpilaskoolides — 328 tuhandeni, masinliste kaadrite ettevalmistamise alal — 8,4 miljonini, kuna ainult töölisfakultetididel — languse 193 tuhandeni. 1936. a. alguse kohta käivate andmete järgi on tehnikume 2,6 tuhat, töölisfakulteete 772 ja tehaste õpilaskoole 1,7 tuhat. — Sõjakoolid jäävad siin kui ka kõrgema hariduse all käsitamata.

Kõrgem haridus.

Высшее образование.

Kõrgemad õppeasutused on oma laadilt samuti kutsehariduslikud: igaüks neist valmistab üliõpilasi ette teatava eriala jaoks. Selles suhtes erinevad nad välismaistest ülikoolidest, kus sageli õppetöö ei anna mingit kutselist ettevalmistust. Vastu võetakse tavaliselt vaid võistluseksamite alusel täielise keskkooli, tehnikumide ja töölisfakultetide lõpetajaid. Õppeaeg kestab tavaliselt 4—5 aastat. Valdav enamus (umbes kolm veerandit) üliõpilastest saab riigi poolt stipendiumi, milline, võrdues keskmistele palkadele, võimaldab äraelamise. Peale selle on üliõpilastele võimaldatud elamine erilistes üliõpilaste ühiselumajades, tasuta arstiabi saamine, ja paljud õppeasutused omavad isegi puhkekodusid ja sanatooriume üliõpilaste tarbeks.

Õppetöö toimub loengute, praktiliste tööde (laboratooriumides, töökodades, kliinikutes jne.) ja tööpraktika (vastavates ettevõtetes ja asutustes) näol; viimasele langeb 30—40 prots. õppeajast. Õppetundide arv kuuepäevases nädalas kõigub 18—30 vahel, vähenedes järkjärgult üleminekuga vanematele kursustele. Üleminek ühelt kursuselt teisele sünnib eksamite alusel, kuna kooli lõpetamisel tuleb anda veel erilised riigieksamid, mida tehnilises koolis asendab diplomiprojekt.

Kõrgema kooli põhitüüpideks on instituudid, ülikoolid ja akadeemiad.

Instituudid tegelevad kõrgemate eriteadlaste ettevalmistamisega, ja neid on järgmisi liike: tööstuslikud, ehitus-, transport- ja sidealalised, põllumajanduslikud, hariduslikud, (peamiselt pedagoogilised), arstiteaduslikud ja sotsiaalmajanduslikud (igasugused majanduslikud, õigusteaduslikud, kaubanduslikud, plaanimajanduslikud jne.). Ülikoolide ülesandeks on lasta välja eriteadlasi filosoofia, ühiskonna- ja loodusteaduste alal, kes embkumb kas saavad tegelema teadusliku uurimistööga või jälle kõrgema kooli õppejõududena vastaval alal. Akadeemias (õigemini majandusakadeemias) antakse juhtivatele majandusadministratiivsetele jõududele laiendavat haridust nende eriala kohaselt. Neisse võetakse vastu peamiselt kõrgema haridusega ettevõtete ja asutuste juhte. Osa akadeemiaid on määratud eriti kõrge kvalifikatsiooniga inseneride, kes juha omavad kõrgema hariduse ja on töötanud tööstuse alal, ettevalmistamiseks. Akadeemiate hulka tuleb arvata ka niinimetatud kõrgemad kommunistlikud põllumajanduskoolid, millised lasevad välja kommunistliku partei ja teisi juhtivaid jõude kõiksugu organisatsioonide jaoks maal, näiteks masinatraktorjaamade direktoreid, sovhooside osakondade ülemaid, kolhoosifarmide valitsejaid. Eraldi seisavad kaks n-n. punaste professorite instituuti, millistes õpivad ainult kõrgema haridusega kommunistliku partei liikmed; nende sihiks on kasvatada filosoofia ja ühiskonnateaduste õppejõude kõrgema kooli tarbeks.

Kõrgemate õppeasutuste võrgu ja üliõpilaste arvu liikumine oli järgmine:

Кõrgемate õppeasutuste areng.

Развитие высшей школы.

	1914	1927/28	1932	1936/37
Õppeasutuste arv	91	131	746	700
Üliõpilaste arv (tuh.)	112	160	478	542

Nagu näha, nii kõrgemate õppeasutuste kui ka üliõpilaste arv on, sõjajärelsega võrreldes, tõusnud mitmekordseks. 1937. aastal suureneb üliõpilaste arv kava kohaselt veelgi ligi 5 prots. võrra. Suurima üliõpilaste arvu omavad töös-

tuslikud ja pedagoogilised õppeasutused: kummagile langeb umbes veerand üldarvust.

Iseloomuliku nähtena tuleb märkida, et kõrgema kooli õpilaste seas on naiste protsent tõusnud 1928. a. olnud 28 prots. pealt 38 prots. peale 1935. aastaks (tehnikumides vastavalt 38 prots. ja 44 prots.). Naiste osatähtsus, näidates jõudsat tõusu, ületab järelikult juba tublisti ühe kolmandiku üliõpilaste üldarvust. See asjaolu tõendab, et naiste üheõiguslus Nõukogude Liidus ei jää paberile, vaid leiab ka tegelikku teostamist, kuna neile luuakse meeste võrdsed võimalused edasiharimiseks. Saksas oli samal 1935. aastal naisi kõrgema kooli õpilaste seas ainult 13,6 prots., Inglises — 25,7 prots., Itaalias — 14 prots.

Edasi on huvitav märkida, et töölise päritoluga üliõpilaste protsent on tõusnud samadel aastatel 25 prots. pealt 45 prots. peale (tehnikumides — 26 prots. pealt 32 peale); seega ligi pooled üliõpilased kuuluvad tööliskonda, kuna enne maailmasõda — ainult 1 prots. ümber; tol ajal üle kolmandiku kuulus mõisnike ja kõrgemate ametnike kihti. Kommunistliku partei ja kommunistliku noorsooliidu liikmeteks ning kandidaatideks olid 1935. aastal umbes pooled kõigist üliõpilastest.

Kesk- ja kõrgema kutsehariduse arendamise tulemusena on järsult suurenenud eriteadlaste arv. Kõrgema haridusega eriteadlaste arv tõusis 1928. a. olnud umbes 250 tuhandelt 460 tuhandele 1932. a., ja viimastel 1933.—1936. aastatel lõpetas kõrgema kooli veel 250 tuhande ümber. Keskkutseharidusega eriteadlasi oli 1932. aastal 900 tuhat (umbes 400 tuh. vastu 1928. aastal), ja 1933.—1936. aa. tuli neid juure veel 450 tuh. ümber.

1936. aastal Nõukogude Liidus töötas üldse üle 1,7 miljoni isiku täielise eriharidusega, neist 360 tuhat tööstuses. Võrdluseks olgu märgitud, et tsaariaegsel 1914. aastal tööstuses tegeles 46,5 tuhat eriteadlast.

Teaduslik uurimistöö.

Научно-исследовательская работа.

Oktoobri-revolutsioonile järgnenud esimesed aastad polnud kodusõja ja selle järelmõjude tõttu sugugi soodsad teaduslikule uurimistööle. Selle normaalne areng algas alles mõne aja möödudes. Ja ka siis teadlased suures enamuses töötasid täiesti vanaviisi plaanitul, oma isiklike kalduvuste ja soovide kohaselt, ilma et nad oleks kohandanud oma teaduslikku tööd tegeliku elu vajadustega, jäädes sellaselt eluvõõraks. Pöörde tekitas I viieaastakava, milline esitas määratu-suuri ülesandeid rahvamajanduse arendamise alal ja tegi seetõttu teadlaste kaastöö kategeooriliselt tarviliseks. Tollest ajast peale teaduslik töö hakkaski järsult muutuma oma iseloomult, lähemema elule, kohanema sotsialistliku üleschituse vajadustega, saavutades ühtlasi plaanikindluse ja võrratult laiema ulatuse. Teadusliku töö aluseks võeti marksistlik-leninlik metodoloogia. Millise ulatuse võttis teaduse kaastöö tegeliku elu ja töö küsimustes, näitab kas või see, et II viieaastakava koostamisest võttis osa, peale Teadusteakadeemia, umbes 200 teaduslikku uurimisinstituuti. Näitena võiks märkida teaduslike asutuste laialdasemat tegevust looduslike ressursside avastamise alal, mis on hädavajaline ühe või teise saaduse tootmise tõstmiseks rahvamajanduse tarvete kohaselt. Praktiliste küsimuste käsitlemine ei tähenda aga mitte, et hooletusse jääks kõrgesti teoreetilised probleemid kõigil teadusaladel.

Teadusliku töö arengut illustreerib näiteks ka juhtiva teadusliku asutuse — Teaduste akadeemia — kasv. Tsaariajal kujutas ta enesest neljakümnest akadeemikust koosnevat kinnist teaduslikku asutust mõne muuseumiga ja väga piiratud arvu teaduslike tööjõududega. Tema sidemed majandusliku ja kultuurilise eluga olid väga nõrgad; ainult tema poolt korraldatud juhuslikud ekspeditsioonid moodustasid erandi üldolukorrast. Praegu aga Teaduste akadeemia moodustab suure, keerulise organisatsiooni, milline koosneb 42 teaduslikust uurimis-instituudist umbes 2000 teadusliku töö-

jõuga, arvestamata abi- ja tehnilisi jõude.

Teaduslikud uurimistööd toimuvad Nõukogude Liidus väga laias ulatuses ja haaravad kõiki võimalikke alasid; näiteks iga tööstusala omab vähemalt ühe instituudi. Teaduslike uurimisasutuste põhitüübid on järgmised: (teaduste, kunstide) akadeemiad, teaduslikud uurimisinstituudid, teaduslikud katsejaamad, teaduslikud ühingud ja lõpuks organisatsioonid üksikute rajoonide uurimiseks. Kõrgemaks teaduslikuks asutuseks on Üleliiduline teadusteakadeemia Moskvas. Peale selle tegelevad uurimistöödega ka kõrgemad õppeasutused; neis, nagu teaduslikes asutusteski, kasvatatakse aspirantide näol noori teadlasi.

Järgmine tabel näitab, kuivõrd hoogne on tähtsamate teaduslike uurimisasutuste areng:

Tähtsamate teaduslike uurimisasutuste võrgu areng.

Развитие сети важнейших научно-исследовательских учреждений.

	1929.	1932.	1935.
Akadeemiad	4	5	5
Teaduslikud uurimisinstituudid	400	850	804
Instituutide osakonnad	41	267	129
Teaduslikke tööjõude instituutides (tuh.)	23	42	38
Aspirante teaduslikes asutustes (tuh.)	1,0	6,4	4,3
Aspirante kõrgemates õppeasutustes (tuh.)	2,0	8,9	6,0

Sõjaeelse aja kui ka Nõukogude võimu algaastate kohta andmed puuduvad; igatahes pole need kaugeltki võrreldavad praegustega. Pärast 1932. aastat aset leidnud teatav koondumine oli tingitud teaduslike instituutide ümberkorraldamisest sihiga tõsta nende töö kvaliteeti. Viimastel aastatel, millede kohta kahjuks pole täpseid arvulisi andmeid käepärast, toimus jällegi uus laienemine. Tabelist haaramata teaduslikest asutustest märgime veel, seisu järgi 1935. aastaks, järgmisi tähtsamaid: üksikute alade ja rajoonide katsejaamu 341, observatooriume 30, looduskaitse asutusi 35, teaduslikku tööd tegevaid suuri raamatukogusid 35 ja samalaadseid muuseumeid 103. Kuivõrd laialdane ja haarav

on uurimistöö ulatus, näitab see, et ainuüksi rasketööstuses on institute ja nende osakonde tervelt 135 ja arstiteaduse alal — 292.

Nõukogude Liidus, kui sotsialistlikul plaanimajanduse maal, kus kogu maa juhtimine ja arendamine sünnib teaduslikul alusel, suhtutakse teadusse suuri lugupidamisega, ja ta omab erakordse tunnustuse. Tingimused, milledes toimuvad teaduslikud uurimistööd, on juba nüüd palju lahedamad kui muus maailmas, ja neid järjekindlalt veelgi parandatakse käsikäes Nõukogude Liidu jõukuse kiire tõusuga. Siinkohal puudub ruuminappuse tõttu võimalus kirjeldada teadusliku uurimistegevuse tegelikke, käegakatsutavaid tulemusi Nõukogude Liidus. Kuid üldse suure elavnemise tulemusena kõigil teadusaladel on juba tehtud palju tähelepanuväärseid saavutusi; märgime tippsaavutustena kas või stratosfäärilendu, põhjanaba vallutamist, millised aset leidsid pärast põhjalikku, vaevarikast ettevalmistavat teaduslikku tööd. Ja kõike seda vaatamata sellele, et suure enamuse teaduslike asutuste loomisest saadik on möödunud suhteliselt vaid vähe aega. Alles hiljem võimaldub avalduda praeguste uurimuste täielistel tulemustel.

Iseloomustava joonena märgime, et Nõukogude Liidus, vastandina kapitalistlikule maailmale, leiutised ei jää leidurite või ettevõtete eraomandusse, vaid otsekohe lähevad ühiskonna omandusse, kusjuures leiduritele maksetakse kõrget tasu. See võimaldab tihedaid sidemeid teaduse ja töö, teooria ja praktika vahel. Pealegi seetõttu leiutised leiavad viivitamatult ära kasutamist, kuna mujal paha tihti nad heidetakse kõrvale ühe või teise ettevõtte huvides, kes kardab oma erahuvidele sellest kahju, kuigi üldsus võidaks.

Poliitilis-hariduslik töö.

Политико-просветительная работа.

Üldhariduslik töö, täpsemalt poliitilis-hariduslik töö, täisealiste seas toimub järgmistes organisatsioonilistes vormides: üldhariduslikud koolid ja kursused täisealiste kirjaoskamatus ja vähese kirja-

oskuse kaotamiseks ning edasiharimiseks, klubid, külalugemissaalid, sotsialistliku kultuuri majad, rahvamajad, kultuurpa-
leed, punased nurgad, raamatukogud jne.
ning lõpuks parteikoolid ja -kursused
ning kommunistlikud ülikoolid.

Poliitilis-hariduslikule tööle antakse
erakordne tähtsus Nõukogude rahvaha-
riduse süsteemis, sest ta ülesandeks on,
ühelt poolt, kiiresti tõsta tsaariaegses Ve-
nes sihilikult väga madalana hoitud rah-
vamasside kultuurilist taset ja, teiselt
poolt, teha neid Nõukogude kultuuri osa-
listeks ning kasvatada neist teadlikke,
kõigis küsimustes seisukohta võtta oska-
vaid sotsialistliku ühiskonna ehitajaid.
Seejuures, nagu tavalise üld- ja kutseha-
riduse alalgi, pannakse erilist rõhku maa-
rahva haridusliku taseme tõstmisele, et
sel teel kaotada igavana vahet linna ja
maa kultuurilistes tasemetes.

Nõukogude valitsuse üheks esimeseks
peaülesandeks oli kõike arengut takista-
va kirjaoskamatuselike likvideerimine.
Kuivõrd vähe arenenud kultuurilisi-
selt oli rahvas tsaariajal, näitab see, et
1913. aastal ainult üks kolmandik (33
prots.) rahvastikust 8—50 aasta vanuses
oli kirjaoskav, kuna ülejäänud kaks kol-
mandikku olid kirjaoskamatud. Tarvitu-
sele võetud energiliste abinõude tõttu
hakkas kirjaoskamatus kaduma kiiruse-
ga, millist pole veel kusagil ennem näh-
tud. Nõukogude võimu esimese kümne
aasta jooksul õpetati umbes 10 miljonit
täiskasvanut lugema ja kirjutama. I vii-
saastaku kestel anti õppust veel üle 25
miljonile, nii et tulemusena kirjaoskuse
tase tõusis 1928. aastaks 58,4 prots. peale
ja I viisaastaku lõpuks 1932. aastal 90
prots. peale, kusjuures linnades 97 prots.
ja maal 88 prots. Seega vaid 10 prots.
8—50-aastasest rahvastikust osutus veel
kirjaoskamatuks. Hilisematel aastatel on
kirjaoskus veelgi tõusnud (viimastel aas-
tatel kõikus õppijate arv aastas 3—5 mil-
joni vahel), nii et kirjaoskamatuselike
likvideerimist võib lugeda peagu täielikult lõ-
petatuks, ja Nõukogude Liit on seega va-
banenud ühest tsaariaja raskeimast pü-
randusest. Kirjaoskuse õpetamine toimus
peamiselt erilistes koolides ja kursustel.

Määratusuurt tööd on tehtud vähese
kirjaoskuse kaotamise alal, s. o. kirja-
oskavate täiskasvanute hariduse tõstmise-
s algkooli kõrguseni, jällegi peaosas
eriliste 1—2-aastaste koolide ja kursus-
te kaudu. I viisaastaku aastatel õppis
neis ligi 10 miljonit inimest; II viisaas-
taku 1933—1936. aastatel kõikus õppijate
arv $3\frac{1}{2}$ miljoni ümber aastas.

Ühtlasi pühendatakse suurt tähele-
panu ka täiskasvanute hariduse veel
kõrgemale — keskkooli tasemele — tõst-
misele, millise otstarvega tegutsevad
2—3 aastase õppeajaga erikoolid ja
-kursused, korraldatakse loenguid, ka
raadios, ja õppust kirjateel ning eri-
liste nõuandvate komisjonide abil soo-
dustatakse kodust eneseharimist. Lõpe-
tajatele võimaldatakse edasipääs ühistel
alustel teistega kõrgemasse kooli. Sel-
lastes koolides ja kursustel õppis 1935.
ja 1936. aa. 400—600 tuhat isiku ümber,
kuna 1933. aastal ainult 79 tuhat. Tsaar-
iajal haridustöö täisealiste seas oli hoopis
arenematu.

Tüübilise näitena vabaharidusliku ja
üldse haridusliku töö haaravusest võiks
tuua Stalini nimelise autotehase Mosk-
vas. Tehases töötab üle 38 tuhande isi-
ku, ja neist enam kui 18 tuhat, s.o. pea-
gu pooled kõigist töolistest ja ametnik-
kest, õpivad ühel või teisel viisil, ilma
et nende töö tehases katkeks. Neist 18
tuhandest õpivad: tehnikumis — 510
isikut, töölisfakulteedil — 435, tehase
õpilaskoolis — 1000, tehnilist miinimu-
mi õpivad — 6000, sotsialistliku töö
meistrite kursustel — 1700, stahaanov-
laste kursustel — 3500, inseneride ja
tehnikute kvalifikatsiooni tõstmise kur-
sustel — 564, uute tööliste ettevalmis-
tamise kursustel — 2000, võõrkeelte
instituudis — 600, täieealiste keskkooli-
des — 1730 isikut.

Need andmed üheainsa tehase kohta
veenvalt näitavad, et isegi üldkoolide
ja õpilaste arvu grandioossed kasvutem-
pod ei anna veel kaugeltki ettekujutust
rahvahariduse töö ulatusest Nõukogude
Liidus, kus õpivad ja täiendavad oma
teadmisi vähemalt pooled kogu töötavast
täisealisest rahvastikust.

Teiste poliitilis-hariduslike asutuste
seas domineerivad klubid linnades ja

neile vastavad lugemissaalid maal. Niinimetatud punased nurgad tehastes, sovhoosides ja kolhoosides on klubi või lugemissaali lihtsamaks vormiks, kuna kultuurpaleed, rahvamajad ja sotsialistliku kultuuri majad teenivad laiemaid rahvahulke kui klubid. Klubid aga, punased nurgad ja külalugemissaalid leiduvad igalpool ettevõtetes ja asutustes linnades, kolhoosides ja sovhoosides maal. Igas klubis ja punases nurgas leidub oma lugemissaal. Klubide tegevus koondub tööliste kultuurilise ja ka kutselise hariduse ümber ja on kohandatud osavõtjate erivajadustega. Samal viisil on korraldatud maalasuvate lugemissaalide tegevus. Kogu klubiasutuste võrk (ühes külalugemissaalidega jne.) ulatus 1936. aastal üle 80 tuhandeni 1928/29. aastal olnud 27,7 tuhande vastu, kuna tsariaegsel 1914. aastal neid oli vaid vähe üle 200.

Kõik need klubiasutused kujulavad enestest massilisi asutusi, mida külastavad miljonid töölised, kolhoosnikud ja ametnikud. Nad on kunstilise kasvatus- ja kunstilise isetegevuse keskusteks. Siin töötavad igasugused ringid — tootmistehnilised, üldhariduslikud, ühiskondlikud-poliitilised, leiutamise ja ratsionaliseerimise, võõrkeelte õppimise, langevarjuspordi, joonistamise jne. Siin kuulatakse loenguid ja korraldatakse väielusi kõige mitmekesismate teaduslike, tehniliste ja kunstiliste küsimuste kohta, samuti ka teatri- ja kinoetendusi.

Nõukogude ajal tekkis 230 tähelepanuväärset niinimetatud „kultuur- ja puhkuspärke“. Need määratu suured pargid, milledes asuvad teatrid, kinod, lugemissaalid, igasugused näitused, spordi- ja tantsuväljakud, kõiksugu lõbustused, ujaku- ja puhkekohad vabas õhus ja palju muud. 1936. aastal külastas neid parke üle 100 miljoni isiku. Sellaseid parke asutatakse nüüd ka kolhoosides, enamjaolt vastavalt ümberkorraldatud endistes mõisades.

Raamatukogude arendamisele, mis samuti kuuluvad rahvahariduse süsteemi, on pühendatud suurt tähelepanu. 1934. aasta üleskirjutuse järgi oli neid üldse 67,3 tuhat 271 miljoni raamatuga;

neist oli massiliseks tarvitamiseks 50,6 tuhat raamatukogu 93 miljoni raamatuga. Võrreldes 1928. aastaga, on raamatute arv tõusnud umbes 50 prots. võrra. Kuivõrd suur on kasv sõjaeelsega võrreldes, näitab see, et 1914. aastal tegutses vaid 13 tuh. raamatukogu ümber umbes 9 miljoni raamatuga. Tegutseb ka suur arv rändraamatukogusid, millised kindlate ajavahemike järgi külastavad külasid.

Poliitilis-hariduslikke otstarbeid täidavad ka teatrid, kinod, muuseumid. Teatrite arv (ühes tsirkustega) ulatus, järjest suurenedes, 1936. aastal 770 peale, neist umbes 250 rändteatrit; lasteteatrit on ligi 130. Kinoseadete võrk suurenes 1927. aasta 7,3 tuh. pealt 29,8 tuh. peale 1936. aastaks, neist on pooled rändkino omad. Tsaariajal (1914. aastal) oli teatrid ja tsirkuseid ainult 179 ning kinosid — 1,4 tuhat. 1936. aastal külastas teatrid üle 100 miljoni isiku ja kinosid — üle 700 miljoni. Seejuures peab märkima, et ettevõtetes, kolhoosides ja sõjaväes on äärmiselt arenenud kunstiline isetegevus. Umbes 10 prots. töölisnoorsoost võtab osa muusika-, koorilaulu- ja draamaringide tegevusest klubide juures. Neil ringidel on veel see suur tähtsus, et nad aitavad avastada talente ja neid arendada. Isetegevuse ringidest on võrsunud paljud praegused kuulsused — näitlejad, lauljad, muusikamehed.

Mis puutub muuseumidesse, siis nende koguarv on 1914. aasta 180 pealt tõusnud 738 peale 1936. aastaks.

Lõpuks, kommunistliku partei õppeasutused on kahte liiki: parteikoolid ja kursused ning kommunistlikud kõrgemad õppeasutused. Parteikoolide ja -kursuste ülesandeks on valmistada ette kohalikke ja rajoonide kaadreid kommunistliku partei ja riigiaparaadi tarbeks, kuna kõrgematest õppeasutustest tulevad tööjõud oblastite organite jaoks. Viimaste käsitada olevate andmete (1933. aasta kohta) järgi oli partei õppeasutusi üldse 306 ja õpilasi neis 71 tuhat, kuna 1928. aastal oli neid 119 ja õpilasi 25,4 tuhat.

Kirjastustegevus.

Издательская деятельность.

Kuivõrd määratumaid edusamme on tehtud kirjastuse alal, milline kuulub küll ka poliitilis-hariduslikku süsteemi, kuid ta erilise tähtsuse tõttu on siinkohal toodud eraldi, nähtub järgmisest tabelist:

Kirjastustegevuse areng.

Развитие издательской деятельности.

	1913.	1923.	1928.	1932.	1936.
Raamatud:					
arv (tuh.)	28	19	34	50	?
trükipoognad- äratõmbed (miljard.)	0,6	0,9	1,4	2,4	ca 3,2
Ajalehed:					
arv (tuh.)	0,9	0,5	0,6	6,7	9,3
tiraash (miljard.)	2,7	1,5	8,8	35,5	38,0

Muidugi mängib erilist osa kirjastustegevuse arengus kirjaoskamatusel likvideerimine. Sisu järgi jagunevad raamatud järgmiselt (1934. aastal): sotsiaalpoliitiline kirjandus — 5,4 tuh. raamatut, sotsiaalmajanduslik — 4,7 tuh., matemaatika ja loodusteadus — 3,5 tuh., tehniline — 10 tuh., põllumajanduslik — 4,8 tuh., ilukirjandus — 3,4 tuh., rahvahariduslik — 1,9 tuh., arstiteaduslik — 1,5 tuh. jne.

Ajakirjanduse suhtes tuleb märkida huvitavat korrespondentide korraldust. Iga ajaleht omab suure, mõni isegi tuhandetesse ulatuva arvu tööliskirjasaatjaid, kes varustavad teda sõnumitega kõigist Nõukogude Liidu maanurkadest ja on kohustatud teravalt arvustama igat väärnähet. Sõnumisaatjad, nimetusest hoolimata, kuuluvad igasse kihti ja elukutsesse, ja seetõttu Nõukogu ajakirjandusel võimaldub igakülgsest valgustada kõiki eluavaldusi. — Erilist märkimist väärib veel seinajalehete korraldus. Igas ettevõttes, kolhoosis, sovhoosis, ametiasutuses, organisatsioonid jne. ilmub seinajaleht, milline käsitleb vastava ettevõtte siseelusse puutuvaid küsimusi, kuid selle kõrval üldse kohalisi küsimusi ja ka üldpoliitilisi ning üldmajanduslikke probleeme; kõik endastmõistetavalt valju kriitikaga ette tulevate pahete suhtes. Nende arvu kohta on olemas vaid umbkaudseid andmeid, milliste põhjal seda hinnatakse mitmele miljonile.

Mis puutub ajakirjadesse, siis neid oli 1934. aasta andmetel 1,9 tuhat 173-miljonilise tiraashiga.

Kirjastustegevust kontrollib hariduse rahvakomissariaadi juures tegutsev eriline peavalitsus Glavlit. Ta peaülesandeks on tsenseerida perioodilist kui ka mitteperioodilist kirjandust, et sellele vastu võetaks tööraha huvidele, nagu see on väljendatud ka põhiseaduses, mille § 125 lausub: „Tööraha huvidele vastavalt ja sotsialistliku korra tugevdamise sihiga tagatakse NSVL kodanikele: ... b) trükivabadus...“

Vähemusrahvuste rahvaharidus.

Народное просвещение нацменьшинств.

Tsaariaegses Venes olid valitsevaks rahvaks suurvenelased, hoolimata sellest, et nad moodustavad vähem kui poole kogu rahvastikut. Teiste rahvaste suhtes, keda on üle 160, aeti hoolimatut survepoliitikat nii poliitilises ja majanduslikus kui ka kultuurilises suhtes, mille tulemuseks oli peagu kõigi vähemusrahvuste äärmine mahajäämine suurvenelastest kõigil aladel, nende hulgas ka kultuurilisel. Kõige eredamalt avaldus kultuuriline mahajäämine kirjaoskuse madalamas tasemes: vähemusrahvuste juures oli kirjaoskajate protsent, mis kogu Venes tegi välja 33 prots. üldisest rahvaarvust, veelgi madalam. Näiteks praeguses Turkmeenias oli kirjaoskajaid vaid 7 prots., teistes Kesk-Aasia rajoonides 5,3 protsenti. Emakeele tarvitamine koolides oli vägivaldse venestamise sihiga tavaliselt keelatud. Puudusid peagu täiesti rahvuslik ajakirjandus ja teater, ainult 28 rahvust omasid emakeelse kirjanduse. Suurel enamusel (umbes 130-el) rahvustest polnud isegi kirjakeelt olemas, mille soetamiseks riik omalt poolt muidugi mitte midagi ette ei võtnud, vaid vastuoksa takistas seda.

Kõik see muutus järsult Nõukogude valitsuse ajal. Vähemusrahvused said täisõiguslikeks rahvaosadeks; igalpool, kus nad elavad vähegi kompaktses massis, loodi liiduvabariigid, autonoomsed vabariigid ja piirkonnad, rahvusrajoonid ja -külad. Vähe sellest — püüdes teha

vähemusrahvusi samaväärseteks suurvenelastega mitte ainult vormiliselt, vaid ka tegelikult, Nõukogude valitsus alustas hoogsat tööd nende majandusliku kui ka kultuurilise taseme kiiremaks tõstmiseks võrreldes Suur-Vene arendamisega, et sel teel vähemusrahvused jõuaksid oma arenemistasemelt järele viimasele. Nii majanduslikul kui ka kultuurilisel alal on ses suhtes saavutused juba suured. Seda näitab kas või tähtis tõsiasi, et I viisaastaku kestel arendati vähemusrahvuste maa-aladel tööstust niivõrd kiirema tempoga, et selle toodang tõusis 3½-kordseks, kuna mujal kahekordseks.

Kultuurilise mahajäämise kaotamise alal on Nõukogude rahvuspoliitika tulemused väga edukad. Võimsaks põhi- aluseks vähemusrahvuste kultuurilisele tõusule oli nende majanduslik areng.

Kõigepealt kirjaoskamatus on peagu täiesti likvideeritud, ja seega on vähemusrahvused pea täielikult kirjaoskamatu-dest muutunud kirjaoskavateks. Näiteks tõusis Jakutski autonoomses vabariigis (Põhja-Ida Siberis) kirjaoskajate arv sõjaeelselt 2 prots.-lt ligi 90 prots.-le, Valge-Venes — 27 prots.-lt 98 prots.-le. Selleks tuli paljude rahvaste jaoks luua kirjakeel, mis neil seni puudus, ja praegu omavad juba umbes 110 rahvast selle; enamjaolt valiti selleks ladina tähestik, samuti paljudel rahvustel asendati vana keeruline tähestik ladinakeelsega, mis oma lihtsuse tõttu suuresti kergendas kirjaoskuse ja koolihariduse levimist.

Koolihariduse alal on, nagu mujalgi, sisse seatud sunduslik 4-klassilise algkooli haridus ja praegu on lõpukorral sundusliku 7-klassilise hariduse elluviimine. Kõige lähemas tulevikus seisab ees sundusliku keskkoolihariduse sisse- seadmine. Õppetöö sünnib iga rahvuse emakeeles. Samuti hoogsalt arendatakse kutsehariduslike ja kõrgemate õppe- asutuste võrku, milline vähemusrahvus- tel kas täiesti puudus või oli hoopis kehv. Turkmeenias, näiteks, puudusid enne revolutsiooni üldse tehnilised õppe- asutused. Praegu on seal üle 30 tehnikumi ja 4 kõrgemat õppeasutust. Ukrainas õppis 1914. aastal 22,5 tuhat üli-

õpilast, nüüd aga kaugelt üle 100 tuhan- de. Paljude vähemusrahvuste juures tekitab raskusi kutse- ja kõrgema haridu- se korraldamine emakeeles, kuna mine- viku pärandusena keel pole veel jõud- nud küllalt areneka, emakeelseid õppe- raamatuid pole kõiki olemas ja ka õp- pejõududest on nappus. Neil juhtudel tuleb esiotsta leppida vene õppekeele- ga ja võõraste õppejõududega.

Teadulik uurimistöö rahvusrajooni- des sai oma alguse õieti alles Nõukogude ajal; ainult Ukraina moodustab sellest erandi. Praegu omab iga vähemusrah- vus teaduslikke uurimisinstituute. Isegi säärasel maal, nagu Turkmeenias, kus tsaariajal pea kogu rahvas oli kirjaos- kamatu, on praegu umbes 30 mitmesu- gust uurimisinstituuti, katsejaama ja la- boratooriumi.

Erilist rõhku pannakse poliitilis-hari- dusliku võrgu, klubide, raamatukogude jne. näol, arendamisele. Rändrahvaste piirkondades on asutatud rändtelke ja rändkultuurbaase, rändraamatukogusid ja -kinosid, raadiojaamu.

Ka muudel haridusaladel on tehtud ülisuurt tööd, mis sageli on olnud pioneertöök. Märgime siinkohal kir- jastegevust, mille arengus peegeldub suurenenud nõudmine trükisõna järgi, mis omakorda tähendab vähemusrah- vuste masside vaimset ärkamist ja nen- de sissejuhatamist kultuuri hüvedest osasaamise. Võtame näiteks Ukraina. Seal ilmus 1913. aastal üldse 5,6 tuh. raamatut, neist ainult 176 ukraina kee- les, s. o. 3,1 prots. 1931. aastal ilmus 8,1 tuh. raamatut, neist 6,2 tuh. ukraina keeles, mis teeb välja 76,8 prots. üld- arvust. Rahvusraamatu osatähtsus ko- gu Nõukogude Liidus on tõusnud 1928. a. 26% pealt nüüdseks enam kui 40% peale. Emakeelne ajakirjandus oli tsaariajal lu- batud vaid erandina. 1913. aastal il- mus üldse 859 ajalehte 2,7 miljonilise tiraashiga, neist otse valdav enamus ve- nekeeles; praegu trükitakse ajalehti kau- gelt enam kui 60 keeles, ja nende ti- raash (venekeelsed väljaarvatud) ula- tub üle 10 miljoni eksemplarini, s. o. ühe kolmandikule üldtiraashist 1928. aastal olnud 10 prots. vastu.

Kõigil vähemusrahvuste rahvaharidusaladel toimus areng palju kiiretempolisemalt kui suurvene rajoonides, ja selle tulemusena on vähemusrahvused oma kultuurilise taseme suhtes tunduvalt lähenenud päris-Vene omale, ja nii on kadumas vahe rahvuste kultuurilises tasemes.

Üldkokkuvõte.

Общая сводка.

Vaatamata rahvahariduse sisekorralduses, eriti õppemeetodites, asetleidnud kestvatele katsetamistele, millede kestel tehti nii mõndagi ränka viga, on Nõukogude valitsus osanud rahvahariduse alal saavutada määratuid edusamme, millised oma ennenägematult kiirelt tempolt ja laiaulatuslikkusest kujunesid kultuuriliseks revolutsiooniks Nõukogude Liidus. See revolutsioon saab kestma vähemalt niikaua, kuni Nõukogude Liit on muutunud kõige kõrgema kultuuriga maaks maailmas, ja seda mitte ainult kodanike isikliku heaolu seisukohalt, vaid ka lähtudes sellest, et sotsialistlik kord vajab eriti kõrge kultuuriga rahvamasse.

Senised põhisaavutused rahvahariduse alal Nõukogude Liidus on järgmised:

1) Nõukogude Liit on kirjaoskamatust maast muutunud täielise kirjaoskuse maaks;

2) sundusliku seitsmeklassilise hariduse sisseseadmine on lõpukorral, ja ees seisab sundusliku kümneklassilise kesk-kooli hariduse elluviimine;

3) kutse- ja kõrgem haridus levivad hoogsalt, varustades kiiresti arenevat rahvamajandust vajaliste eriteadlaste kaadritega;

4) teadusliku töö võimalused on võr- ratult avaramaks muutunud;

5) poliitilis-hariduslik töö täisealiste seas näitab erakordset arengut vormi- deld kui ka ulatuselt;

6) vähemusrahvuste kultuurilise ma- hajäämise kaotamises on saavutatud suurt edu.

Kultuurilise ülesehituse alal on järe- likult tehtud määratusuurt tööd, mille tu- lemusena Nõukogude Liidus on märksa vähenenud muus maailmas süvenev kul- tuuriliste tasemete vahe mitte ainult mit- mesuguste rahvuste vahel, vaid ka linna ja maa ning vaimse ja kehalise töö vahel.

Stalini sõnade järgi „proletaarlik oma sisult, rahvuslik vormilt — sellane on see üldinimlik kultuur, mille poole tüürib sotsialism“. Proletaarliku kultuuri mõis- te ühtub sisult sotsialistliku kultuuriga, milline haarab kõigi töötavate kihtide ja kõigi rahvaste kultuursed huvid. Sotsialistliku kultuuri kujundamisel lei- ab täielist ärakasutamist kõik väärtus- lik, mis leidub inimkonna mõtte ja kul- tuuri eelkäinud arengus kõigil aladel.

Kapitalistlikest maadest järel- ja et- tejõudmise ülesanne leiab järjekindlat teostamist ka rahvahariduse alal, nagu nähtub käesolevast artiklist. Seda soo- dustab maailmakriisi tekitatud rahva- hariduse langustendents kapitalistlikus maailmas.

Внешняя торговля Эстонии.

EESTI VALISKAUBANDUS.

Значение внешней торговли.

Väliskaubanduse tähtsus.

Внешняя торговля занимает в народном хозяйстве Эстонии весьма важное место. С одной стороны, большая часть народнохозяйственной продукции вывозится за границу — за последние годы от $\frac{1}{5}$ до $\frac{1}{4}$ всей продукции сельского хозяйства и около четверти продукции крупной промышленности. До мирового экономического кризиса удельный вес экспорта в народнохозяйственной продукции показывал неуклонный рост, но за время кризиса этот рост, главным образом в силу затруднительности сбыта продуктов на мировой рынок, сменился сильным падением. С возникновением перелома в кризисе и с изжитием последнего удельный вес экспорта опять стал расти, докризисная наивысшая точка по сельскохозяйственному экспорту уже превышена, но по промышленному экспорту еще не достигнута. С другой стороны, импорт тоже играет крупную роль в экономике, снабжая ее необходимым сырьем, пищевыми продуктами и изделиями, которые в Эстонии не производятся. Импортируемая масса товаров равняется сейчас приблизительно более чем трети сельскохозяйственной и промышленной продукции Эстонии вместе; до кризиса она составляла еще большую величину. Кстати отметим, что для восточного соседа Эстонии же — СССР внешняя торговля имеет ничтожное значение — там как импорт, так и экспорт составляют только несколько процентов общей народнохозяйственной продукции.

Крупное значение внешней торговли обусловлено, во-первых, тем, что как в сельском хозяйстве, так и в ряде важных отраслей промышленности (сланцевая, бу-

мажная, целлюлозная, текстильная и т. д.) производственные возможности далеко превышают емкость внутреннего рынка Эстонии. Между тем в интересах подъема экономики Эстонии представляется настоятельно необходимым развивать все производственные силы страны, в особенности сельское хозяйство и те промышленные отрасли, которые работают на отечественном сырье. Все это вызывает необходимость в возможно большем усилении экспорта. Во-вторых, Эстония не особенно богата сырьевыми источниками, ряд важнейших видов сырья (напр. металлы, хлопок), вообще отсутствует, машиностроительная промышленность недостаточно развита, и поэтому импорт является весьма существенным фактором развития страны.

Таким образом, узость внутреннего рынка и структура народного хозяйства Эстонии обуславливают сильное развитие внешнеторговых связей с миром и в силу этого крупную зависимость экономики Эстонии от мирового рынка и от всех существенных колебаний последнего. Это убедительно на деле показал последний экономический кризис, на возникновение, ход и окончание которого, наряду с внутренними факторами, сильное влияние оказала мировая экономика.

С преобразованием Эстонии в 1918 г. в самостоятельное государство в области внешней торговли пришлось начать работать в совершенно изменившейся обстановке и завоевать новые внешние рынки для эстонской продукции. До этого эстонский экспорт направлялся большей частью в Россию; точно также большинство импорта шло из России. С отпадением русского рынка стало необходимым реорганизовать

всю внешнюю торговлю. Приходилось создавать новые торговые связи, ознакамливаться с требованиями новых рынков и поставить производство экспортных товаров в соответствии с этими требованиями. А между тем торговля, как и все народное хозяйство, была под влиянием войны и ее последствий в сильно дезорганизованном состоянии. Тем не менее, как ниже увидим, за время самостоятельности в области внешней торговли достигнуты крупные успехи.

В конце 1918 г. во всей внешней торговле была введена лицензионная система — как импорт, так и экспорт допускался лишь на основании правительственных разрешений. С преодолением военной разрухи оказалось возможным в 1921 г. отменить лицензионную систему, но известные ограничения экспорта просуществовали еще до начала 1924 г. Подобное регулирование внешней торговли вызывалось недостатком в товарах, резко ощущавшимся во время и после войны. В последовавший период свободной торговли импорт и отчасти экспорт регулировались таможенной политикой и политикой торговых договоров.

Однако, с началом всеобщего экономического кризиса опять были введены ограничения. В конце 1930 г. была введена государственная монополия на импорт ряда товаров, и их ввоз допускался исключительно на основании лицензий министерства народного хозяйства. Мало-помалу номенклатура лицензионных товаров расширялась, и если в 1931 г. только 4,9 проц. стоимости всего импорта производилось по лицензиям, то в 1932 г. — уже почти половина (42,5 проц.) всего импорта, 1933 г. — 47,6 проц., 1935 г. — 50,3 проц. и в 1936 г. — ок. 54 проц. Наряду с тем был введен жесткий валютный контроль, допускавший валютные операции лишь по разрешениям. Оба мероприятия были, отеснив таможенную политику и торговые соглашения, важнейшими методами регулирования внешней торговли во время кризиса и сохранились и поныне. Эти ограничительные мероприятия были вызваны необходимостью сокращения импорта до уровня экспорта, который в силу резко сузившихся за время

кризиса возможностей сбыта на внешние рынки сильно пал, — а также необходимостью направления закупок в те страны, по которым эстонский экспорт превышает импорт.

Что касается экспорта, то он свободен от ограничений, если не считать контроля над качеством ряда сельскохозяйственных товаров и запрещения вывоза некоторых товаров. Для поощрения экспорта с 1931 г. были введены экспортные премии на сельскохозяйственные продукты.

Таможенная политика, играющая сейчас второстепенную роль, состоит в основном в защите отечественной промышленности путем высокого таможенного обложения ввоза соответствующих товаров; ввоз необходимого сырья или совсем свободен от пошлины или же облагается в незначительной мере. Отчасти пошлины носят и фискальный характер, давая крупные доходы государству, как, напр., сахар.

Развитие внешней торговли.

Väliskaubanduse areng.

Нижеследующая таблица характеризует динамику внешней торговли Эстонии за время ее самостоятельности; за период вхождения Эстонии в состав Российской империи данных, конечно, нет из-за отсутствия соответствующего учета.

Развитие внешней торговли.*)

Väliskaubanduse areng.

	Импорт	Экспорт	Общ. оборот	Баланс
	(млн. крон)			
1919	7,8	3,9	11,7	— 3,9
1920	13,9	12,3	26,2	— 1,6
1921	44,8	22,9	67,7	—21,9
1922	55,9	48,1	104,0	— 7,8
1923	93,3	57,1	150,4	—36,2
1924	82,0	78,7	160,7	— 3,3
1925	96,5	96,7	193,2	+ 0,2
1926	95,6	96,4	192,0	+ 0,8
1927	96,4	105,8	202,2	+ 9,4
1928	131,4	127,1	258,5	— 4,3
1929	122,9	117,5	240,4	— 5,4
1930	98,4	96,4	194,8	— 2,0
1931	61,2	71,1	132,3	+ 9,9
1932	36,8	42,6	79,4	+ 5,8
1933	39,0	45,6	84,6	+ 6,6
1934	55,3	68,9	124,2	+13,6
1935	68,8	80,1	148,9	+11,3
1936	86,8	83,2	170,0	— 3,6

*) Примечание помещено на следующей стр.

Общий оборот внешней торговли вырос к 1936 г., по сравнению с 1919 г., т. е. за 17 лет, в 15 раз. Если же отбросить первые два года, как военные, то получится рост против 1921 г. в 2,5 раз. Рост и в том и другом случае, как видно, огромный. При этом общий оборот показывал почти неуклонный рост вплоть до последнего предкризисного 1929 г., когда он оказался в 3,5 раз выше 1921 г. Кризис вызвал весьма резкое падение оборотов, и в 1932 г. они составили только одну треть уровня 1929 г. После перелома в кризисе, состоявшемся в 1933 г. в силу как крупного обесценения кроны на треть, так и улучшения мировой конъюнктуры, обороты стали опять расти и в 1936 г. достигли уже $\frac{2}{3}$ докризисного уровня. В текущем 1937 г., судя по данным 11 месяцев, докризисный уровень уже почти полностью восстановлен.

Все эти исчисления, однако, не дают правильной картины динамики внешней торговли, так как в них не учтены колебания в товарных ценах, бывшие порой резкими. Движение внешнеторговых цен, начиная с 1929 г., с какого года ведется учет этих цен, характеризуется следующей таблицей:

Динамика индексов внешне-торговых цен.
Väliskaubanduse hinnaindeksite liikumine.

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Импорт	100	88	73	62	72	82	81	80
Экспорт	100	83	63	46	51	59	64	66

Как видно, импортные цены пали за время кризиса вплоть до 1932 г. более чем на треть, затем стали повышаться, но

*) Цифры за 1919—1927 гг., т. е. до введения золотой кроны, даны в этой таблице также в кронах, по курсу 100 марок = 1 крона. При исчислении по фактическому курсу этих лет пришлось бы сделать то же самое и с данными 1933 г. и следующих лет, когда крона сильно пала, что и в том и в другом случае дало бы искаженную картину. Правильным мерилom должно быть движение индексов цен, которые эстонской статистикой за все годы исчисляются на основе марки, а не золотой кроны.

Однако, даже исчисление данных в золотой кроне значительно изменило бы только цифры за 1919—1920 гг.

в 1935 и 1936 г. опять, хотя и незначительно, пали, так что в 1936 г. недоставало еще 20 проц. от уровня их в предкризисном 1929 г. Еще большее падение претерпели экспортные цены. К 1932 г. они снизились более чем на половину и после нового подъема все еще отстают в 1936 г. на целую треть от докризисного уровня.

Из этой таблицы явствует также, что падение стоимости оборотов объясняется в основном падением цен, а не сокращением объема внешней торговли. Элиминируя при помощи индексов цен колебания в ценах, получаем следующую картину движения оборотов внешней торговли в объемном выражении, что именно и является существенно важным для определения истинного хода развития (динамика дана в сопоставлении с движением стоимости оборотов, исчисленным на основании таблицы на предыдущей странице:

Динамика объема и стоимости внешней торговли.
Väliskaubanduse koguse ja väärtuse liikumine.

	Импорт		Экспорт	
	Стоимость	Объем	Стоимость	Объем
	(1929 = 100)			
1929	100	100	100	100
1930	80	90	82	98
1931	50	68	61	97
1932	30	48	36	78
1933	32	43	39	76
1934	45	53	59	97
1935	56	68	68	106
1936	71	88	71	107

Таблица показывает, что переломным годом для внешней торговли в действительности был не 1933 г., а 1934 г., когда объем оборотов снова стал расти. К этому времени, по сравнению с последним докризисным 1929 г., объем импорта пал не на $\frac{2}{3}$, как показывают стоимостные данные, а на 57 проц. и в 1936 г. опять достиг 88 проц. докризисного объема. Еще разительнее разница в движении экспорта. К 1933 г. падение объема экспорта составило одну четверть. В 1936 г. по стоимостным данным получалось, что уровень экспорта на треть ниже докризисного, между тем как по объему докризисный уровень экспорта даже превышен на 7 проц.

Таким образом оказывается, что экспорт уже перевалил за свой докризисный уровень, и только импорт еще не восстановлен в докризисном объеме. Причина отставания импорта состоит в основном в том, что за время кризиса потребности внутреннего рынка Эстонии стали в большей мере удовлетворяться собственным производством, и поэтому сокращенный импорт не означает ухудшения снабжения товарами. — В текущем 1937 г. докризисный объем импорта, вероятно, уже почти достигнут, а объем экспорта превышен почти на 20 проц.

Что касается развития объема внешней торговли за предшествующий 1929 году период, за каковой отсутствуют специальные исчисления внешнеторговых цен, то, исходя из факта пребывания оптовых цен за 1922—1929 гг. в общем почти стабильными (за более ранние годы индексов цен не имеется), можно предположить, что и внешнеторговые цены изменились лишь мало, и что поэтому развитие объема шло более или менее параллельно движению стоимости оборотов. Следовательно, против 1922 г. объем внешней торговли вырос к 1929 г. почти в 2½ раза и тем самым почти столько же к 1936 г. Рост и по объему, как видно, был огромным.

Баланс внешней торговли сводился с перевесом то импорта, то экспорта. В начальные годы (1919—1924 гг.) баланс пребывал пассивным, притом сильно. Пассивность вызывалась недостатком товаров, существовавшим в военное и в послевоенное время; поэтому импорт был по необходимости крупным, а экспорту ставились преграды. Особенно крупным был перевес импорта над экспортом в 1923 г. (36,2 млн. кр.), что объясняется щедрой кредитной политикой государства в целях содействия восстановлению народного хозяйства.

В последовавшие три года (1925—1927 гг.) баланс оказался активным — экспорт уже превышал импорт. Но в дальнейшее трехлетие (1928—1930 гг.), бывшее периодом высокой конъюнктуры, баланс опять стал пассивным; 1930 г. включен в это трехлетие потому, что кризис в этом году не успел еще значительно развернуться.

Последовавшая в годы кризиса (1931—1935 гг.) активность баланса в основном обусловлена ограничением импорта путем введения валютного контроля и лицензионной системы.

Годы подъема экономики — 1936 и 1937 гг. — опять показывают перевес импорта над экспортом, подобно тому, как это имело место в предыдущий период высокой конъюнктуры — 1928—1930 гг. Пассивный баланс является, таким образом, характерным для периодов подъема народного хозяйства Эстонии: усиленные капиталовложения вызывают крупное расширение импорта средств производства.

В общем за все время самостоятельности баланс внешней торговли оказывается для Эстонии пассивным на сумму в 32,4 млн. крон. Однако, пассивность вызвана начальным периодом самостоятельности (1919—1924 гг.), когда общее пассивное сальдо достигло 74,7 млн. крон. За 1925—1936 гг. же баланс активен на 42,3 млн. крон.

Импорт.

Sissevedu.

В силу структурных сдвигов производства состав импорта подвергался значительным изменениям, как вытекает из нижеприведенных двух таблиц, характеризующих состав импорта по разным признакам. В эти таблицы не включены 1919—1922 гг., так как учет в те годы был еще недостаточно точным.

Движение структуры импорта по степени обработки товаров было следующим:

Импорт по признаку степени обработки товаров.

Sissevedu kaupaade töötlemismäära järgi.

	1923— 1937	1928— 1930	1931— 1934	1935	1936
	(в процентах к итогу)				
Животные	—	—	—	0,1	0,5
Пищев.					
продукты	30,1	27,9	12,3	8,9	11,3
Сырые и полу-					
обр. матер.	29,8	27,2	31,6	32,7	27,8
Изделия	40,0	44,6	55,8	58,2	60,2
Драгоцен.					
металлы					
и камни	0,1	0,3	0,3	0,1	0,2
Всего	100	100	100	100	100

Важнейшие импортные товары (в тоннах).

Tähtsamad sisseveokaubad (tonnides).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1923
Пищевые продукты.										
1. Зерновые	28 037	10 228	1 012	54	5 622	25 167	99 202	114 274	85 829	46 738
2. Пшеничная мука . . .	—	—	17	4	195	2 066	5 551	6 708	6 954	13 380
3. Сельди	4 392	4 088	3 158	1 516	503	3 568	6 522	10 384	11 857	11 843
4. Рис	1 024	752	682	531	720	1 539	1 636	2 944	2 176	2 473
5. Какао	390	351	270	279	216	281	238	231	195	354
6. Сахар	25 876	23 330	20 845	18 803	19 720	30 067	30 238	27 331	20 852	14 537
7. Табак	694	551	499	487	502	752	818	834	940	826
8. Соль	27 972	25 679	27 418	20 825	24 357	22 805	22 248	22 531	22 448	24 198
9. Животный корм	4 903	3 015	3 897	2 718	1 997	3 142	1 474	6 512	13 451	2 535
Кожа и кожизделия.										
10. Сырые кожи	1 452	1 946	1 025	747	528	743	1 163	1 043	1 859	1 193
Бум. сырье, бумага.										
11. Целлюлоза и др.в. масса	2 673	3 006	3 219	1 859	1 434	2 741	3 622	3 111	12 113	4 619
12. Бумага всякая	1 029	848	702	- 707	735	1 382	1 264	1 138	577	1 100
Текст. сырье и изделия.										
13. Хлопок	5 678	5 330	4 526	3 246	3 320	3 264	4 878	5 974	4 646	4 352
14. Шерсть	402	472	298	377	333	277	270	210	249	379
15. Джут	2 111	2 421	2 199	2 177	2 506	2 995	2 115	2 490	676	91
16. Хл.-бум. пряжа и нитки	77	69	54	47	68	73	177	111	69	91
17. Хл.-бум. ткани	121	140	218	169	174	140	294	138	368	696
18. Шерст. пряжа	380	312	274	238	308	201	195	167	127	54
19. Шерст. ткани	37	22	7	2	12	152	177	235	167	310
20. Пряжа и нитки из искусств. шелка	288	248	187	109	159	108	82	41	—	—
Металлы, металл. изделия.										
21. Железо и сталь	40 648	32 533	19 893	19 952	17 117	16 285	26 575	24 604	15 249	14 493
22. Ручн. орудия и ножев. товар	418	339	260	215	190	230	287	334	333	493
23. Проч. жел. и стал. товар	6 261	3 681	2 820	2 909	3 326	5 420	7 490	7 307	5 858	7 543
24. Медные издел.	433	278	141	120	160	194	261	214	141	316
25. С.-х. машины и орудия	2 936	1 622	780	460	331	1 054	1 584	3 686	2 074	5 722
26. Сил. и раб. машины . .	2 520	1 273	842	941	650	1 336	2 198	2 944	2 567	4 599
27. Автомобили и шасси . .	1 358	982	417	110	112	303	681	777	241	550
28. Электр. маш., апар. и принадл.	1 656	761	501	451	477	965	828	770	440	1 011
Минералы и их продукты.										
29. Стекл. изделия	266	196	195	206	339	461	522	447	414	1 311
30. Камен. уголь и кокс . .	65 479	56 892	42 311	50 524	49 456	94 856	95 606	104 463	91 283	110 758
Масла, жиры и их продукты.										
31. Керосин	17 640	16 684	16 146	13 771	13 121	18 400	17 481	16 105	13 563	10 579
32. Бензин	7 872	5 379	4 464	2 830	1 571	7 194	9 100	5 805	2 754	2 154
33. Смазочные масла	2 354	2 307	2 330	2 491	1 841	1 966	2 355	2 483	2 042	1 985
34. Резиновая обувь	202	140	129	99	136	180	201	280	143	142
35. Изд. из мягкой резины	284	224	210	132	133	173	209	184	93	103
Химтовары.										
36. Сера неочищенная . . .	9 420	8 541	8 553	10 230	7 018	7 178	4 034	5 842	1 397	967
37. Суперфосфат	28 200	29 823	26 784	22 599	18 689	20 871	21 589	28 896	18 777	14 106
38. Калийные соли	4 375	4 881	3 404	2 385	2 278	3 311	5 105	4 448	5 764	1 837
39. Сода каустическая . . .	1 214	1 322	843	1 160	1 306	836	745	563	650	571
40. Минер. краски	2 364	2 222	1 745	1 846	2 012	1 708	1 985	2 025	1 249	1 187
41. Анили. краски	115	123	100	93	94	74	65	57	72	146
42. Дубильный экстракт. . .	1 589	1 391	1 037	751	808	720	978	1 054	1 326	764

Важнейшие импортные товары (в 1000 крон).

Tähtsamad sisseveokaubad (1000 kroon.).

1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1923	
2 711	626	92	8	558	2 287	11 043	18 943	14 798	7 490	1
—	—	2	1	27	385	1 347	1 832	2 359	3 448	2
828	669	542	332	103	813	1 629	2 649	3 322	2 190	3
194	150	124	92	111	274	419	768	633	571	4
252	190	162	153	115	172	201	215	237	256	5
3 353	2 551	2 722	2 388	2 139	3 790	5 085	5 877	5 904	5 774	6
1 072	943	802	623	571	975	1 192	1 265	1 848	1 201	7
473	482	549	497	483	518	526	504	501	480	8
543	324	287	244	139	265	199	926	1 772	360	9
1 656	1 731	1 022	630	354	692	1 466	1 872	2 670	1 212	10
505	585	626	321	177	310	337	331	1 441	965	11
966	805	703	628	575	1 124	1 163	1 172	627	951	12
7 191	6 848	5 799	3 197	2 508	3 377	8 248	11 255	9 130	11 788	13
1 264	1 360	956	833	507	498	752	899	1 035	658	14
635	627	527	526	537	773	886	1 326	530	42	15
549	514	429	342	401	470	976	718	501	598	16
1 146	1 648	2 275	1 393	1 294	1 296	1 956	3 096	2 617	6 386	17
2 905	2 240	2 101	1 476	1 597	1 109	1 350	1 209	831	193	18
586	375	107	25	176	2 106	2 814	4 190	2 432	1 649	19
1 432	1 403	1 158	603	936	813	766	399	—	—	20
6 126	5 032	3 154	2 377	1 838	2 210	3 924	3 864	2 529	2 548	21
1 101	945	694	415	295	415	555	626	509	458	22
3 669	2 475	2 012	1 786	1 472	2 405	3 470	3 494	2 916	3 353	23
1 015	728	448	353	387	573	819	739	416	979	24
2 647	1 529	708	308	273	823	1 479	3 131	1 740	3 786	25
5 208	3 126	2 100	1 272	1 265	2 335	3 403	5 381	3 971	4 896	26
3 073	2 198	905	239	189	592	1 700	1 763	692	1 487	27
4 328	2 830	1 834	1 156	1 176	3 009	2 685	2 520	1 203	1 755	28
476	371	319	261	305	493	607	582	411	479	29
1 126	923	761	701	564	1 239	1 595	2 013	2 459	3 332	30
1 111	994	1 043	800	741	1 397	1 881	1 611	1 459	1 188	31
762	490	396	271	161	1 000	1 554	1 061	792	782	32
488	467	442	452	366	501	678	783	774	538	33
826	687	586	439	542	914	1 102	1 693	803	439	34
895	719	630	400	380	587	789	868	447	315	35
792	745	676	806	623	681	425	523	134	184	36
1 033	1 146	1 143	855	571	867	1 144	1 553	1 102	652	37
406	388	353	209	195	282	470	400	425	85	38
262	345	226	256	266	188	189	144	190	183	39
342	319	334	269	254	239	323	351	301	339	40
1 184	1 446	1 163	889	684	449	421	265	241	579	41
540	455	326	242	232	284	469	526	393	388	42

Удельный вес пищевых продуктов показывает неуклонное быстрое снижение, за исключением последних двух лет, когда происходил небольшой рост. Если в начальные годы (1923—1927) пищевые продукты составляли почти треть всего импорта, то теперь только около 11 проц. Объясняется это в основном почти полным прекращением ввоза зерновых, составлявшего свыше половины общего импорта пищевых продуктов. Начата в 1930 г. политика защиты отечественного производства зерновых привела к сильному увеличению разведения зерновых внутри страны и к полному покрытию потребности страны в зерновых собственной продукцией.

В виду того, что удельный вес сырых и полуобработанных материалов лишь мало изменился, колебаясь около 30 проц. общего импорта, снижение доли пищевых продуктов обусловило сильный рост удельного веса третьей, важнейшей товарной группы — изделий. В начальный период (1923—1927 гг.) на изделия приходилось меньше половины (40 проц.) импорта. Затем эта доля непрерывно и быстро росла, достигнув в 1936 г. свыше половины (60,2 проц.) всего импорта. Рост доли изделий происходил прежде всего по линии усиления ввоза средств производства — металлов и металлоизделий (особенно оборудования), пряжи из шерсти и искусственного шелка и т. д. Рост ввоза средств производства указывает на происходящий в экономике процесс индустриализации.

Еще ярче проявляются сдвиги в структуре импорта, если распределить его по признаку назначения. За годы до 1929 г. такого распределения импорта не имеется.

Импорт по признаку назначения.

Sissevedu tarvitusotstarbe järgi.

	1929	1933	1934	1935	1936
	(в проц. к итогу)				
Средства					
производства	57,5	72,8	73,6	74,9	73,7
в т. ч.: сырые и					
полуобр. матер.	42,3	57,6	57,3	54,4	48,8
оборудование	15,2	15,2	16,3	20,5	24,9
Предметы					
потребления	42,5	27,2	26,4	25,1	26,3
Всего	100	100	100	100	100

В годы кризиса, в силу огромных затруднений в сбыте продуктов на внешних

рынках, пришлось в интересах борьбы с безработицей усилить производство для внутреннего рынка, что вызвало не только сокращение импорта, но и резкие изменения в его составе. Так, доля предметов потребления (пищевые продукты, хозяйственные принадлежности, предметы одежды и т. п.), составившая в последнем докризисном 1929 г. почти половину (42,5 проц.) всего импорта, пала к 1936 г. до четверти (26,3 проц.) Это показывает, что потребности внутреннего рынка в предметах потребления за время кризиса стали удовлетворяться в все большей мере отечественной продукцией. Усиление производства, в свою очередь, вызвало расширение ввоза необходимых средств производства — сырых и полуобработанных материалов и оборудования. Если в 1929 г. удельный вес средств производства в общем импорте равнялся 57,5 проц., то в 1936 г. он поднялся до 73,7 проц., т. е. почти три четверти всего ввоза приходится на средства производства. Особенно выросла доля оборудования, что показывает индустриализацию экономики.

В текущем 1937 г. в тенденции развития структуры импорта изменений не произошло.

В течение кризиса и послекризисных лет структура импорта стала, таким образом, все более соответствующей потребностям народного хозяйства Эстонии. В импорте на первом плане стоят товары, которые в Эстонии не производятся или же производство которых нецелесообразно.

Важнейшими импортными товарами являются металлы, металлические, химические и текстильные продукты. Удельный вес металлов и металлических изделий показывает неуклонный рост. Если в годы предыдущей высокой конъюнктуры (1928—1930) он составлял 21,8 проц. всего импорта, то в 1936 г. уже около трети. В росте этого импорта сказывается подъем эстонской экономики за последние годы.

Подробные данные о ввозе важнейших товаров приведены в таблицах на стр. 210 и 211; в них, как и в таблицах о вывозе, исходным годом взят 1923 г., так как в более ранние годы учет товаров был недостаточно точным.

Экспорт.
Väljavedu.

Экспорт представляет собой для Эстонии важнейший источник добывания иностранной валюты — он дает свыше $\frac{3}{4}$ всей доходной части платежного баланса Эстонии, т. е. всех ее инвалютных доходов.

Структура экспорта также подверглась значительным изменениям, как явствует из приводимых двух таблиц.

Экспорт по признаку степени обработки товаров.

Väljavedu kaupade töötlemismäärä järgi.

	1923— 1937	1928— 1930	1931— 1934	1935	1936
(в процентах к итогу)					
Животные	1,5	0,6	0,8	3,9	5,9
Пищев.					
продукты	26,1	38,4	43,5	38,2	36,5
Сырые и полу-					
обр. матер.	34,8	28,8	31,8	35,0	34,9
Изделия	37,6	32,1	23,9	22,9	22,7
Драгоцен.					
металлы		0,1	—	—	—
и камни	—	—	—	—	—
Всего	100	100	100	100	100

Доли пищевых продуктов и сырых и полуобработанных материалов в общем экспорте показывают рост, а доля изделий — снижение. Если в среднем за 1923—1927 гг. удельный вес пищевых продуктов составил четверть всего вывоза, то в 1936 г. он, несмотря на падение за последние годы, все же поднялся до трети (36,5 проц.). Доля сырых и полуобработанных материалов оставалась примерно на уровне одной трети всего экспорта. Доля изделий же показывает неуклонное быстрое снижение — с 37,6 проц. в среднем за 1923—1927 гг. до 22,7 проц. в 1936 г.

В связи с тем необходимо отметить в качестве характерного явления то обстоятельство, что вплоть до 1930 г. (не считая 1925 г. и еще нескольких более ранних лет) вывоз изделий превышал вывоз сырых и полуобработанных материалов, но после этого года наблюдается обратное явление — перевес сырых и полуобработанных материалов над изделиями. Это явление вызвано повсеместной политикой ограничения ввоза прежде всего, изделий, получившей особое распространение как

раз во время кризиса, ибо все страны, в целях уменьшения безработицы, стремились к возможно большей обработке товаров у себя. Вследствие этого значительно пал и эстонский экспорт изделий, особенно текстиля и бумаги. Так, вместе с бумагой, фабрики вынуждены были экспортировать целлюлозу и прочее бумажное сырье, из которого прежние страны-импортеры бумаги сами стали вырабатывать бумагу.

Однако, еще более характерную картину изменений в составе экспорта дает распределение его по отраслям хозяйства. Какие изменения произошли в структуре экспорта с этой точки зрения, показывает следующая таблица:

Экспорт по отраслям хозяйства.
Väljavedu majandusharude järgi.

	1923— 1927	1928— 1930	1931— 1934	1935	1936
(в процентах к итогу)					
Сельскохозяй.					
товары	45,1	46,2	47,5	49,6	52,2
Промышл. тов.	39,3	39,1	39,6	38,0	36,5
Лесоматериалы	15,0	13,1	11,0	10,7	9,4
Прочие лицевые прод.	0,6	1,6	1,9	1,7	1,9
Всего	100	100	100	100	100

Важнейшее место в экспорте занимают сельскохозяйственные товары, на которые все время приходится около половины всего экспорта. При этом удельный вес их показывает постепенный рост. На втором месте стоят промышленные товары, удельный вес которых в общем экспорте составлял от 37 до 40 проц., показывая, в отличие от сельскохозяйственных товаров, почти непрерывное снижение. Если происходящее за последние годы, в ходе процесса индустриализации, расширение промышленности, обгоняющее развитие сельского хозяйства, не сказалось на составе экспорта в смысле усиления удельного веса промышленных товаров в нем, то объясняется это тем, что расширение промышленной продукции происходило по линии вытеснения импорта иностранной продукции, усиления самоснабжения внутреннего рынка Эстонии. Что касается, наконец, лесоматериалов, то доля их в общем экспорте также показывает неуклонное снижение. Группа прочих пищевых продук-

Важнейшие экспортные товары (в тоннах).

Tähtsamad väljaveokaubad (tonnides).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1923
Живые животные.										
1. Крупн. рог. скот (число)	2 401	1 708	2 203	51	6	716	983	2 947	5 277	9 316
2. Свиньи (число)	48 529	28 879	9 717	—	13	9 218	51	894	432	2 262
Пищевые продукты.										
3. Зерновые	17 610	30 205	22 383	2	13	1	22	31	17	49
4. Картофель	17 155	12 889	6 976	4 772	16 892	26 500	11 224	13 339	10 786	14 618
5. Картоф. мука	1 765	2 484	1 554	1 919	2 174	2 080	1 067	88	798	185
6. Шоколад и конфеты	568	629	447	329	406	485	326	132	27	2
7. Спирт	922	996	997	350	1 592	1 496	2	2	177	1 632
8. Бэкон и свинина	2 680	3 475	2 729	3 969	4 108	3 133	1 241	1 363	1 487	411
9. Прочие мясопродукты	1 898	1 467	789	691	433	746	927	1 146	590	601
10. Масло	10 955	10 838	10 118	9 225	12 531	14 444	14 066	12 359	8 691	2 347
11. Яйца (1000 шт.)	43 742	48 013	34 692	22 602	21 080	22 426	24 784	22 312	10 605	4 169
12. Свежая рыба	1 517	1 423	1 122	861	743	1 063	1 198	1 724	527	39
Кожа и кожизделия.										
13. Сырые кожи	596	429	443	517	237	445	558	576	397	435
14. Выделан. кожи	289	214	156	133	1	72	173	104	542	22
15. Пушнина	8	3	8	6	3	15	8	11	11	13
Лес и дерев. изделия.										
16. Бревна и слиперы (1000 куб. метр.)	24	21	31	15	11	6	4	10	11	16
17. Доски и брусья	185	230	363	214	75	138	217	281	320	181
18. Пропсы	125	121	131	39	30	137	125	124	87	105
19. Фанера и сиденья для стульев	18 979	17 412	14 815	12 044	11 644	15 245	17 905	19 978	13 157	8 637
Бумажное сырье и бумага.										
20. Целлюлоза и прочее бум. сырье	79 817	88 952	67 626	73 561	69 612	70 274	43 696	36 161	1 835	—
21. Бумага всякая	8 789	9 297	9 347	7 729	7 403	16 442	25 737	25 613	30 952	19 509
Текст. сырье и изделия.										
22. Лен	6 535	4 241	3 492	2 603	3 291	4 083	4 817	5 865	10 327	9 327
23. Пакля	1 397	855	500	438	280	455	279	631	1 555	928
24. Хл.-бум. пряжа	1 190	1 193	1 092	265	452	503	1 621	1 594	872	494
25. Хл.-бум. ткани	1 030	928	937	624	620	1 077	1 763	2 257	1 927	1 910
26. Льняная пряжа	320	306	144	117	89	111	36	26	43	23
27. Льняные ткани	471	333	393	233	253	381	530	425	447	389
28. Джут. ткани и мешки	1 279	1 698	1 877	1 721	2 131	2 331	2 168	2 168	467	—
Минералы и их продукты.										
29. Листовое стекло	5 133	3 735	3 832	1 129	1 167	263	285	807	—	—
30. Цемент	1 799	558	5 708	4 253	3 600	13 930	14 203	23 627	51 267	20 115
Химтовары.										
31. Бензин	3 092	1 753	2 079	1 574	753	518	228	209	—	—
32. Сланцевое масло	11 520	14 828	13 879	6 180	3 475	2 311	1 366	1 866	7	—
33. Искусств. рог.	646	657	544	351	257	266	152	96	—	—
34. Спички	261	416	305	333	522	632	1 421	1 873	1 808	350
Машины и аппараты.										
35. Сил. и рабоч. машины	206	408	592	85	463	588	679	561	122	67
36. Телеф. аппараты и части	16	26	15	18	21	24	34	28	28	26

Важнейшие экспортные товары (в 1000 крон).

Tähtsamad väljaveokaubad (1000 kroon.).

1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1923	
445	273	515	3	—	87	113	207	1 801	879	1.
4 247	2 503	641	—	—	701	4	73	29	164	2.
2 530	3 898	1 988	—	1	—	3	7	3	6	3.
1 034	525	241	108	731	1 299	572	1 124	506	628	4.
352	424	257	344	388	346	213	24	261	59	5.
435	477	406	294	324	650	523	418	97	4	6.
277	387	386	119	539	585	3	3	116	1 401	7.
3 300	3 775	3 363	3 442	2 301	2 186	1 465	2 294	2 421	424	8.
1 682	940	376	296	201	453	669	1 140	607	335	9.
16 562	16 224	11 780	12 228	15 513	25 661	31 563	35 507	23 770	5 986	10.
2 473	2 666	1 836	1 328	1 095	1 429	2 098	2 339	923	406	11.
1 040	704	584	381	319	504	676	1 667	517	33	12.
1 259	781	614	668	206	550	1 143	1 836	896	523	13.
626	469	370	305	8	188	520	378	2 210	46	14.
116	59	150	105	72	314	161	491	466	202	15.
877	851	991	454	277	223	124	408	340	484	16.
5 659	6 502	10 409	4 701	1 850	4 243	7 852	12 144	11 290	8 309	17.
1 120	1 019	1 064	274	196	1 171	1 477	1 779	1 674	2 817	18.
4 253	3 876	3 231	2 059	2 072	2 875	4 355	4 858	4 415	2 932	19.
7 199	8 453	7 190	6 075	5 479	9 090	7 230	6 532	119	—	20.
1 718	1 812	1 856	1 261	1 240	3 273	6 239	6 422	9 872	6 284	21.
6 726	5 143	2 894	1 348	1 524	1 822	3 984	8 549	11 712	11 740	22.
1 180	876	310	186	94	115	141	655	959	64	23.
3 106	3 145	3 124	724	826	1 467	6 079	6 499	3 677	1 699	24.
3 559	3 709	4 318	2 683	1 955	3 350	6 781	8 971	8 790	7 576	25.
676	625	276	197	151	185	95	78	140	106	26.
957	685	812	475	425	701	1 635	1 248	683	1 796	27.
726	982	1 085	884	1 220	1 500	3 313	3 332	418	—	28.
858	614	759	252	280	78	105	239	—	—	29.
74	25	258	137	115	452	534	864	2 036	997	30.
832	498	686	439	188	140	40	39	—	—	31.
701	695	685	318	208	122	87	139	1	—	32.
1 450	1 481	888	572	464	452	241	152	—	—	33.
104	164	134	141	163	284	678	926	1 117	318	34.
242	340	349	133	265	524	683	536	175	59	35.
194	292	175	188	191	216	313	289	212	502	36.

тов, значение которой незначительно, состоит в основном из рыбы и рыбных продуктов.

В 1937 г., судя по данным за 10 мес., удельный вес сельскохозяйственных товаров значительно пал, а доли промышленных товаров и лесных материалов повысились.

Как видно из таблиц на стр. 214 и 215 с оборотами по важнейшим экспортным товарам, экспорт сельскохозяйственных товаров стал гораздо разнообразнее. Если в докризисное время важнейшими товарами сельскохозяйственного экспорта были масло и лен, составлявшие больше $\frac{3}{4}$ всего сельскохозяйственного экспорта, то в кризисные и послекризисные годы к ним присоединились мясные продукты, яйца, живой скот, зерновые и т. д.

Разнообразнее стал и промышленный экспорт. Важнейшими товарами являются теперь текстильные изделия, целлюлоза, бумага, изделия деревообрабатывающей промышленности и т. д.

В общем, однако, номенклатура экспортных товаров гораздо беднее импортной, и сравнительно небольшое число товаров дают огромное большинство общей суммы экспорта.

Как видно из вышеприведенного, структура экспорта изменилась в меньшей мере, чем структура импорта. На состав экспорта оказывала влияние политика экспортных премий.

Внешняя торговля по странам.

Väliskaubandus maade järgi.

В виду того, что эстонский импорт носит преимущественно промышленный характер, главными странами происхождения импорта являются промышленные страны, в первую очередь страны Центральной и Западной Европы, откуда поступает больше половины всего импорта.

Таблицы о распределении по странам как импорта, так и экспорта приведены на стр. 217—219. Начальным годом в них взят 1924 г., так как до этого учет стран происхождения и потребления товаров был неточным.

Важнейшей импортной страной является Германия, удельный вес которой колебался между $\frac{1}{5}$ и $\frac{1}{3}$ общего импорта;

за последние годы он показывал постепенный рост — до 29,8 проц. в 1936 г., но все же не достиг максимумов 1932 и 1924 гг. (в 1937 г., судя по данным за 10 мес., он немного опустился, равняясь 28 проц.). Следующее по важности место в последние годы, как и до 1928 г., занимает Англия, удельный вес которой составил в 1936 г. 17,9 проц. всего импорта. В промежуточные годы (в 1929—1931 гг.) второе место занимали США, но теперь они отошли на третье место. Эти три страны занимают руководящее положение в эстонском импорте: на них вместе все время приходится от $\frac{1}{2}$ до $\frac{2}{3}$ всего импорта.

Значение остальных стран, взятых в отдельности, невелико — их доли лишь редко превышают 5 проц. в год. Из них в последнем 1936 г. выделяется СССР, стоящий с 5,8 процентами на IV месте; на V месте идет Швеция. Значение СССР в эстонском импорте показывало резкие колебания. Удельный вес его равнялся за период 1929—1936 гг. от 4,2 до 11,3 проц., показывая после 1931 г. непрерывное падение вплоть до 1936 г., когда опять повысился.

В экспорте доминируют сельскохозяйственные продукты с лесными материалами, чем предопределяется характер стран, куда возможно направление экспорта — именно, прежде всего, в нуждающиеся в пищевых продуктах и сырье промышленные страны. Преобладающее большинство (около $\frac{2}{3}$) экспорта идет в Западную и Центральную Европу.

Господствующее место в экспорте занимают две страны — Англия и Германия: на обеих вместе в течение всего времени приходится от половины до двух третей общего экспорта. Притом, в отличие от импорта, первое место принадлежит Англии, а второе — Германии. Удельный вес Англии колебался около одной трети общего импорта и составил в 1936 г. 36,6 проц., показывая за последние годы снижение. На Германию приходилось около четверти общего экспорта, а в последнем 1936 г. 22,5 проц.; ее доля, таким образом, пала против 1935 г., когда равнялась 24,4 проц.

Импорт по странам (в 1000 крон).
Sissevedu maade järgi (1000 kroon.).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1924
Германия	25 849	18 065	11 706	8 793	11 799	18 340	27 870	37 017	27 838	30 033
Англия	15 528	13 052	9 071	7 037	5 071	4 710	8 467	12 360	11 583	11 473
США	7 996	7 849	5 767	4 153	3 701	5 435	12 456	16 510	11 462	10 293
Франция	1 698	2 351	3 272	2 089	1 018	2 120	4 167	4 092	2 667	912
Латвия	2 287	1 842	2 755	2 196	1 498	2 002	2 630	2 951	3 117	3 145
Швеция	4 623	3 176	2 590	1 983	1 667	3 050	4 701	6 836	4 436	3 257
СССР	5 065	2 394	2 387	1 760	2 090	6 906	9 136	5 203	7 121	10 481
Финляндия	3 113	2 665	2 300	1 569	1 378	1 858	2 181	2 256	2 062	1 961
Британские колонии	3 268	2 670	2 222	1 522	1 517	2 424	4 368	5 447	2 750	216
Египет	1 343	1 811	1 812	439	279	298	1 223	3 113	930	423
Польша - Данциг	1 763	1 265	1 747	1 196	1 450	4 511	8 334	9 519	10 260	1 729
Бельгия-Люксембург	1 599	1 571	1 656	1 387	837	1 408	1 854	2 554	1 639	1 317
Голландия	2 218	1 618	1 175	591	796	1 541	1 622	2 074	1 923	2 234
Дания	2 078	1 067	1 093	716	481	1 329	2 100	2 782	1 170	2 148
Италия	786	1 035	902	461	532	472	451	1 023	282	98
Чехословакия	890	663	814	643	587	1 318	1 809	2 754	1 671	870
Аргентина	718	627	574	311	171	228	296	525	277	18
Швейцария	505	533	518	397	450	782	779	880	271	62
Литва	441	610	265	121	41	83	222	83	149	58
Прочие страны	5 078	3 893	2 649	1 666	1 497	2 409	3 704	4 988	2 962	1 314
Всего	86 846	68 757	55 275	39 030	36 860	61 224	98 370	122 967	95 570	82 042

Экспорт по странам (в 1000 крон).
Väljavedu maade järgi (1000 kroon.).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1924
Англия	30 448	30 066	27 894	16 891	15 628	25 990	31 154	44 707	27 687	26 328
Германия	18 695	19 541	15 500	9 655	11 140	17 261	29 017	31 277	22 275	17 738
Латвия	1 022	1 850	4 066	2 599	1 557	1 673	2 474	5 440	5 962	5 866
Франция	3 939	2 165	2 914	3 202	1 994	3 644	4 086	3 434	4 931	2 619
Швеция	4 725	3 876	2 509	1 206	1 208	2 792	3 837	3 918	3 158	4 111
Финляндия	5 619	6 557	2 234	2 324	2 016	1 872	2 627	4 343	3 421	5 216
США	3 080	2 186	1 966	1 995	1 540	1 819	1 940	2 368	1 257	294
СССР	2 759	2 356	1 690	855	188	3 271	4 301	2 801	12 381	4 157
Дания	1 578	1 425	1 527	1 097	1 631	3 207	7 436	6 656	4 630	5 040
Голландия	1 806	1 328	1 507	848	239	849	2 125	2 749	2 909	603
Норвегия	1 513	1 438	1 120	689	462	663	1 063	1 124	203	201
Бельгия-Люксембург	1 285	823	985	1 137	1 896	4 459	1 824	2 916	5 864	5 173
Британские колонии	746	1 080	926	348	363	424	489	589	67	73
Испания	278	191	710	111	147	198	56	61	—	—
Польша - Данциг	1 125	609	554	699	505	619	1 141	2 044	162	292
Италия	834	1 112	534	142	39	431	4	12	36	1
Чехословакия	603	611	348	406	215	143	60	26	—	28
Литва	505	661	253	190	877	1 261	1 614	670	682	898
Прочие страны	2 631	2 243	1 736	1 164	926	497	1 183	2 336	362	20
Всего	83 191	80 118	68 973	45 558	42 571	71 073	96 431	117 471	96 236	78 658

Удельный вес стран в импорте (в проц. к итогу).

Maade osatähtsus sisseveos (prots. üldsummast).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1924
Германия	29,8	26,3	21,2	22,5	32,0	30,0	28,3	30,1	29,1	36,6
Англия	17,9	19,0	16,4	18,0	13,8	7,7	8,6	10,1	12,1	14,0
США	9,2	11,4	10,4	10,6	10,0	8,9	12,7	13,4	12,0	12,5
Франция	2,0	3,4	5,9	5,4	2,8	3,5	4,2	3,3	2,8	1,1
Латвия	2,6	2,7	5,0	5,6	4,1	3,2	2,7	2,4	3,3	3,8
Швеция	5,3	4,6	4,7	5,1	4,5	5,0	4,8	5,6	4,6	4,0
СССР	5,8	3,5	4,3	4,5	5,7	11,3	9,3	4,2	7,4	12,8
Финляндия	3,6	3,9	4,2	4,0	3,7	3,0	2,2	1,8	3,2	2,4
Британские колонии	3,8	3,9	4,0	3,9	4,1	3,9	4,4	4,4	2,9	0,3
Египет	1,5	2,6	3,3	1,1	0,7	0,5	1,2	2,5	1,0	0,5
Польша - Данциг	2,0	1,8	3,2	3,1	3,9	7,4	8,5	7,8	10,8	2,1
Бельгия - Люксембург	1,8	2,3	3,0	3,6	2,3	2,3	1,9	2,1	1,7	1,6
Голландия	2,6	2,3	2,1	1,5	2,2	2,5	1,7	1,7	2,0	2,7
Дания	2,4	1,5	2,0	1,8	1,3	2,2	2,1	2,3	1,2	2,6
Италия	0,9	1,5	1,6	1,2	1,4	0,8	0,5	0,8	0,3	0,1
Чехословакия	1,0	1,0	1,5	1,7	1,6	2,1	1,8	2,2	1,7	1,1
Аргентина	0,8	0,9	1,0	0,8	0,5	0,4	0,3	0,4	0,3	—
Швейцария	0,6	0,8	0,9	1,0	1,2	1,3	0,8	0,7	0,3	0,1
Литва	0,5	0,9	0,5	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
Прочие страны	5,9	5,7	4,8	4,3	4,1	3,9	3,8	4,1	3,1	1,6
Всего	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Удельный вес стран в экспорте (в проц. к итогу).

Maade osatähtsus väljaveos (prots. üldsummast).

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1924
Англия	36,6	37,5	40,5	37,1	36,7	36,6	32,3	38,1	28,8	33,5
Германия	22,5	24,4	22,5	21,2	26,2	24,3	30,1	26,6	23,1	22,5
Латвия	1,2	2,3	5,9	5,7	3,7	2,4	2,6	4,6	6,2	7,5
Франция	4,7	2,7	4,2	7,0	4,7	5,1	4,2	2,9	5,1	3,3
Швеция	5,7	4,8	3,6	2,6	2,8	3,9	4,0	3,3	3,3	5,2
Финляндия	6,8	8,2	3,2	5,1	4,7	2,6	2,7	3,7	3,6	6,6
США	3,7	2,7	2,9	4,4	3,6	2,5	2,0	2,0	1,3	0,4
СССР	3,3	2,9	2,5	1,9	0,4	4,6	4,5	2,4	12,9	5,3
Дания	1,9	1,8	2,2	2,4	3,8	4,5	7,7	5,7	4,8	6,4
Голландия	2,2	1,7	2,2	1,9	0,6	1,2	2,2	2,4	3,0	0,8
Норвегия	1,8	1,8	1,6	1,5	1,1	0,9	1,1	1,0	0,2	0,2
Бельгия-Люксембург	1,6	1,0	1,4	2,5	4,5	6,3	1,9	2,5	6,1	6,6
Британские колонии	0,9	1,4	1,3	0,8	0,8	0,6	0,5	0,5	0,1	0,1
Испания	0,3	0,2	1,0	0,2	0,3	0,3	—	—	—	—
Польша - Данциг	1,4	0,8	0,8	1,5	1,2	0,9	1,2	1,7	0,4	0,4
Италия	1,0	1,4	0,8	0,3	0,1	0,6	—	—	—	—
Чехословакия	0,7	0,8	0,5	0,9	0,5	0,2	0,1	—	—	—
Литва	0,6	0,8	0,4	0,4	2,1	1,8	1,7	0,6	0,7	1,1
Прочие страны	3,1	2,8	2,5	2,6	2,2	0,7	1,2	2,0	0,4	0,1
Всего	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Баланс внешней торговли с отдельными странами (в 1000 крон)
(перевес экспорта +, импорта —)

Väliskaubanduse bilanss üksikute maadega (1000 kroon.)

	1936	1935	1934	1933	1932	1931	1930	1929	1926	1924
Англия . . .	+14 920	+17 014	+18 823	+9 854	+10 557	+21 280	+22 687	+32 347	+16 104	+14 855
Германия . .	— 7 154	+ 1 476	+ 3 794	+ 862	— 659	— 1 079	+ 1 147	— 5 740	— 5 563	—12 295
Латвия . . .	— 1 265	+ 8	+ 1 311	+ 403	+ 59	— 329	+ 156	+ 2 489	+ 2 845	+ 2 721
Дания	— 500	+ 358	+ 434	+ 381	+ 1 150	+ 1 878	+ 5 336	+ 3 874	+ 3 460	+ 2 892
Голландия . .	— 412	+ 290	+ 332	+ 257	— 557	+ 692	+ 503	+ 675	+ 986	— 1 630
Литва	+ 64	+ 51	— 12	+ 69	+ 836	+ 1 178	+ 1 392	+ 587	+ 533	+ 840
Финляндия . .	+ 2 506	+ 3 892	+ 66	+ 755	+ 638	+ 14	+ 446	+ 2 087	+ 359	+ 3 255
Швеция	+ 102	+ 700	— 81	— 777	— 459	— 258	— 864	— 2 918	— 1 278	— 854
Швейцария . .	+ 100	— 185	— 289	— 312	— 391	— 687	— 730	— 879	— 271	— 62
Франция . . .	+ 2 241	— 186	— 358	+1 113	+ 976	+ 1 526	— 81	— 658	+ 2 264	+ 1 707
Италия	+ 48	+ 77	— 368	— 319	— 493	— 471	— 447	— 1 011	— 246	— 97
Чехосло- вакия	— 287	— 52	— 466	— 237	— 372	— 1 175	— 1 749	— 2 728	— 1 671	— 842
Аргентина . .	— 456	— 504	— 506	— 211	— 101	— 216	— 163	— 193	— 268	— 17
Бельгия - Люксемб. . .	— 314	— 748	— 671	— 250	+ 1 059	+ 3 051	— 30	+ 362	+ 4 225	+ 3 856
СССР	— 2 306	— 38	— 697	— 905	— 1 902	— 3 635	— 4 835	— 2 402	+ 5 260	— 6 334
Польша - Данциг . . .	— 638	— 656	— 1 193	— 497	— 945	— 3 892	— 7 193	— 7 475	—10 098	— 1 437
Британские колонии . . .	— 2 522	— 1 590	— 1 296	—1 174	— 1 154	— 2 000	— 3 879	— 4 858	— 2 683	— 143
Египет	— 1 223	— 1 607	— 1 607	— 366	— 239	— 287	— 1 195	— 3 079	— 930	— 423
США	— 4 916	— 5 663	— 3 801	—2 158	— 2 161	— 3 616	—10 516	—14 142	—10 205	— 9 999
Прочие страны	— 1 643	— 696	+ 415	+ 40	— 131	— 741	— 1 609	— 1 834	— 2 600	— 1 294
Всего	— 3 655	+11 361	+13 698	+6 528	+ 5 711	+ 9 849	— 1 936	— 5 497	+ 666	— 3 384

Остальные страны занимают незначительное место, и их удельные веса лишь изредка превышают по отдельным странам и по отдельным годам 5 проц. Что касается СССР, то удельный вес его колебался между 0,4 и 12,9 процентами. В последние годы, начиная с 1932 г., он показав быстрый рост, достигнув в 1936 г. 3,3 проц. и заняв 7-ое место среди экспортных стран.

Что касается б а л а н с а внешней торговли с отдельными странами, то при рассмотрении их прежде всего бросается в глаза повторяющаяся из года в год крайне резкая активность торговли с Англией. Вывоз в Англию превышает ввоз отсюда обычно в два-три раза, но бывали и годы, когда перевес вывоза достигал 4—5 раз. Если к тому же учесть, что Англия по своим оборотам составляет около трети общего внешнеторгового оборота Эстонии, то становится ясной огромная роль ее в деле активизации внешней торговли Эстонии. Так, если в общем за все 1929—1936 гг.

вместе баланс внешней торговли был для Эстонии активным на 36,1 млн. крон, то активное сальдо за тот же период с Англией достигло 147,5 млн. крон.

В общем итоге за те же 1929—36 гг. баланс активен еще только с Латвией, Данией, Литвой, Финляндией, Францией и Бельгией, но общая сумма активности их за это время достигает примерно только 37—38 млн. крон. Таким образом, огромная пассивность торговли со всеми остальными странами в подавляющей части покрывается и даже перекрывается одной Англией. Встречаются даже страны, с которыми баланс за эти же годы пребывал пассивным: Чехословакия, Аргентина, СССР, Польша, Британские колонии, Египет и США. Что касается, наконец, Германии, то с ней баланс в общем за тот же период оказывается почти выравненным; притом в последние 1933—1935 гг. он был активным, а в 1936 г. сильно пассивным: импорт отсюда превысил экспорт на треть; в текущем 1937 г. он, повиди-

тому также будет пассивным, притом в значительно большей мере.

Однако, пассивность или активность внешней торговли не означает, что и платежный баланс с соответствующей страной сложился таким же образом, ибо имеются и другие статьи в области экономических отношений с ней, с учетом которых результаты получаются совсем иные. Так, напр., за 1935 и 1936 гг. вместе торговый баланс с СССР показывает пассивное для Эстонии сальдо в 2,3 млн. кр. Если же учесть также и поступления по фрахтованию эстонских судов Советским Союзом и по советским транзитным перевозкам через Эстонию, то окажется, что общий баланс пассивен за эти два года приблизительно только на 600 тыс. крон. В отношениях же с Англией крупную роль играют фрахты, уплачиваемые Эстонией английским судам, проценты, причитающиеся с работающего в Эстонии английского капитала, и т. д., с учетом каковых расходов активность баланса с Англией весьма значительно сократится.

Внешнеторговые связи Эстонии с каждым годом расширяются, и число стран, с которыми ведется торговля, увеличивается. Число импортных стран достигло в 1936 г. 90, а экспортных — 104. Все же нельзя не признать, что эти связи зачастую сравнительно слабы, и нередко приходится прибегать к посредничеству других стран, с которыми имеются длительные и тесные отношения.

Транзит.

Transiit.

Для полноты следует характеризовать и транзитную торговлю, хотя ее обороты почти всегда были довольно незначительными. Лишь в начальные годы эстонской самостоятельности транзит играл крупную роль, и на него тогда возлагались большие надежды по оживлению деятельности эстонских портов и железных дорог. Следующая таблица дает динамику транзита:

	Динамика		транзита.						
	1936	1935	1934	1931	1929	1926	1924	1922	1921
Транзит (в 1000 тонн)	13,5	5,6	18,9	120,0	29,2	78,3	161,9	345,8	195,4
в т. ч. советский (в 1000 тонн)	12,7	0,7	2,3	119,9	23,7	78,2	160,7	345,8	195,4
Удельный вес транзита в тоннаже внешней торговли (в %%)	1,6	0,7	2,3	15,4	3,1	9,4	22,2	55,5	72,0

Как из таблицы явствует, удельный вес транзитной торговли был в 1921—1924 гг. высоким, составив от 22 до 72 проц. тоннажа внешней торговли Эстонии за эти годы. Какую роль она играла в то время, показывает то, что в 1922 г. транзитные грузы составили по тонно-километражу половину всего железнодорожного грузооборота. С тех пор обороты транзита стали небольшими (за исключением 1931 года), а в последние годы совсем ничтожными, равняясь 0,7—2,3 процентам общего тоннажа внешней торговли.

Главное место в транзите занимает СССР, ибо почти весь транзит через Эстонию приходится на товары, прибывающие из СССР или направляющиеся туда, а в последние годы роль стали играть и транзитные перевозки Латвии.

Столь резкое сокращение транзитных перевозок обусловлено стремлением СССР направлять, в целях сокращения инвалютных расходов, все свои внешнеторговые грузы через собственные порты, подвергшиеся основательной реконструкции. К тому же в Эстонии отсутствует удобный водный путь для сплава важнейшего транзитного товара — советского леса. В Латвии и Литве, где таковой путь имеется, транзит сохранил крупные размеры.

Основными транзитными товарами за последние годы были железный и чугунный лом, лесоматериалы.

Сводка.

Kokkuvõtte.

Основные итоги развития внешней торговли Эстонии представляются следующими:

1) внешняя торговля играет в народном хозяйстве весьма важную роль, ибо значительная часть народнохозяйственной продукции экспортируется за границу, а импортом покрывается большая часть потребностей страны;

2) в силу крупного значения внешней торговли Эстония находится в тесной зависимости от мировой экономики, ход раз-

вития которой сильно отражается на народном хозяйстве Эстонии;

3) обороты внешней торговли показали по объему огромный рост в $2\frac{1}{2}$ раза против 1922 г., причем кризисное сокращение объема уже преодолено;

4) баланс складывался, не считая начального периода, вполне благоприятно;

5) структура импорта становится все более соответствующей потребностям народного хозяйства Эстонии, в большой мере вследствие введения лицензионной системы импорта, охватывающей больше половины общего импорта. Импорт многих товаров,

особенно потребительских, резко сокращается вследствие перехода к производству их самой Эстонией, в силу чего освобождаются средства для ввоза более необходимых средств производства;

6) экспорт носит в основном аграрный характер и показывает усиление разнообразия номенклатуры;

7) руководящее значение имеют Англия и Германия, на которые вместе приходится около половины всех оборотов внешней торговли, причем крупнейшая активность торговли с Англией является основным стержнем активизации внешней торговли Эстонии.

Nõukogude Liidu finantsid.

Финансы СССР.

II. Rahandus*)

II. Денежное дело.*)

Nõukogude ühiskonna praegusel arenemisastmel jääb raha veel püsima, sest üleminekuks vahenditule kaupade jaotusele, otsesele saaduste vahetusele, ilma raha vahetalituseeta, on vajaline seni puuduv ideaalselt korraldatud kaubandusaparaat, milline suudaks arvestada (ja ka täielikult rahuldada) kogu maa vajadusi umbes samal määral, nagu üksik isik arvestab oma eelarvet, oma tulusid ja kulusid. Niikaua, kui see puudub, tuleb kasutada kapitalistliku majanduse instrumenti — raha. Kuid raha olemus Nõukogude Liidus on hoopis teine kui kapitalistlikus maailmas. Kapitalistliku majanduse plaanitu, anarhilise arengu tõttu on raha seal tegelikult kujunenud otsekui valitsevaks inimeste üle, kuid Nõukogude Liidus, sotsialistliku plaanimajanduse oludes, on raha vastuoksa alistatud ühiskonnale, on viimase poolt plaanikindlalt käsitatavaks tööriistaks. Raha funktsiooniks on Nõukogude Liidus olla kogu rahvamajanduse planeerimise, arendamise ja kontrollimise vahendiks; raha abil kontrollitakse ettevõtete tasuvust, mõõdetakse saaduste omahinda, rahas määratakse plaanidega kindlaks ka hinnad, toodangu suurus, palgad jne. jne.

Pärandusena tsaariajast sai Nõukogude valitsus maailmasõja poolt põhjani vapustatud rahasüsteemi, milline siis kodusõja kestel ja selle järelmõjude tõttu varises täiesti kokku. Kui 1914. aas-

tal enne maailmasõda ulatus Venemaa kogu raharingvool 2,4 miljardi rublani, sellest 1,7 miljardit paberraha-pangatähti ja ülejääk kuld-, hõbe- ja vaskraha, siis 1917. a. veebruari-revolutsiooni ajaks tõusis paberraha kogusumma 10,1 miljardi (kuld- ja hõberaha olid üldse liikvelt kadunud) ja sama aasta oktoobri-revolutsiooni alguks — umbes 19 miljardi rublani. Paberraha juuretrükkimine oli nimelt peaabinõuks sõja hiigelkulddest tingitud riigieelarve puudujäägi katmiseks. Rubla vahetuskurss langes samaks ajaks ühe viiendikule kullapariiteedist, ja rubla ostujõud, hindade pöörase tõusu tõttu, osutus isegi umbes 15 korda madalamaks rahuaegsest ostujõu tasemest.

Kodusõja finanatseerimine sundis Nõukogude valitsust piiramatule paberraha väljalaskmisele, ja paberraha emisjon osutus naturaalmaksude (toit- ja toorainete näol) kõrval peamiseks tuluallikaks riigieelarvele. Tulemusena tõusis raharingvool 1. märtsiks 1924. a. 866 kvadriljoni (kvadriljon on miljon miljardit) rublani. Kuid kogu see hiigelsumma oli, kulda ümberarvatult, väärt vaid vähe üle 17 miljoni kuldrubla. Seega üks kuldrubla võrdus 50 miljardi paberrubla; rahaväärtuse languses trumpas Nõukogude Liidu üle vaid Saksa, kus üks kuldmark võrdus triljonile, s. o. tuhandele miljardile, pabermargale. Sellane rahaväärtuse langus, vaatamata oma rohketele varjukülgedele, täitis siiski kaht väga tähtsat ülesannet: esiteks võimaldas ta teostada kodanluse täiendavat eksproprieerimist ta varanduste väärtusetuks muutmise teel, ja teiseks paberraha juuretrükkimisega sai finantseerida kodusõda ja sellega võita sise- kui ka välisvaenlasi.

*) Käesoleva artikli esimene peatükk „Finantsplaan ja riigieelarve“ ilmus Bülletäänis nr. 1 — 1937. a.

*) Первая глава настоящей статьи «Финансовый план и государственный бюджет» была помещена в Бюллетене № 1 — 1937 г.

Üleminekuga, kodusõja lõppedes, uuele majanduspoliitikale 1921. aastal ja lõhutud rahvamajanduse uuestiülesehituse algusega kerkis päevakorda ka kindla valuuta loomine. Ilma kindla valuuta polnud mõeldav majanduslik areng, sest langev valuuta ei võimaldanud tootmise kindlat arvestust ja kalkulatsiooni ning järelikult rahvamajanduse plaanikindlat juhtimist; ka tööliskond, nagu talupojadki, kannatas rahalanguse all, kaotades kiirema hinnatõusu lagajärjel tunduva osa oma tööpalgast. Kuid esialgu polnud valuuta stabiliseerimine veel võimalik, sest riigieelarve puudujääk jäi püsima, kuigi majanduse arenemise tõttu järjest vähenes. Järjekindel kiire majanduslik tõus viis lõpuks riigitulude küllaldase suurenemiseni, ja 1924. aastal saavutati esimene puudujäägita riigieelarve, millisena ta on jäänudki tänini püsima, ning loobuti rahaemisjonist riigitulude katteks. Seoses sellega 1922. aastal kindla valuuta loomiseks alustatud rahareform viidi lõpule samal 1924. aastal.

Reformi peajooned olid järgmised: lasti liikvele uus paberraha — tshervonets, millega asendati väljaostu teel endised rahamärgid kursiga: 1 tshervonetsi rubla = 50 miljardit senist rubla. Tshervonets kujutab enesest Nõukogude Liidu riigipanga poolt väljalastavat pangatähte (1 kuni 50 tshervonetsi suuruses) ja võrdub 10 sõjaelsele kuldrublale; ta jaguneb 10 rublasse ja rubla — 100 kopekasse; tshervonetsi rubla võrdub seega sõjaelsele rublale (s. o. ta võrdub 0,774 grammi kullale). Tshervonets on riigipanga kohustuseks (veksliks). Tshervonetsid peavad seaduse järgi olema kaetud mitte vähem kui 25 prots. ulatuses kulla ja välisvaluutaga ning ülejäänud 75 prots. ulatuses kergesti realiseeritavate kaupadega, lühiajaliste vekslitega ja teiste lühiajaliste kohustustega. Peale tshervonetside seati sisse riigikassatähed (nimelt 1, 3 ja 5 rubla väärtuses), mida laseb välja riigikassa ja võib emiteerida vaid teatavas vahekorras tshervonetsiga: nende hulk ei tohtinud nimelt esialgu olla suurem kui pool liikvelolevate tshervonetside kogusummast,

kuid hiljem tõsteti see vahekord 1:1 peale, s. o. riigikassatähtede summa ei tohi ületada tshervonetside oma. Peale selle on liikvel veel riigikassa poolt väljalastav hõbedast, vasest ja pronksist vahetusraha 1 kopika kuni 1 rubla väärtuses. Kõik rahaliigid on samaväärseteks maksuvahenditeks. Riigikassatähtede ja vahetusraha emiteerimise tehniline töö teostatakse riigipanga poolt. Riigikassatähtedele ja loomulikult ka mitte vahetusrahale pole, nagu üldiselt praktiseeritav, väärtkindlat katet ette nähtud.

Nõukogude raha stabiilsust kindlustab küll vormiliselt väärtkindel kate (kullas ja osalt välisvaluutas), kuid ta tegelikuks aluseks on kaubahulgad, mida toodavad riigiettevõtted või mis saabuvad riigi kasutusse muul teel (põllumajandussaaduste kokkuost, sundkogumine jne.) ning lastakse müügile kindlate, riigi poolt määratavate hindadega. Just riigi käsutada olevad kaubahulgad on ainukeseks tõeliseks valuuta kindlustuseks ja mitte kuld; seda näitab asjaolu, et riigid, kes on küll rikkad kullast, loobuvad kuldvääringust, ja nende valuutade kursid langevad. Mida suurem on sotsialistlikus majanduses toodangu ja kaubanduse läbikäigud ja mida madalamad on ühtlasi hinnad, seda kõrgem on rubla ostujõud, s. o. seda rohkem kaupu saab ta eest osta, seda tugevam on järelikult rubla. Kui sellele vaatamata rahareformiga määrati tshervonetsi aluseks kuld, siis seletub see asjaoluga, et tol ajal polnud sotsialistlik sektor tootmise kui ka kaubanduse alal küllalt laialdane hindade tõeliseks reguleerimiseks riigi poolt.

Kuld on Nõukogude Liidus kaotanud tähtsuse, millise ta omab kapitalistlikus maailmas. Kulla ainuke tähtsus seisab nüüd selles, et tema, kui üleilmlise valuuta, vastu saab välismaalt osta Nõukogude rahvamajanduse arendamiseks vajalisi tootmisvahendeid, ja sellest tingitult pühendatakse Nõukogude Liidus suurt tähelepanu kulla tootmise tõstmisele. Põhjeneks Nõukogude vääring ai- nuükski kullal, ei oleks võimaldunud kulutada nii suurel hulgal kulda välismaiste masinate jne. ostmiseks Nõuk. Liid-

de industrialiseerimise tarbeks, näiteks I viisaastaku kestel — 1½ miljardit rubla.

Kulla tähtsuse kohta kaugemas tulevikus kirjutas Lenin 1921. aastal: „Kui meie võidame üleilmlises ulatuses, siis, arvan ma, ehitame kullast avalikke käimlaid maailma mõne suurima linna tänavatele. See oleks kõige „õiglasemaks“ ja näitlik-õpetlikumaks kulla tarvitamiseks neile sugupõlvedele, kes pole unustanud, kuidas kulla pärast on maha tapetud kümme miljonit inimest ja tehtud vigasteks kolmkümmend miljonit ... Seni aga: peab hoidma kulda, müüma teda kallimalt, ostma ta eest kaupu odavamalt“.

Rahaliikluse areng peale rahareformi läbiviimist oli järgmine:

Raharingvoolu liikumine.

Динамика денежного обращения.

	Pangatähed	Riigikassa-tähed	Metallist vahetusraha	Kokku	Pangatäh-tede väärt-kindel kate
	(miljonites rublades)				
1. jaan. 1914	1.665	—	244	2.403*)	—
” 1925	411	229	103	743	254
” 1929	1.091	730	207	2.028	301
” 1932	2.784	2.558	311	5.653	707
1. jaan. 1936	5.935	3.501	400	13.836	1.518
1. apr. 1937	8.020	2.800	435	11.255	2.062

Liikvel oleva raha kogus näitab määtatumat tõusu — käesoleva aasta alguseks kasvas ta, võrreldes sõjaeelse 1914. aasta algusega, 4½-kordseks. Säärane tõus on peamiselt tingitud kiirest rahvamajanduse läbikäikude arengust, mis peegeldub tööstuse ja põllumajanduse toodangu üldkoguse kasvus sama aja kestel (muidugi ühtlaste hindadega arvatult) neljakordseks. Viimastel aastatel raharingvoolu suurenemine on olnud isegi aeglasem, kui rahvamajanduse läbikäikude tõus; 1936. aasta kestel, näiteks, suurenesid kaubanduse läbikäigud 31,5 prots. võrra, kuid raharingvool vaid 19 prots. võrra, arvatult nimelt 1935. ja 1936. aastate keskmiste võrrel-

des. Väärtkindel pangatähtede kate kullas ja osalt välisvaluutas näitab samuti kiiret kasvu, kuid aeglasemat kui pangatähtede hulk, ja viimastel aastatel püsib ta seaduses ettenähtud 25 prots. lähedal pangatähtede kogusummast. Kuid, nagu öeldud, ei oma Nõukogude plaanimajanduses väärtkindel kate tähtsust raha stabiilsuse kindlustamises, sest peagu kõik kaubad kui ka kaubandusaparaat on ühiskonna omanduses, ja kaupade hinnad määratakse riigi poolt. Hindade tase määrabki raha väärtuse, ta ostujõu siseturul: tõusevad hinnad, langeb raha väärtus, hindade languse korral aga raha ostujõud, seega ka väärtus, tõuseb. Viimastel aastatel on hindu riigi poolt järjekindlalt langetatud, ja järelikult tshervonets tugevnenud.

Tshervonetsi (ja ka riigikassatähtede ning vahetusraha, kuna nad on vabalt vahetatavad tshervonetsidesse) vahetada välisvaluutadega, niivõrd kui need muidugi on püsinud oma seaduslikul kullapariteedil, on kogu aeg kuni 1935. aasta lõpuni olnud stabiilne, kõikides vaid tühisel määral. See kullapariteedil põhjenev kurss oli näiteks järgmine: inglise nael = 9,46 rbl., ameerika dollar = 1,94 rbl., eesti kroon = 0,52 rbl.

1936. aasta algul toimus suur muudatus tshervonetsi vahetuskursis. Soovides nähtavasti lähendada Nõukogude Liidu hindade taset välismaade omaga, alandati väliskurss ligi 4½-kordselt, ja kursi aluseks võeti Prantsuse frank, vahekorraga 1 rbl.=3 franki. Hiljem, frangi langedes, mida ei tahetud kaasa teha, tõsteti sama aasta oktoobris vahetuskord 4,25 frangile, ja samal põhjusel on pärast seda vahetuskorda kogu aeg muudetud, nii et frangi praegune kurss on 1 rbl. = umbes 5,5 franki. Seega maksab inglise nael umbes 26 rbl., ameerika dollar — 5¼ rbl., eesti kroon — 1,5 rbl. Rublakursi langus tuli arvesse vaid läbikäimises välismaadega, peam. väliskaubanduse arvu- lustes, kuid ei oma mingit tähtsust sisemaal. Mujal sellastel kordadel paratamatu hinnatõusu asemel hinnad jätkasid langust, ja tshervonetsi sisekurss järelikult tõusis, seda enam, et välismaalt sisseveetavale kui ka sinna väljaveetavate

*) Selle hulgas eraldi märkimata 494 miljonit rubla kuldraha.

kaupade osatähtsus Nõukogude Liidu üldkaubaläbikäikudes on tühine, piirdu- des paari protsendiga.

Tshervonetsi kursid on maksvad ai- nult Nõukogude Liidus, kus neid kasuta- takse välistehingute ümberarvestamiseks ja välisraha ostuks-müügiks välisturisti- dega. Tshervonetsi välismaa börsidel üld- se ei noteerita. Nõukogude raha on mää- ratud vaid sisemaal liiklemiseks, sest Nõukogude valitsus ei taha tshervonetsi teha välismaa finantsringkondade spe- kulatsiooni objektiks, mis loomulikult oleks vaid kahjuks Nõukogude majandu- sele. Sellest tingitult on Nõukogude ra- ha väljavedu välismaale ja seetõttu ka sealt sissevedu keelatud, ja kõik maks- mised välismaadega toimuvad välisva- luutas. Välisraha sissevedu ja müük riigipangale toimub vabalt, kuna ta välja- vedu ja ost ainult erilubade järgi.

III. Pangandus ja krediit.

III. Банковое дело и кредит.

Kapitalistlikus majanduses pangad, koondades oma kätte määratumaid va- bu kapitale ja luues mitmel teel uusi, omavad juhtiva seisukoha. Seepärast Nõukogude valitsus juba 1917. aasta det- sembris natsionaliseeris kõik pangad ja teised krediitasutused ning kuulutas pan- ganduse riigimonopoliks. Kodusõja ajal, mida nimetatakse ka sõjakommunismi perioodiks, krediitasutused kaotati hoopis ära, ja nende toleaegeid väga piiratud funktsioone täitis rahanduse rahvako- missariaadi eriline peavalitsus. Kodusõja lõppedes, üleminekuga niinimetatud uue- le majanduspoliitikale, tekkis jälle vaja- dus pankade järgi, ja algas panganduse uuestiülesehitus. 1921. aastal asutati riigipank. Järgnevatel aastatel loodi terve pankade võrk, milles hiljem tehti rida muudatusi, ja praeguseks osutub see võrk, võrreldes eelmiste aastatega, järgmi- seks (pangaosakonnad ühesarvatult; riigihoiukassad ja pandimajad, mis kuulu- vad vaid laiemas mõttes krediitasutuste hulka, on käsitatud eraldi allpool):

Krediitasutuste võrgu areng. Развитие сети кредитных учреждений.

	1923.	1928.	1933.	1935.
Riigipank	252	599	2,199	2,313
Tööstuse pikalaenu- pangad	—	7	97	108
Ühistegel. pikalaenu- pank*)	—	—	25	31
Kommunaal-krediit- pangad	27	125	134	175
Põllumaj. krediit- pangad	24	237	488	474
Muud**)	168	340	3	—
Kokku	471	1,308	2,946	3,101
Peale selle põllumaj. laenu-hoiuühis. ca 4,000	9,551	—	—	—

Kui mitte lugeda põllumajanduslikke ühistegelisi laenu-hoiuühisusi, millised olid peaosas väga väikesed, oli krediitasu- tuste võrgu laienemine ka viimasel ajal, vastavalt üldmajanduse arengule, kiire- tempoline, vaatamata sellele, et osa kre- diitasutusi — ühistegelised lühilaenu- pangad, lühilaenu-aktsiapangad ja vas- tastikused krediitühisused (viimased olid ainukesteks eramajanduslikeks krediit- asutusteks, nimelt erakaupmeestele, kuna kõik teised on riiklikud või ühistegelised) vähepeal likvideeriti, nagu see sündis ka laenu-hoiuühisustega. Nad asendati, lü- hiajalise krediidi tsentraliseerimise huvi- des, peamiselt riigipanga osakondade juu- reasutamiseks. Ka sõjaeelse 1913. aasta- ga võrreldes (1,472 asutust), on võrk enam kui kahekordselt suurem.

Krediidisüsteemi põhilüliks on riigi- pank, mille kätte on, raharingvoolu re- guleerimise kõrval, koondatud kogu rah- vamaajanduse lühiajaline krediteerimine; ühtlasi on ta kogu rahvamaajanduse ar- vestuskeskuseks ja kontrollkeskuseks. Teised krediitasutused tegelevad ainult pikaajalise krediidiga; ainukese erandi- na kohalikud kommunaalpangad ja vä- liskaubanduspank vähesel määral soori- tavad tehinguid — esimesed kohalike omavalitsuste majapidamiste ja elukorte-

*) Ühistegelise pikalaenupannga asemel te- gutseb nüüd kaubanduse ja ühistegevuse pi- kalaenupank.

**) Vastastikused krediitühisused, ühistegelised lühilaenupangad ja lühilaenu-aktsia- pangad.

rite ehitamise ja teine — väliskaubanduse lühiajalise krediteerimise alal. Riigipanga kaudu toimuvad ka kõik rahalised arvestused riigi ja ettevõtete vahel, samuti on ta ülesandeks riigitulude ja -kulude valitsemine, olles seega riigi ja kohalise eelarvete laekuriks.

Tööstuse pikalaenupank finantseerib kapitalimahutusi tööstusse, transporti. Kaubanduse pikalaenupank annab pikaajalisi laene kauband. riigi- ja ühistegeliste organisatsioonide (välja arvatud korteri- ja põllumajanduslikud ühingud) tegevuskapitali täiendamiseks kui ka ehitustöödeks. Kommunaal-krediitpannad finantseerivad kapitalimahutusi elumajade ja omavalitsuste ehitustesse. Põllumajanduslik krediitpank finantseerib sovhoose ja masinatraktori jaamu põhifondide (majad, masinad jne.) soetamiseks ning annab pikaajalisi laene ka kolhooside, nende liikmete ja üksiktalunike majapidamiste arendamiseks.

Tähtsamateks pankadeks, millised omavad üleliidulise tähtsuse, on seega: Nõukogude Liidu riigipank (n.-n. Gosbank), Tööstuse ja transpordi kapitali-ehitustööde finantseerimise pank (Prombank), Kaubanduse ja ühistegevuse ehitustööde finantseerimise pank (Torgbank), Nõukogude Liidu kommunaalmajanduse ja elumajade ehituse keskpank (Tsekombank), Sotsialistliku põllutöö finantseerimise pank (Selhosbank). Pikalaenupankade asukohaks on samuti Moskva; nad omavad üle Nõukogude Liidu tähtsamates kohtades osakondi, millede puududes nende aset täidavad riigipanga osakonnad. Kommunaalpannad väljaarvatud, ei toimetata nad aga kassatehinguid, mis on tervelt riigipanga ülesandeks.

Järgnevalt peab märkima veel Väliskaubanduspanka (Vneshtorgbank) Moskvast, milline finantseerib väliskaubandust ja osalt annab ka lühiajalisi laene väliskaubanduse jaoks töötavatele ettevõtetele. Sama otstarbega on loodud rida Nõukogude panku välismaadel, nagu Londonis, Berliinis, Pariisis, Teheranis, Riias (vahepeal likvideeritud) jne.; nad on organiseeritud kooskõlas vastava riigi

seadusandlusega, tavaliselt aktsiaseltside kujul; nende ülesandeks on toimetada arvestusi sisse- ja väljaveotehingute alal, maksimisi, valvata kaupade päralejõudmise ja väljaostmise järgi jne.

Krediitasutuste hulka, selle sõna kitsamas mõttes, ei kuulu riigihoiukassad, kuid siiski omavad suure tähtsuse krediidisüsteemi täiendusena. Nende peaülesandeks on mobiliseerida rahva isiklikke hoiuseid; selle kõrval nad toimetavad rahvamajanduse (ka riigi) ja elanike vahelisi arvete õiendamisi ja ka külanõukogude rahalisi tehinguid. Seega hoiukassad enamjaolt teenivad üksikdandikke, kuna riigipank ja eripannad teenivad ainult rahvamajandust.

Millise määratuma arengu on teinud läbi riigihoiukassad, näitab järgmine tabel:

Riigihoiukassade areng.

	Динамика госуд. сберег. касс.			
	1924.	1928.	1932.	1937
Kassade arv (tuh.)	4,5	16,4	28,2	?
Hoiuste omanike arv (milj.)	0,5	3,8	23,4	14
Hoiuste summa (miljon. rbl.)	11	336	1.172	3.500

Hoiuste kogusumma kasv, millised valdavas enamuses kuuluvad üksikisikutele, tõendab linna ja maa töörahva ainelise seisukorra suurt paranemist, eriti viimastel aastatel, kui arvesse võtta, et 1937. aastaks tõusis ta 3,5 miljardini, s. o. ligi kahekordseks, võrreldes 1935. aastaga; seda põhjustas neil aastatel aset leidnud palkade ja üldse sissetulekute kasv käsikäes hindadelangusega. — Mis puutub veel ühte krediitasutuste liiki — pandimajadesse, siis nende arv on tõusnud 1923. aasta 4 pealt 60 peale 1931. aastaks; hilisemad andmed puuduvad.

Nõukogude Liidu krediidisüsteemi rahaallikad on järgmised: rahaemisjon, pankade omakapitalid, riiklike ja ühistegeliste organisatsioonide kogumised, ettevõtete vabad summad, riigi ja kohaliste eelarvete vabad summad, riigieelarvelt saadavad summad, töörahva hoiused, millised peamiselt saavad hoiukassade kaudu.

Krediteerimise põhimooduseks oli kuni 1930. aastani, nagu mujalgi maailmas, niinimetatud kommerts- või vekslikrediit. Kuid peagu kogu kaubanduse ja tööstuse sotsialiseerimisega, ühiskonna omandusse üleminekul, osutus vajaliseks krediivormide muutmine, mis võimaldaks krediidi täieulatuslikku planeerimist, milline vekslikrediidi juures oli paratamatult suuresti puudulik. 1930. aastal teostatigi krediidireform. Vekslikrediit asendati otsese pangakrediidiga, ja riigipank selle asemel, et krediteerida ettevõtteid nendevaheliste vekslite diskonteerimise teel, annab otse ja vahetult krediiti sellele ettevõttele, kes seda vajab. Järelikult ettevõtetele pole enam õigust anda üksteisele krediiti ja vekslid, nad on kohustatud kõige eest tasuma nende käsutada oleva rahaga, kuid maksmisi ei toimetata ostja enese poolt, vaid riigipanga poolt ostja arvel. Iga ettevõtte omab pangas jooksva arve, ja kogu raha, välja arvatud jooksvateks kuludeks vajalised väikesed summad, ettevõtteid peavad hoidma pangas oma jooksva arvel. Kauba müügiarve ärakirja saabumisel riigipank kirjutab ostja jooksvalt arvelt maha sellekohase summa, milline siis arvatakse juure müüja jooksvale arvele. Raha puuduses ostjal pank avab talle krediidi, kusjuures aga see ei tohi ületada summat, milliseni võib ulatuda, riigipanga poolt ette kindlaksmääratud piirides, vastava ettevõtte võlgnevus. Riigipank tasub arve alles siis, kui ostja on teatanud, et kaup vastab oma hulgalt, headuselt, valikult jne. nõuetele, millistes oli müüjaga varem kokku lepitud.

Toetudes plaaniülesannetele, riigipank ei luba ülekulutusi, kontrollib raha abil ettevõtteid, sunnib neid töötama plaani piirides; selleks on riigipank suuteline, kuna temasse koonduvad kõik ettevõtte tehingud, ta teab selle finantsilist seisukorda. Nagu sellest näha, sünnivad kõik vastastikused arvete õiendamised ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide vahel riigipanga kaudu, mis sellaselt on kujunenud üleriiklikuks keskarvekojaks kogu rahvamajanduse lühiajalistele krediittehingutele. Riigipank mitte ainult varus-

tab rahvamajandust raharessurssidega, vaid andes krediite toimetab päevast päeva kontrolli tootmis-, kaubandus- ja finantsplaanide täitmise ning reservide kogumise üle.

Mis puutub hoiuste ja laenude protsentmääradesse, siis on need pärast 1936. aastal ettevõtetud alandamist poole kuni kahe kolmandiku võrra järgmised. Riiklike ettevõtete ja asutuste ning ühiskondlike organisatsioonide jooksvatelt arvetelt ja hoiustelt riigipangas ja pikalaenupankades maksetakse 1,5 prots. aastas, kuna kolhooside omadelt — 3,5 prots. Hoiukassades on hoiuste ja jooksvate arvete protsentmäärad esimestele 1 prots. ja kolhoosidele ning üksikisikutele 3 prots. aastas. Lühiajalistelt laenudelt võetakse 4 prots. aastas, kuna pikaajalistelt — 1 kuni 3 prots.; tähtajal tasumata laenudel tõuseb protsentmäär 6 protsendile.

Pikalaenu pangad, ehitustööde pikaajalise finantseerimise kõrval, samuti teostavad kontrolli, nimelt ehitustööde kulude üle, andes krediiti vaid siis, kui tegelikud hinnad on kooskõlas ehituskavades ettenähtutega. Kontrolli tarvidus oligi pikalaenupankade asutamise põhjuseks, sest raharessursside jaotust võiks ju teostada ka riigiaparaat.

Riigipanga krediitidegevuse arengut iseloomustab see, et kogu rahvamajanduse võlgnevus riigipangale tõusis 1929. aastal olnud 3,0 miljardilt rublalt 34,2 miljardile 1937. aastaks. Säärase pangareservide hiigeltõusu võimaldas Nõukogude rahvamajanduse kiire kasv, tasuvuse ja kapitali loomise kasv ettevõtete, kaubanduse läbikäikude ja kaubaveo plaanide ületäitmine, samuti ka kolhooside sissetulekute ja reservide kasv, töötajatemasside sissetulekute suurenemine. — Mis puutub pikalaenupankade tegevusse, siis ka see näitab kiiret arengut. Näiteks tööstuspanga poolt üleliidulise tööstuse ehitustööde finantseerimiseks antud summad tõusid 1928/29. aasta 921 miljonilt rublalt 13,2 miljardini (sellest riigieelarve poolt 9,9 miljardit ja panga oma ressurssidest 3,1 miljardit) 1934. aastal. Või jälle kommunaalpankade poolt antud summad tõusid samal

ajavahemikul 524 miljonilt rublalt 4,6 miljardile. Järgnevad aastad kahtlemata tõstsid veelgi tublisti neid summasid.

Mis puutub panganduse organisatsioonilisse külge, siis kõik pangad, olles riiklikud, alluvad oma tegevuses Nõukogude Liidu rahanduse rahvakomissariaadile. Iga panga eesotsas seisab juhatus, mille esimees ja selle asetäitjad määratakse Nõukogude Liidu valitsuse — rahvakomissaride nõukogu poolt, kuna juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed — rahanduse rahvakomissariaadi poolt. Riigipanga tegevuse üldjuhtimist teostab eriline panga nõukogu, mille eesotsas seisab Nõukogude Liidu rahanduse rahvakomissar ja liikmeteks on tähtsamate majandusorganisatsioonide, ametiühingute kesknõukogu ja liiduvabariikide esindajad, samuti teiste keskpankade esimehed ja rahanduse eriteadlasi.

Rahaliikluse reguleerimine kui ka kogu krediidisüsteemi funktsioneerimine Nõukogude Liidus toimub, nagu kogu rahvamajanduslik elu plaanipõhimõttel. Nende areng ja tegevuse ulatus määratakse kindlaks üldiste rahvamajandusplaanidega, millega saavutatakse nende otstarbekohane ja täielik ärakasutamine majanduse hooga tõusu huvides.

IV. Kindlustusasjandus.

IV. Страхование дело.

Kindlustusasjandus on Nõukogude Liidus riigimonopoliks 1921. aastast peale. Ta allub erilisele riiklikule kindlustuse peavalitsusele (Gosstrahh'ile) Nõukogude Liidu rahanduse rahvakomissariaadi juures. Gosstrahh toimetab iga-sugust isikute ja varanduste kindlustamist, sotsiaalkindlustus välja arvatud. Sotsiaalkindlustust, milline haarab tööliste ja ametnike arstiabi, pensionid, toetused ajutise töövõimetuse puhul, elukorterite ehituse, hariduse jne., korraldab varem töö-rahvakomissariaat, kuid hiljem, seoses ta liitmiselega üleliidulise ametiühingute kesknõukogu, läksid ta funktsioonid üle viimasele, kellele seega nüüd allub sotsiaalkindlustus.

Riiklik kindlustuse peavalitsus on organiseeritud territoriaalsel põhimõttel.

Peakontor Moskvas juhatab ja kooskõlastab kogu süsteemi. Edasikindlustus, vältimata- ja transportkindlustus alluvad erilisele valitsusele sama peavalitsuse koosseisus. Liiduvabariikides juhivad kindlustusasjandust peakontorid, millised asuvad vastavate vabariikide pealinnades. Neile omakorda alluvad oblastite kontorid, millede käsutada on umbes 7.000 üle kogu maa paisatud inspektorit ja hindajat.

Gosstrahh võtab vastu kindlustusi kinnis- ja vallasvara, transportriisiko, viljasaakide ja kariloomade peale, samuti elukindlustusi. Nõukogude väliskehtumise välja- ja sisseveokaupade kindlustamine omab tähtsa koha Gosstrahhhi tegevuses. Neid tehinguid toimetab ta kas oma arvel või jälle koos välismaaliste kindlustusfirmadega.

Riiklik kindlustus on kahesugune: sunduslik ja vabatahtlik. Sunduslik kindlustus toimub eriliste seaduste alusel, kusjuures kindlustatava varanduse omanik on kohustatud reguläärselt maksma kindlaksmääratud kindlustuspreemiaid Gosstrahhile. Sunduslik kindlustus haarab kolhooside, kolhoosnike, üksikmaapidajate, ameti- ja ühiskondlike ühingute, ühistegeliste elumajade ehitusühingute varandusi. Väiksemate riiklike tööstusettevõtete, kõigi omavalitsusettevõtete ja ühistegeliste organisatsioonide (peale eelnimetatute) kahjud kaetakse, ilma kindlustusmaksude tasumiseta, riigi poolt, milleks iga-aastase eelarvega määratakse teatav summa. Suuremale riigiettevõtete varandused üldse ei kuulu kindlustamisele, alates 1929. aastast, lähtudes sellest, et need ettevõtted ise on küllalt tugevad oma kahjude katmiseks.

Sundusliku kindlustuse tähtsamad alad on järgmised. Kolhoosides: hooned, põllumajanduslikud ja tööstuslikud ettevõtted, kogu inventar, veabinnid, kogu toodang — kõik nad kindlustatakse tule, uputuste, maaväringute jne. vastu; teatavaid tehnilisi kultuure kindlustatakse ikalduse vastu; lina ja kanepit kindlustatakse põua vastu, kuna mitmesuguseid karjaliike kindlustatakse surma vastu. Kolhoosnikel

(nimelt nende isiklikus omanduses olevad) ja üksiktalunikel: hooned, saagid ja kariloomad.

Kindlustuse tariifid on rajatud põllumajanduse arengu ergutamise põhimõttele. Nii maksetakse preemiaid vaid aastaplaanis ettenähtud külvipinnalt; üle selle külvatud pinnalt preemiaid ei nõuta, kuid kahjud siiski tasutakse. 20 protsendi võrra alandatakse preemiat puhastõugu kariloomadelt. 15 prots. kõigist sundkindlustusest laekuvatest preemiast kulutatakse tulekahjude, uputuste ja kariloomade surma ärahoidmise ja nende vastu võitlemise peale.

Peale selle võib samu põllumajanduslikke varandusi täiendavalt kindlustada nende t ä i e s väärtuses vabatahtliku lisakindlustuse teel.

Töölistel, ametnikel ja teistel mittepõllumajanduslikel töötajatel võimaldub oma vallasvara kindlustada vabatahtlikul teel.

Elukindlustus on samuti vabatahtlik, ja on hoogu võtmas eriti viimastel aastatel.

Riikliku kindlustuse sisseseadmises peale on kindlustusasjandus, käsikäes kogu rahvamajanduse arenguga, näidanud järjekindlat tõusu, nagu nähtub järgmisest tabelist sissemaksetud kindlustuspreemiate kogusumma liikumise kohta:

Preemiate kogusumma liikumine

Движение общей суммы премий.

	Sunduslik kindlustus	Vabatahtlik kindlustus (miljon. rbl.)	Kokku
1924/25	43	53	96
1928/29	147	121	268
1932	449	238	687
1936	860	264	1.124

Preemiate kogusumma näitab kiiret kasvu, milline on tegelikult veelgi suurem, kui arvesse võtta, et enne 1929. aastat kuulusid kindlustamisele ka suuremad riigiettevõtted, millede preemiad

tuleks võrdlemise võimaldamiseks 1924/25 ja 1928/29 aastate üldsummadest maha arvata. Eriti suur oli kindlustuse areng põllumajanduses, kus näiteks 1922. aastal oli kindlustatud vaid 117 tuhat sarvloomat, kuid 1936. aastal — üle 30 miljoni; kindlustatud külvipind tõusis vastavalt 8,7 miljonilt 114 miljonile hektarile.

Nagu tabelist näha, on suures ülekaalus sunduslik kindlustus, mis täieliselt vastab Nõukogude Liidu majanduses teostatavale plaanikindlusele. Kuid vabatahtlik kindlustus seisab alles oma arengu algul, ja juba käesoleval 1937. aastal on plaanis ette nähtud väga suur tõus sel alal, eriti elukindlustuses.

1936. aastal vabatahtliku kindlustuse alal laekunud 264 miljonit rublast langeb lisakindlustusele 102 miljonit, elukindlustusele 150 miljonit ja vallasvara kindlustusele 12 miljonit rubla.

Samal 1936. aastal makseti Gosstrahhi poolt kindlustatud varanduste kahjude katteks ja elukindlustuse arvel kokku 690 miljonit rubla; peale selle kulutas ta tule-, uputuste- ja taudidevastase võitluse peale 135 miljonit rubla.

Käesoleva 1937. aasta kohta näeb plaan ette 50-protsendilise läbikäikude kasvu: preemiaid peab laekuma 1,7 miljardit rubla mõõdunud aasta 1,1 miljardi vastu, kusjuures vabatahtliku kindlustuse alal — 500 miljonit rubla 264 miljoni vastu.

Gosstrahhi tähtsus Nõukogude Liidu rahvamajanduses on järjest tõusmas. Kuigi kindlustustegevuse matemaatilised ja statistilised põhimõtted on samad, mis muudes maades, Gosstrahhi poliitika siiski erineb teiste maade kindlustuspoliitikast, soodustades väikesi kindlustusvõtjaid — töölisi, ametnikke ja kolhoosnikke, kuna mujal suuremaid preemiaid maksavad ja suhteliselt väiksemat kindlustustasu saavad just väikesed kindlustusvõtjad.

Nõukogude Liidu majandus.

Экономика СССР.

Väliskaubandus.

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ.

Väliskaubandus I—III veerandil 1937. a.

Внешняя торговля за I—III кварт. 1937 г.

Viimasel kahel kuul (august ja september) väliskaubanduse kasvutempo kiirenemine kestis edasi. Esimesel 5 kuul üldlääbikäigu tõus 1936. a. samade kuude vastu võrdus 6,6 protsendile, järgmisel kahel kuul (juuni ja juuli) — 14,2 protsendile, kuid augustis ja septembril kasvuprotsent tõusis 15,3 protsendile. Viimase kahe kuu kasvu põhjustas ainuüksi väljavedu, kuna sissevedu isegi vähenes. Sissevedu neil kahel kuul ulatus nimelt 216,4 miljoni rublale ja väljavedu — 390,8 miljoni rublale, kuna 1936. aasta samadel kuudel sissevedu oli 247,8 miljonit ja väljavedu 279,0 miljonit rubla. Seega bilansi aktiivsus tõusis järsult kõrgemale kui eelmisel aastal, moodustades 174,4 miljoni rublase summa eelmise aasta 31,2 miljoni vastu.

Kokkuvõttes kõigi I—III veerandi kohta old läbikäigud järgmised:

Väliskaubandus.

Внешняя торговля.

	I—III veer. 1936. a.	I—III veer. 1937. a.
	(miljon. rbl., praegune kurss: 1 rbl. = ca 69 senti)	
Sissevedu	1.009,0	1.012,8
Väljavedu	1.005,1	1.218,5
Üldlääbikäik	2.014,1	2.231,3
Saldo	—3,9	+205,7

Väliskaubanduse üldlääbikäik suurenes, 1936. aasta I—III veerandiga võrreldes, 217,2 miljoni rubla, ehk 10,8 prots. võrra. Kasv toimus väljaveo arvel, milline suurenes 213,4 miljoni rubla, ehk 21,2 prots. võrra, kuna sissevedu jäi peagu eelmise aasta tasemele, tõustes vaid 3,8 miljoni rubla, ehk 0,4 prots. võrra. Bilans osutus seetõttu tugevasti — 205,7 miljoni rubla võrra — aktiivseks, kuna 1936. aasta samal I—III veerandil oli ta napilt (3,9 miljoni rublaga) passiivne.

Sisseveo koostist iseloomustab järgmine tabel:

Sissevedu. — Импорт

	I—III veer. 1936. a.		I—III veer. 1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad	24,8	2,4	19,7	1,9
Toitained	64,2	6,4	64,3	6,4
Toor- ja poolvalmisained	355,3	35,2	509,1	50,3
Valmissaadused	564,7	56,0	419,7	41,4
Kokku	1.009,0	100%	1.012,8	100%

Summalt peagu endiseks jäänud sisseveo koostises leidsid aset suured muudatused. Toor- ja poolvalmisainete sissevedu tõusis suurelt — 153,8 miljoni rubla, ehk 43,3 prots. võrra. Valmissaaduste sissevedu vähenes vastavalt 145,0 miljoni rubla, ehk 25,7 prots. võrra, kuna toitainete sissevedu jäi eelmise aasta tasemele. Mis puutub tühise tähtsusega elusloomadesse, siis neid veeti umbes viiendiku (5,1 miljoni rubla) võrra vähem sisse kui eelmisel aastal.

Ühenduses sellega tunduvalt muutus sisseveo struktuur. Eelmisel aastal mõõduandvad olnud valmissaaduste osatähtsus kogu sisseveos langes 56,0 protsendilt 41,4 protsendile, kuna toor- ja poolvalmisainete oma tõusis 35,2 protsendilt 50,3 protsendile, asudes seega esikohale. Toitainete osatähtsus jäi endiseks (6,4 prots.)

Mis puutub sisseveo struktuuri tarvitusotstarbe järgi, siis selles olid muudatused vaid väikesed. Kui 1936. aastal sissevedu koosnes 90,8 prots. ulatuses tootmisvahenditest ja ainult 9,2 prots. ulatuses tarvituskaupadest, siis nüüd langes eelmistele 91,9 prots. ja viimastele 8,1 prots. kogu sisseveost. Seega tarvituskaupade osatähtsus on veelgi langenud.

Tähtsamate kaupade suhtes muutus sissevedu järgmiselt (toodud kaubad moodustavad umbes $\frac{4}{5}$ sisseveo üldsummast):

Tähtsamad sisseveokaubad.

Важнейшие импортные товары.

	I—III veer.		I—III veer.	
	1936. a.		1937. a.	
	(tuh. rbl.)			
Tee	17.827		20.804	
Riis	10.440		6.579	
Kala, heeringad	10.155		5.058	
Karusnahad töötlemata	22.020		10.338	
Toornahaq	23.614		26.258	
Kautshuk	44.022		57.318	
Vill	39.838		63.645	
Puuvill ja jäänused	17.482		27.815	
Mustmetallid	70.936		47.400	
Värv. metallid	120.406		205.577	
Masinad ja katlad	298 054		280.574	
Elektrimasinad				
ja -tarbed	46.632		35.527	
Peenmehaanika esemed	19.969		15.337	
Laevad	30.891		15.770	

Tähtsamate maade järgi jaguneb sissevedu järgmiselt:

Tähtsamad sisseveomaad.

Важнейшие импортные страны.

	I—III veer.		I—III veer.	
	1936. a.		1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
P.-A. Ühendriigid	179,1	17,7	184,2	18,2
Saksa	202,2	20,0	180,3	17,8
Inglise	141,2	14,0	145,3	14,3
Holland	52,2	5,2	74,7	7,4
Iraan	57,3	5,7	59,8	5,9
Belgia-Luksemb.	38,9	3,9	49,2	4,9
Jaapan	48,9	4,8	41,4	4,1
Kanada	22,0	2,2	38,7	3,8
Hiina	26,3	2,6	30,1	3,0
Muud maad	240,9	23,9	209,1	20,6

Sissevedu näitab väikest suurenemist P.-A. Ühendriikidest, Inglise, Iraanist, Hiinast; tõus oli suurelatuslikum vaid sisseveos Hollandist, Belgiast ja Kanadast. Langes sissevedu vähemal määral Saksast ja Jaapanist. Esikohal seisavad sisseveomaade seas P.-A. Ühendriigid, teisel — Saksa ja kolmandal — Inglise. 1936. aastal olid esimese kahe kohad ümber vahetatud: Saksa seisis siis esimesel kohal, kuna P.-A. Ühendriigid — teisel. Nende kolme esikohtadel seisva riigi peale langeb pool üldsisseveost.

Väljaveo struktuuris toimunud muudatused nähtuvad järgmisest tabelist:

Väljavedu. — Экспорт.

	I—III veer.		I—III veer.	
	1936. a.		1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad	0,1	—	0,1	—
Toitained	118,9	11,8	196,1	16,1
Toor- ja poolvalmisained	700,9	69,7	774,1	63,5
Valmisaadused	185,2	18,5	248,2	20,4
Kokku	1.005,1	100%	1.218,5	100%

Tunduv väljaveo tõus toimus peagu ühtlaselt kõigi põhikaubarühmade varal. Toit-

ainete väljavedu kasvas väga suurelt — 77,2 miljoni rubla, ehk 64,9 prots. võrra, toor- ja poolvalmisainete väljavedu — 73,2 miljoni rubla, ehk 10,4 prots., ja valmisaaduste — 63,0 miljoni rubla, ehk 34,0 prots. võrra.

Väljaveo struktuur seetõttu vähe muutus. Toitainete osatähtsus üldväljaveos tõusis küll eelmisel aastal olnud 11,8 prots. pealt 16,1 prots. peale, kuid valmisaaduste oma — ainult 18,5 prots. pealt 20,4 prots. peale; toor- ja poolvalmisainete erikaal vastavalt langes 69,7 prots. pealt 63,5 prots. peale. Nagu sellest näha, koosneb väljavedu peamiselt toor- ja poolvalmisainetest, milledele langeb $\frac{2}{3}$ üldväljaveost.

Väljaveo struktuur majandusharude järgi on samuti ainult vähe muutunud. 1936. aasta I—III veerandil tööstussaadused moodustasid 79 prots. ja põllumajandussaadused 21 prots. väljaveost, kuna käesoleval aastal nende osatähtsused on vastavalt 72 ja 28 protsenti, näidates seega tööstusliku väljaveo erikaalu langust ja järelikult põllumajandusliku väljaveo tõusu.

Läbikäigud tähtsamates väljaveokaupades, millised haaravad umbes $\frac{4}{5}$ väljaveo üldväärtusest, muutusid järgmiselt:

Tähtsamad väljaveokaubad.

Важнейшие экспортные товары.

	I—III veer.		I—III veer.	
	1936. a.		1937. a.	
	(tuh. rbl.)			
Tera- ja kaunvili	38.760		104.454	
Suhkur	22.023		27.162	
Või	26.406		27.665	
Ölikoogid	12.835		259	
Lina ja takud	52.421		38.475	
Karusnahad	127.276		139.440	
Metsamaterjalid	279.552		321.730	
Naftasaadused	115.953		107.716	
Ärtsid ja mineraalid	58.756		53.578	
Kivisüsi ja antratsiit	32.110		26.793	
Tekstiilteosed	48.860			

Väljaveo jagunemine tähtsamate maade järgi selgub järgmisest tabelist:

Tähtsamad väljaveomaad.

Важнейшие экспортные страны.

	I—III veer.		I—III veer.	
	1936. a.		1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Inglise	245,3	24,4	376,2	30,9
P.-A. Ühendriigid	107,2	10,7	107,6	8,8
Hispaania	4,0	0,4	88,4	7,3
Saksa	100,9	10,0	84,1	6,9
Belgia-Luksemb.	83,9	8,4	82,0	6,7
Holland	39,5	3,9	72,0	5,9
Iraan	49,8	4,9	70,6	5,8
Prantsuse	59,1	5,9	58,9	4,8
Mongoolia	35,1	3,5	50,5	4,2
Hiina	27,5	2,7	25,6	2,1
Türgi	12,0	1,2	24,4	2,0
Muud maad	240,8	24,0	178,2	14,6

Väljavedu näitab suurt tõusu Inglisse, Hispaaniasse, Hollandi, Iraani, Mongooliasse ja Türgi, kuna suhteliselt väikest ja osalt tähtsusetut langust — Saksasse, Belgiasse, Prantsusse ja Hiinasse; väljavedu P.-A. Ühendriikidesse jäi eelmise aasta tasemele. Esimesele ja teisele kohale jäid seega püsima Inglise ja P.-A. Ühendriigid, kuna Saksa laskus läinud aastast kolmandalt kohalt neljandale, ja ta asemele astus Hispaania, kuhu väljavedu suurenes enam kui 20-kordselt.

Bilansid tähtsamate maadega osutusid järgmisteks:

Bilansid tähtsamate maadega.

Балансы с важнейшими странами.

	I—III veer. 1936. a.	I—III veer. 1937. a.
	(miljon. rbl.)	
Inglise	+104,1	+230,9
P.-A. Ühendriigid	-71,9	-76,6
Saksa	-101,3	-96,2
Holland	-12,7	-2,7
Belgia-Luksemburg	+45,0	+32,8
Iraan	-7,5	+10,8
Hispaania	+2,9	+68,4
Prantsuse	+23,7	+39,3
Mongoolia	+19,0	+34,3
Hiina	+1,2	-4,5
Jaapan	-30,1	-30,4
Türgi	+0,9	+4,8
Kanada	-21,7	-34,5
Muud maad	+44,5	+29,3

Üldbilansi aktiivsuse suure tõusu põhjutas peaosas aktiivse saldo tugev suurenemine Inglisega ja Hispaaniaga. Bilansi aktiivsus tõusis veel Prantsusega, Mongooliaga ja Türgiga, kuna langes Belgiaga. Vähenes bilansi passiivsus Saksaga ja Hollandiga, kuna suurenes Kanadaga, Jaapaniga ja P.-A. Ühendriikidega. Iraaniga muutus bilanss passiivsest aktiivseks, kuna Hiinaga vastupidi — aktiivsest passiivseks. Kolme esikohatadel seisva riigi kohta olgu märgitud, et väljavedu Inglisse ületab sealt sisseveo 2½-kordselt, kuna jälle Saksast sissevedu on üle 2 korra kõrgem väljaveost sinna. P.-A. Ühendriikidest sissevedu ületab väljaveo 1,7 korda.

*

Oktoobris ja novembris Nõukogude Liidu sissevedu ulatus 214,1 miljoni ja väljavedu — 367,7 miljoni rublale. Seega kõigil 11 kuul (jaanuar—november) kokku sissevedu tõusis 1.226,9 miljoni (eelmisel aastal — 1.217,2 milj.) ja väljavedu — 1.586,2 miljoni rublale (eelmisel aastal — 1.238,9 milj.). Bilansi aktiivsus suurenes eelmise aasta 21,7 miljonilt rublalt 359,3 miljonile.

Uued kaubanduslepingud.

Новые торговые договоры.

8. oktoobril k. a. sõlmiti Ankaras Nõukogude-Türgi kaubandusleping ja kliiringkokku-

lepe. See kaubandusleping on juba kolmandaks, mis Türgi ja Nõukogude Liidu vahel on sõlmitud. Esimene kirjutati alla 1927. aastal, teine — 1931. aastal; viimase alusel sõlmitud lisakokkulepetega muuseas rajati kaubandusleping netto bilansi, s.o. mõlema maa vahelise sisse- ja väljaveo tasakaalustamise põhimõtte, alusele. Kuna vahepeal selle lepingu maksvus lõppes, asuti uue kaubanduslepingu koostamisele, milline nüüd alla kirjutati. Uus leping on sisult sama, mis 1931. aastagi leping; vahe seisab vaid üksikute punktide täpsemas ja täiendatud formuleeringus. Ta sisaldab määruseid Nõukogude kaubandusesinduse funktsioonide ja eesõiguste, samuti juriidiliste isikute õiguste kohta, kaupade transiitveo kohta läbi Nõukogude Liidu, laevasõidu kohta jne. Kliiringkokkulepe näeb ette mõlemapoolsete väliskaubanduslike arvestuste toimetamise kliiringu teel, mis märksa kergendab arvestuste tehnikat.

23. detsembril kirjutati Moskvas alla Nõukogude-Leedu kaubanduskokkuleppele 1938. a. peale. Kokkulepe määrab kindlaks Nõukogude-Leedu vahelise kaubanduse tingimused ja läbikäikude suuruse 1938. a. peale.

Uus väliskaubandusühing.

Новое внешне-торговое объединение.

On asutatud uus üleliiduline väliskaubandusühing kauplemiseks Iraani ja Türgiga „Soviranturktorg'i“ nime all, millele allub peagu kogu kaubandus nimetatud riikidega.

Trükitoodete väljavedu.

Экспорт произведений печати.

Toome mõningaid huvipakkuvaid andmeid trükitoodete väljaveo kohta Nõukogude Liidust.

Trükitoodete väljavedu 1936. aastal (ja ka 1937. aasta esimesel poolel) püsis väärtuselt 1935. aasta tasemel. Kuid, arvestades hindade alanemisega, on nende väljavedu kogusest märksa tõusnud.

Üldse veeti 1936. aastal välja raamatuid, ajalehti ja ajakirju 11,4 miljonit eksemplari, neist ajalehtede üksiknumbreid 8,1 miljonit, raamatuid — 2,7 miljonit ja ajakirju — 769 tuhat eksemplari. Seega perioodiline ajakirjandus moodustab 41 prots. trükitoodete üldväljaveost. Raamatute ekspordist langeb ilu- ja lastekirjandusele 48 prots., poliitilisele ja sotsiaalmajanduslikule kirjandusele 24 prots., teaduslikule kirjandusele ja õpperaamatutele 18 prots.; seega muu kirjandusele jääb 10 prots.

Maade järgi jagunes trükitoodete väljavedu järgmiselt: P.-A. Ühendriikidesse läks 20 prots., Prantsusse 13 prots., Poolasse 11 prots., Inglisse 7 prots., Tšehhoslovakkiasse 5 prots., Leetu 5 prots., Läti 4 prots., teistesse maadesse märksa vähem.

Tööstus.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ.

Kullatööstus.

Золотая промышленность.

Enne maailmasõda asus Vene kullatoodangu suuruselt neljandal kohal maailmas. Kullatööstuse tehniline tase oli tol ajal väga madal, kuna masinaid kasutati vaid väga piiratud ulatuses.

Nõukogude valitsus seadis maailma- ja kodusõja kestel laokile jäänud kullatööstuse jälle korda. Avastati uusi kullavälju, mille tõttu nüüd Nõukogude Liit omab suurimad kullatagavarad maailmas — umbes ühe kolmandiku ülemaailmelistest tagavaradest. Võeti tarvitusele moodsamaid masinaid, ja sellaselt Nõukogude Liit, kes 1929. aastal asus vaid 11-al kohal kuldatootvate maade seas, tõusis 1935. aastal teisele kohale, kusjuures kullatoodang oli kasvanud 15-kordseks; enam kui kaks kolmandikku kullatoodangust toodeti sel aastal mehhaniseeritud teel. Kuna P.-A. Ühendriigid ja Kanada 1935. aastal juba ületati, siis jääb veel vaid ette jõuda Lõuna-Aafrikast. II viieaastakava täideti kullatööstuse poolt ühe aasta võrra varem — 1936. aastal.

Nõukogude kullatootmise peakeskusteks on Ida-, Lääne- ja Kesk-Siber, Uural ja Kaukasus. Peale riiklike ettevõtete, milledele langeb peaosalt toodangust, töötavad ka kullakaevurite ühistegelised ettevõtted.

Kullatööstuse arendamine toimus kooskõlas industrialiseerimise üldplaanidega, mis kahtlemata oli ta edukuse pandiks. Aastast aastasse kiiresti suurenev kullatoodang on aidanud Nõukogude Liidul saavutada majandusliku rippumatuse muust maailmast. Praegu Nõukogude Liidul võimaldub seetõttu osta välismaalt kaupu sularaha vastu, mis on talle vägagi kasulik, sest krediitingimused osutuvad sageli ebasoodsateks.

Tööstuse tootmiskava 1938. a. peale.

План производства промышленности на 1938 г.

Nõukogude Liidu rahvakomissaride nõukogu otsuse kohaselt kujuneb tööstuse tootmiskava III viieaastakava esimese aasta — 1938. a. — peale järgmiseks (kava haarab üleliidulistele ja liiduvabariiklikele tööstuslikele rahvakomissariaatidele, kohalise tööstuse rahvakomissariaatidele ja põllumajandussaaduste kokkuostu komiteele alluva tööstuse, milline moodustab valdava enamuse kogu tööstusest):

Тööstuse tootmiskava 1938. a. peale.

План производства промышленности на 1938 г.

	Toodang miljon. rbl. 1926/27. a. hindades
Rasketööstus	43.900
Kergetööstus	16.520
Toitainetetööstus	14.000
Metsatööstus	3.840
Kohalik tööstus	3.840
Põllumaj. saaduste kokkuostu komiteele alluv tööstus	2.200
Kokku	84.300

Seega tõuseks tööstustoodang 1938. aastal, võrreldes 1937. aastaga, 15,3 prots. võrra.

Tööproduktiivsuse ja tööpalkade kohta näeb kava ette järgmise tõusu. Rasketööstuses 1 töölise keskmine aastatoodang peab tõusma 14.283 rublale, s. o. 14,4 prots. rohkem 1937. aasta oodatavast toodangust, ja töölise aastakeskmine palk — 3.707 rublale, s. o. 10,1 prots. rohkem kui 1937. aastal.

Kergetööstuses 1 töölise keskmine aastatoodang peab tõusma 11.537 rublale, ehk 11,1 prots. rohkem kui 1937. aastal, ja aastakeskmine tööpalk — 2.593 rublale, ehk 10 prots. rohkem kui 1937. aastal.

Toitainetetööstuses oleks töölise aastatoodang 17.170 rubla, mis 11 prots. võrra ületab 1937. aasta, ja aastapalk 2.604 rubla, s. o. 8 prots. rohkem kui 1937. aastal.

Metsatööstuses töölise aastatoodang tõuseb 10.255 rublale (13 prots. rohkem kui 1937. aastal) ja aastapalk 2.589 rublale, s. o. 9 prots. rohkem 1937. aastast.

Tööstustoodangu omahinda tuleb alandada järgmiselt (protsentides 1937. a. keskmisest tasemest):

Оmahinna alandamine tööstuses 1938. a.

Снижение себестоимости в промышленности в 1938 г.

Rasketööstuses:

Rasketööst. rahvakomis.	3,4%
Masinaehit. rahvakomis.	5,4%
Kergetööstuses	1,9%
Toitainetetööstuses	2,3%
Metsatööstuses	3%

Keelatud on tootmist desorganiseeriv, planeerimist lõhkuv niinimetatud „operatiivplaanide“ koostamine ettevõtete jaoks, millised plaanid ületavad valitsuse poolt kindlaksmääratud ülesandeid. Samuti on keelatud valitsuse poolt kindlaksmääratud plaanide suurendamine selleks, et eelmisest ajast täitmata jäänud osa kavast tasa teha.

Riikliku plaanikomisjoni (Gosplan) kohuseks on kontrollida veerandaasta kavasad, millised rahvakomissariaatide poolt kinnitatakse ettevõtete jaoks. Kõik tööstuslikud rahvakomissariaadid on kohustatud kindlaks määrama üksikettevõtete jaoks plaane, mis täpselt vastavad valitsuse poolt kinnitatud 1938. aasta kavale.

Ühtlasi kinnitati valitsuse poolt aastakava raamides ka 1938. aasta I veerandi tööstusplaan. See näeb ette tööstustoodangu 20,2 miljardi rublalises summas, samuti ka tööproduktiivsuse ja tööpalkade tõusu ning toodangu omahinna alandamise kindlates summasdes või protsentides.

Üheaegselt tööstuskavaga võeti vastu ka

raudteede tegevuskava 1938. aasta ja selle I veerandi peale. Selle kohaselt 1938. aastal päevakeskmise laaditavate vagunite arv tõuseb 95 tuhandele, kuna kogu kaubavedu — 568 miljoni tonnile. Ühe töötaja keskmine aastatoodang määrati kindlaks 398,4 tuhande tonnikilomeetrile, s. o. 6,5 prots. rohkem kui oodatav 1937. aasta tulemus, kuna aastakeskmise tööpalk — 3.590 rublale, s. o. 5,6 prots. rohkem kui 1937. aastal. 1938. aasta I veerandi kava aga näeb ette päevakeskmise laadimise 89 tuhande vaguni ulatuses ja kaubaveo — 129,5 miljoni tonni suuruses; edasi — tööliste ja ametnike üldarvu raudteedel — 1.275 tuhande ja veerandikeskmise tööpalka — 883 rubla suuruses.

Tööproduktiivsus tööstuses.

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДА В ПРОМЫШЛЕННОСТИ.

Tööproduktiivsus on kogu rahva ainelise ja seega ka kultuurilise taseme tõusu põhjaluseks. Mida kõrgem on tööproduktiivsus, s. o. mida suurem on töötaja poolt valmistatav toodang, seda kõrgemad on ta sissetulekud palga jne. näol ja seda rohkem võimaldub tal ja kogu ühiskonnal rahuldada oma tarvidusi — nii ainelisi kui ka vaimlisi. Tööproduktiivsus osutub niiviisi põhjapanevaks, kogu ühiskonna arengit määravaks teguriks, nagu seda näemegi inimkonna ajaloo käigust.

Tööproduktiivsus teatavasti oleneb tootmisprotsessis kasutatavate masinate arvust ja kvaliteedist — mida rohkem ja paremaid masinaid tarvitatakse, seda suurem on tööproduktiivsus, arvatud iga töölise kohta. Teiseks (Nõukogude Liidus vähemtähtsaks) tööproduktiivsust määravaks teguriks on tööntensiivsus — kehalise ja vaimse jõu hulk, mida tööline kulutab töö juures.

Nõukogude Liidus näitab tööproduktiivsus tööstuses kiiret tõusu. Maailma- kui ka kodusõja kestel ta järsult langes, võrreldes sõjaeelsega; languse põhjustasid masinate ja üldse sisseadeade halb seisukord, õppinud tööliste arvu vähenemine, puudulikud toitlusolud jne. Kuid 1922. aastal tekkis murrang, ja tööproduktiivsus hakkas kiiresti tõusma. 1926. aastal ta juba ületas sõjaeelse taseme ja 1934. aastal osutus neli korda kõrgemaks kui 1921. aastal ja kaks korda kõrgemaks kui viimasel sõjaeelisel 1913. aastal.

Järgmisest tabelist nähtub tööproduktiivsuse areng suurtööstuses, alates 1913. aastast:

Tööproduktiivsuse areng*

Развитие производительности труда.

	Töötavate töölise keskm. arv (tuhand.)	Toodang (miljon. rbl. 1926/27. a. hindades)	Toodang 1
			töölise kohta aastas (rbl., samades hindades)
1913	2.592	10.251	3.955
1921	1.298	2.004	1.544
1922	1.199	2.619	2.184
1923	1.480	4.005	2.706
1924	1.698	4.660	2.744
1925	2.119	7.739	3.652
1926	2.481	11.083	4.467
1927	2.651	12.679	4.783
1928	2.906	15.818	5.444
1929	3.272	19.923	6.089
1930	3.923	25.837	6.586
1931	4.927	32.263	6.548
1932	5.841	36.878	6.314
1933	5.710	39.934	6.994
1934	6.081	48.200	7.926

Pärast 1934. aastat tõusis töölise tööproduktiivsus (s. o. 1 töölise keskmine aastatoodang) järgmiselt: 1935. aastal — 15 prots. ja 1936. aastal — 21 prots. võrra, seega mõlemal aastal kokku ligi poole (40 prots.) võrra. 1937. aasta plaan, mille täitmisest

*) Täpsema võrdluse võimaldamiseks sõjaeelse 1913. aastaga on tabelis toodud andmeid ainult suurtööstuse selle osa kohta, mida statistiliselt arvestati ka 1913. aastal. Võttes aga kogu suurtööstuse, osutub tööproduktiivsuse kasv veelgi suuremaks. Mis puutub väiketööstusse, siis selle osatähtsus on Nõukogude Liidus üsna väike, moodustades oma toodangult vaid mõne protsendi kogutoodangust.

pole veel selget pilti olemas, näeb ette edasise kasvu 19,5 prots. võrra.

Nii siis on tööproduktiivsus, sõjaeelse 1913. aastaga võrreldes, tõusnud 1936. aastaks umbes kolmekordseks. Kasvutempo erakordsust tõendab võrdlus kõige arenenuma kapitalistliku riigi — P.-A. Ühendriikidega. P.-A. Ühendriikides suurenes tööproduktiivsus ajavahemikul 1919.—1936. a. keskmiselt 3 protsenti aastas, kuna Nõukogude Liidus 1921—1934. a. kestel keskmiselt 30 protsenti aastas.

Tööproduktiivsus kasv saavutati, võrreldes 1913. aastaga, tööpäeva tunduva lühendamise juures (10—11 tunnilt praegustele 3—7 tunnile). Arvestades tööpäeva pikkuse lühendamise, tööproduktiivsus on 1936. aastaks tõusnud, võrreldes 1913. aastaga, neli korda. Tähendab, tunnis valmistab praegu 1 tööline keskmiselt neli korda rohkem toodangut kui tsaariajal.

Tööproduktiivsus kasv Nõukogude Liidus põlnud loomulikult ühtlane üksikute aastate ega ka üksikute tööstusharude järgi. Ta oli majanduse uuestiülesehituse perioodil (1921—1926. a.) kiire, jäi siis, majanduse rekonstruktsiooni (ümberehituse) perioodil, aeglasemaks, et siis viimastel aastatel, peamiselt stahaanovliku liikumise mõjul, jälle kiirendatult tempos edasi kesta. Üksikute tööstusharude järgi oli tööproduktiivsus areng erinev, olenevalt nende masinaseadete uuendamisest, kõige moodsamate masinate sisseadmisest. Järgmine tabel näitab seda mõne tähtsama tööstusharu suhtes:

Tööproduktiivsus kasv harude järgi.

Рост производительности труда по отраслям.

Toodang 1 töölise kohta
(1926/27. a. hindade alusel)
1936. a. protsentides
1913. a. (=100) vastu.

Kogu suurtööstus	308,8
Tootmisvahendite tööstus	327,4
Tarvituskaupade tööstus	267,4
Metallitööstus	353,7
Keemiatööstus	236,0
Puuvillatööstus	244,5
Toitainetetööstus	261,8

Tootmisvahendeid (metalle, masinaid, sütt jne.) tootva tööstuse harudes, kus moodsaid masinaid on eriti rohkesti tarvitusele võetud, on tööproduktiivsus tõusnud, sõjaeelsega võrreldes, keskmiselt 3,3-kordseks, kuna tarvituskaupu valmistavates tööstusharudes, kus

moodsa tehnika sisseeadmine oli aeglasem ja vanad masinad on ülekaalus, on tõus vaid 2,7-kordne jne.

Et veel näitlikumaks teha tööproduktiivsus kasv, toome mõningaid arvutlusi saaduste naturaallühikutes:

Tööproduktiivsus tõus
toodanguühikutes.

Рост производительности труда в натур.
выражении.

	1 tööline tootis 1913. a. (tonnides)	1936. a.	Rohkem toodetud kui 1913. a.
Nafta	276	1.319	4,8 korda
Kivisüsi	153	327	2,1
Malm	220	676	3,1
Paber	5,9	16,5	2,8
Suhkur	141	301	2,1

Tänu asetleidnud kiirele kasvule, on Nõukogude Liidus tööproduktiivsus keskmise tase juba järele jõudnud Lääne-Euroopa esirinnaliste tööstusriikide omale. Jääb veel vaid kätte püüda P.-A. Ühendriigid, kus tööproduktiivsus on umbes kolm korda kõrgem. Seega on kapitalistlikele maadele järele ja ette jõudmise ülesanne teostatud väga olulises osas.

P.-A. Ühendriikidest järsu mahajäämise (vaatamata sellele, et Nõukogude tööstuse tehniline tase on juba kõrgem kui P.-A. Ühendriikides) peamine põhjus peitub järgmises. Tööstuse kiire arenemise huvides tuli võtta (eriti 1930/32. a.) tööstusse tööle mitu miljonit uut töölist. Kaugelt suurem osa neist uutest töölistest tuli maalt, ja neil polnud mingit vilumust ega oskust tööstuslikuks tööks, ja paljud polnud üldse masinatega tegelema. Arusaadavalt säärasid tööhõud näitasid ja näitavad esiotse palju väiksemat tööproduktiivsust kui kogunud tööstustöölised. Nende kohandamine vabrikutöö oludega on pikaldane protsess, milline mujal maades kestab sageli aastakümneid. Nõukogude Liidus toimub see kiiremini, kuna seal on korraldatud tööliste kavakindel sunduslik õpetamine erilistel tehnilistel kursustel, milline õppetöö haarab praegu ligi 2/3 kõigist tööstustöolisest.

Lõpuks olgu veel tähendatud, et tööproduktiivsus kiire kasvu tekitas peamiselt tööstuse tehnika kiire arendamine ja tehnika omastamine, tööprotsesside otstarbekohane korraldus, eriti stahaanovliku liikumise mõjul, Tööintensiivsus, kehalise ja vaimse tööpinge tõstmine aga on tagaplaanil.

Põllumajandus.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО.

Viljakoristamine.

Уборка.

Viimaste avaldatud andmete järgi olid 30. novembriks kõrsviljad pekstud 78,1 tuhandelt hektarilt, s. o. 86 protsenti kogu koristatud vilja pindalast. Kolhoosides see protsent oli samuti 86, kuna sovhoosides — 96. Eelmise aasta kohta samaaegsed andmed puuduvad.

Sügiskülv ja -küünd.

Осенний сев и зяблевая вспашка.

Sügiskülvi plaan oli viimastel 30. novembri kohta avaldatud andmetel teostatud 36,6 miljonil hektaril, s. o. 99 prots. ulatuses, külvatud oli kokku 36,6 miljonit hektarit; plaani täitmismäär on peagu võrdne nii kolhoosides kui ka sovhoosides. Eelmisel aastal avaldati viimane külvikokkuvõte 20. novembri kohta, milliseks ajaks oli külvatud 37,6 miljonit hektarit, ehk 98 prots. plaanist.

Sügisküünd oli samaks 30. novembriks teostatud 51,1 miljonil hektaril, s. o. 73 prots. ettenähtud plaanist, kuni 1936. aastal oli küntud samaks ajaks 56,7 miljonit hektarit, ehk 84 prots. plaanist. Kolhoosides see protsentmäär ühtub kava üldise teostamisprotsendiga, kuna sovhoosides on ta paar protsenti kõrgem.

Masinatöö põllumajanduses.

Машины в сельском хозяйстве.

Põllumajanduse sotsialiseerimise täielikud tulemused avalduvad esmakordselt alles käesoleval aastal. Praegu töötavad 5.600 masinatraktorijaama teenivad ligemale 90 prots. kolhooside üldkülvipinnast kogu Nõukogude Liidus, andes suurt kokkuhoidu nii ajas, tööjõus kui ka rahas. Ometi alles vast kümme aastat tagasi, näiteks, suiviljade külv toimus käsitsi enam kui kolmel veerandil kogu pindalast ja umbes pool teraviljasaagist koristati sirbiga ning vikatiga.

Esimese vieaastakava algul (1928. aastal) umbes 26.000 traktorit 278 tuh. meh. hobujõuga töötasid põldudel. Praegu aga töötab 400.000 traktorit 7,5 miljoni hobujõuga. 1928. aastal põllumajanduses tarvitatud ko-

ogu jõuhulgast vaid 4 prots. oli mehaanilist, nüüd aga moodustab mehaaniline jõud 65 prots. Samal ajal, mil kolhoosid olid ületamas oma algaja raskusi ja jõudmas rahavate tulemusteni, tööstus järjest suurendas põllumajandusmasinate (traktorite, kombainide jne.) tootmist, luues sel teel tugeva masinabaasi põllumajandusele.

1928. aastal asus Nõukogude Liit neljandal kohal maailmas ja kolmandal kohal Euroopas põllumajandusmasinate toodangu suuruselt. Nüüd asub ta juba teisel kohal maailmas (P.-A. Ühendriikide) taga ja esimesel kohal Euroopas. Kui esimese viisaastaku algul 16 prots. tarvitusel olnud põllumajandusmasinatest, üle poole traktoritest ja üle $\frac{2}{3}$ autodest olid välismaa päritoluga, siis nüüd on nende sisetoodang niivõrd tõusnud, et neid välismaalt enam sisse ei tooda.

Eriti tuleb märkida kõige täiuslikuma masinatelliigi — kombainide (mootoriga masin, millesse on koondatud üheaegselt töötavad viljapeksumasin, niidumasin, tuulamis- ja sortimismasin) levimist. 1933. aasta algul oli masinatraktorijaamades 2.200 kombaini, kuid 1937. aasta keskpaiku — tervelt 96.300. Samal 1933. aastal kombainidega koristati umbes 500.000 ha teravilja. Käesoleva 1937. aasta kava näeb ette 85 miljoni hektari koristamise kombainidega ainiuksi kolhoosides, s. o. umbes 40 prots. kogu teravilja pindalast, kujuures lõunapoolsetes rajoonides nendega koristatakse üle $\frac{2}{3}$ teraviljast.

Põllumajanduse ennenägematult põhjalik ümberehitus — pöördumine mahajäänud keskaegselt tehnikalt moodsatele majandamisviisidele — sai võimalikuks väikeste talumajapidamiste koondumisega suurtesse kolhoosidesse. 1928. aastal olnud 25,5 miljonit talundit, keskmiselt $4\frac{1}{2}$ hektarilise külvipinnaga, on nüüd koondunud 245 tuhandesse kolhoosi, mille keskmine külvipinna suurus on umbes 475 hektarit. Talurahvale võimaldati sel teel tegelikult tutvuda valitsuse poolt masinatraktorijaamade kaudu kasutada antud moodsate masinate ratsionaalse kasutamise paremustega. Tehniline ümberehitus põhjustas külvipindade tunduva laienemise ja, koos paremate harimisviiside tarvituselevõtuga, kõrgemaid saake. Tulemusena põllumajanduse toodang Nõukogude Liidus on ligi kaks korda suurem kui tsaariaegses Venes enne maailmasõda.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu valimiste tulemused.

ИТОГИ ВЫБОРОВ В ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ СССР.

Arvestades väga suurt tähtsust Nõukogude Liidu majandusele, mida saab omama uue põhiseadusega sisseasetav Nõukogude parlament — Nõukogude Liidu Ülemnõukogu, kuna üheks ta põhiülesandeks on rahvamajanduskavade kindlaksmääramine, toome siinkohal kokkuvõtte 12. detsembril k. a. asetleidnud valimiste tulemustest.

Valimised (esmakordselt üldise, võrdse, otse valimisõiguse alusel salajase hääletusega) mõlemasse Ülemnõukogu kotta — Liidu nõukogusse ja Rahvuste nõukogusse — toimusid üheaegselt, nii et igal valijal tuli anda korraga kaks häält. Valimised leidsid aset ringkondade järgi, millised olid erinevad mõlemale kojale, kuid valimisjaoskonnad, millede kaupa toimus valimissedelite vastuvõtt ja lugemine, olid ühised (üldse 137.185 jaoskonda). Valimisringkondi oli kokku 1.143 (Liidu nõukogu omi — 569 ja Rahvuste nõukogu — 574). Iga valimisringkond saatis ühe saadiku.

Saadiku kandidaate seati igas valimisringkonnas üles tööliste ja ametnike üldkoosolekute poolt tehastes, talurahva koosolekute poolt küldades, punaväelaste koosolekute poolt väeosades jne. Järgnevalt igas ringkonnas kutsuti kokku valimiseelne koosolek, millest võtsid osa tööliste, ametnike, talurahva, punaväelaste samade üldkoosolekute poolt valitud esindajad, ja neil määrati lõplikult kindlaks kandidaadid (kommunistlikud, kui ka parteitud), igas ringkonnas üks. Säärasest kandidaatide ülesseadmise moodusest järeldub, et kommunistlik partei esines valimistel blokis, liidus parteitute tööliste, talupoegade, ametnike ja haritlastega, ning järelikult kandidaadid olid ühised kommunistidele kui ka parteitutele.

Kõik bloki poolt esitatud 1.143 kandidaati osutusid valituks. Valimiste arvilised üldtulemused kogu Nõukogude Liidu kohta kokku osutuvad järgmisteks:

Nõuk. Liidu Ülemnõukogu valimiste tulemused.

ИТОГИ ВЫБОРОВ В ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ СССР.

	Tuhandetes	Protsent.
Valijate üldarv	94.138	100,0%
Võttis osa hääletamisest	91.113	96,8%
Hääletasid kandidaatide poolt:		
Liidu nõukogusse	89.844	98,6%
Rahvuste nõukogusse	89.063	97,8%
Kandidaatide vastu hääletasid:		
Liidu nõukogusse	632	0,7%
Rahvuste nõukogusse	562	0,6%
Maksvusetuks tunnustati:		
Liidu nõukogusse	637	0,7%
Rahvuste nõukogusse	1.488	1,6%

Seega võttis valimistest osa 96,8 prots. hääleõigust omavatest kodanikest. Liidu nõukogu valimistel kandidaatide poolt hääletas 98,6 prots. kõigist hääletamisest osavõtnutest, kuna kandidaatide vastu hääletas (valimissedelil trükitud kandidaadi nime läbikriipsutamise teel) kokku vaid 0,7 prots. Ülejäänud 0,7 prots. hääli tunnustati valimiseaduse kohaselt maksvusetuks. Rahvuste nõukogu valimiste tulemused olid üldjoontes peagu samad, kui mitte arvestada palju suuremat maksvuseta hääle arvu. Hääle vastuvõtmist ja lugemist toimetasid valimiskomisjonid, kes koosnesid töörahva ühiskondlike organisatsioonide ja ühingute, tehaste üldkoosolekute, talurahva üldkoosolekute poolt valitud esindajatest, ühiskondlike organisatsioonide ja ajakirjanduse selleks eraldi volitatud esindjate juuresolekul.

Valitud 1.143 saadikust on 855 kommunisti ja 288 parteitut. Naisi on saadikute seas 184. — Ülemnõukogu astub kokku 12. jaanuaril.

Muu kroonika.

ПРОЧАЯ ХРОНИКА.

Palkade alammäära kindlaksmääramine.

Установление минимума зарплаты.

Nõukogude Liidu rahvakomissaride nõukogu otsustas 1. novembrist 1937. a. tõsta kogu tööstuses ja raudteede- ning veeteede-transportis madalalpalgaliste tööliste ja amet-

nike palku 110—115 rubla peale, arvestamata preemiaid ja teisi lisatasusid. Selle otstarbega suurendatakse 1938. aasta kavasa tööpalkade fondi 600 miljoni rubla võrra ja 1937. aasta novembri ja detsembri palgasummat 100 miljoni rubla võrra.

Экономика Эстонии.

Eesti majandus.

Внешняя торговля.

VALISKAUBANDUS.

Внешняя торговля за 11 мес. г. г.
Väliskaubandus k. a. 11 kuul.

За последние два месяца (октябрь и ноябрь) темп роста оборотов внешней торговли опять усилился, достигнув 39,0 проц. против тех же месяцев 1936 г., в то время как в III квартале он равнялся 32,5 проц. и во II квартале 34,8 проц. Усиление роста произошло, главным образом, по линии экспорта, выросшего на половину, тогда как импорт увеличился на четверть. В силу этого за эти 2 месяца баланс оказался активным на 1,2 млн. крон против прошлогоднего пассивного сальдо в 2,6 млн. крон.

В общем за все 11 мес. (январь—ноябрь) обороты внешней торговли характеризуются следующей таблицей:

Внешняя торговля.

Väliskaubandus.

	11 мес. 1936 г.	11 мес. 1937 г.
	(в тыс. крон, нын. курс: 1 кр. = ок. 1,45 руб.)	
Импорт	78.509	102.657
Экспорт	75.821	96.418
Общий оборот	154.330	199.075
Сальдо	—2.688	—6.239

Общий оборот внешней торговли возрос против 11 мес. 1936 г. на 44,7 млн. крон, или 29,0 проц. При этом импорт увеличился на 24,1 млн. крон, или 30,7 проц., а экспорт немного меньше — на 20,6 млн. крон, или 27,2 проц. Примерно половина прироста стоимости обусловлена повышением цен, так что объем внешней торговли можно считать выросшим приблизительно на 15 проц. Вследствие большего роста импорта пассивность баланса увеличилась с прошлогодних 2,7 млн. до 6,2 млн. крон.

Состав импорта изменился следующим образом:

Импорт. — Sissevedu.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%
Животные	391	0,5	76	0,1
Пищевые продукты	8.565	10,9	13.515	13,2
Сырые и полуобработанные материалы	21.516	27,4	28.580	27,8
Изделия	47.857	61,0	60.263	58,7
Драгоценные металлы и камни	180	0,2	223	0,2
Всего	78.509	100%	102.657	100%

Сильный рост импорта почти на треть вызван, если не считать животных, всеми основными товарными группами. Больше всего содействовали этому изделия, выросшие на четверть (на 12,4 млн. крон), почти целиком за счет металлов и металлоизделий, в первую очередь разных машин. Ввоз сырых и полуобработанных материалов увеличился на треть (на 7,1 млн. крон), в основном за счет текстильного сырья, нефтепродуктов и вообще химвсырья. Наконец, импорт пищевых продуктов вырос более чем на половину (на 5,0 млн. крон), главным образом благодаря резкому росту ввоза зерновых.

В результате структура импорта подверглась небольшим изменениям. Удельный вес господствующих изделий в общем импорте немного пал — с 61,0 проц. до 58,7 проц., а доли пищевых продуктов и сырых и полуобработанных материалов повысились: первая с 10,9 проц. до 13,2 проц. и вторая с 27,4 проц. до 27,8 проц.

Из следующей таблицы, охватывающей свыше трети общего импорта, явствует, за счет каких важнейших товаров произошли изменения в импорте:

Важнейшие импортные товары.

Tähtsamad sisseveokaubad.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Сахар	23.860	3.132	23.612	3.086
Сырые кожи	1.302	1.476	1.410	2.094
Табак сырой	651	1.006	670	1.113
Хлопок	5.219	6.565	5.983	8.262
Шерсть	362	1.130	254	1.102
Кам. уголь, кокс	56.477	970	73.419	1.378
Керосин	15.829	997	17.327	1.420
Бензин	7.360	711	6.673	758
Удобрения	29.960	1.640	47.957	2.590
Хл.-бум. ткани	94	916	112	1.036
Шерстян. пряжа	348	2.661	290	2.502
Пряжа и нитки из				
искус. шелка	269	1.343	260	1.270
Железо и сталь	35.584	5.441	38.840	8.262
Каучук, кауч. изд.	565	1.797	633	2.089

Импорт машин вырос с прошлогодних 4,7 млн. до 6,1 млн. крон, далее — сельскохозяйственных машин и орудий — с 2,6 млн. до 3,7 млн. крон, электрических машин, аппаратов и принадлежностей — с 3,8 млн. до 5,1 млн. крон, транспортных средств — с 4,2 млн. до 5,9 млн. крон. Подобный рост ввоза машин является вообще характерным для импорта последних лет.

По важнейшим и всем балтийским странам импорт распределился следующим образом:

Импорт по странам.

Sissevedu maade järgi.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тыс. кр.	%	тыс. кр.	%
Германия	23.906	30,5	26.800	26,2
Англия	14.239	18,1	17.048	16,6
США	7.205	9,2	8.219	8,0
Швеция	4.141	5,3	6.791	6,6
СССР	3.887	5,0	5.889	5,7
Финляндия	2.879	3,7	4.897	4,8
Голландия	1.737	2,2	3.101	3,0
Бельгия-Люксемб.	1.526	1,9	2.866	2,8
Франция	1.563	2,0	2.220	2,2
Дания	1.997	2,5	2.182	2,1
Польша-Данциг	1.734	2,2	1.897	1,8
Латвия	2.093	2,7	1.286	1,3
Литва	421	0,5	355	0,3
Прочие страны	11.181	14,2	19.106	18,6

Удельные веса всех руководящих стран эстонского импорта — Германии, Англии и США — пали, по сравнению с 11 мес. 1936 г. То же произошло с Данией, Польшей и особенно сильно с Латвией и Литвой. Вырос удельный вес Швеции, СССР, Франции и особенно резко Финляндии, Голландии и Бельгии. Несмотря на значительное повышение своего удельного веса, СССР остался на прошлогоднем 5-ом месте среди импортных стран.

Сдвиги в структуре экспорта характеризуются следующей таблицей:

Экспорт. — *Väljavedu.*

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тыс. кр.	%	тыс. кр.	%
Животные	4.441	5,9	2.922	3,0
Пищевые продукты	28.258	37,3	33.618	34,9
Сырые и полуобработанные материалы	26.253	34,6	39.138	40,6
Изделия	16.868	22,2	20.737	21,5
Драгоценные металлы и камни	1	—	3	—
Всего	75.821	100%	96.418	100%

Значительное увеличение экспорта на четверть обусловлено, не считая животных, всеми основными товарными группами. Преобладающая часть прироста пришлась на долю сырых и полуобработанных материалов, вывоз которых вырос на половину (на 12,9 млн. крон), главным образом за счет лесоматериалов и хмсырья (особенно сланцевого масла), вывоз которых удвоился. Экспорт пищевых продуктов расширился на 1/5 (на 5,4 млн. крон), в основном за счет продуктов скотоводства, несмотря на резкое сокращение вывоза зерновых. Вывоз изделий вырос на четверть (на 3,9 млн. крон), главным образом благодаря росту текстиля и в меньшей мере фанеры и бумаги.

Эти изменения вызвали сдвиги и в структуре экспорта. Удельный вес сырых и полуобработанных материалов повысился с прошлогодних 34,6 проц. до 40,6 проц., а доли пищевых продуктов и изделий соответственно понизились с 37,3 проц. до 34,9 проц. и с 22,2 проц. до 21,5 проц.

Представление о том, как изменились обороты по важнейшим экспортным товарам, получается из следующей таблицы, охватывающей около 2/3 стоимости всего экспорта:

Важнейшие экспортные товары.

Tähtsamad väljaveokaubad.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Зерновые	17.175	2.460	3.237	818
Масло	10.076	15.316	12.465	20.997
Яйца (млн. шт.)	(43,6)	2.458	(40,3)	2.476
Мясо и мясной товар	4.259	4.643	3.259	3.971
Сырые кожи	543	1.165	899	2.194
Лесн. материалы	182.750	7.445	205.675	14.469
Целлюлоза	55.252	6.122	57.219	7.347
Лен и пакля	6.770	6.768	5.482	6.166
Сланцевое масло	14.288	1.470	50.670	4.507
Фанера и сиденья для стульев	17.122	3.785	17.671	4.305
Газетная и печатная бумага	6.174	1.145	6.452	1.572
Хл.-бум. пряжа и нитки	1.052	2.689	1.773	4.593
Хл.-бум. ткани	936	3.212	841	2.617
Искусств. рог	554	1.243	693	1.563

В распределении экспорта по важнейшим и всем балтийским странам выявились следующие изменения:

Экспорт по странам.

Väljavedu maade järgi.

	11 мес. 1936 г.		11 мес. 1937 г.	
	тыс. кр.	%	тыс. кр.	%
Англия	28.138	37,1	33.568	34,8
Германия	16.685	22,0	28.990	30,1
Финляндия	5.323	7,0	5.535	5,7
СССР	2.697	3,6	3.757	3,9
Швеция	4.407	5,8	3.728	3,9
Франция	3.621	4,8	3.039	3,1
США	2.739	3,6	2.864	3,0
Голландия	1.588	2,1	2.175	2,3
Польша-Данциг	986	1,3	1.335	1,4
Латвия	995	1,3	1.064	1,1
Литва	490	0,6	527	0,5
Прочие страны	5.152	10,8	9.836	10,2

Удельный вес первой по значению экспортной страны — Англии — показал снижение, тогда как доля следующей ей Германии сильно повысилась и теперь только немного уступает Англии. Насколько высоко значение обеих стран, видно из того, что на них вместе приходится две трети всего экспорта. Рост показали еще доли СССР, Голландии и Польши, а снижение — доли Финляндии, США, Латвии, Литвы и особенно Швеции и Франции. Несмотря на небольшой рост удельного веса, СССР занял среди экспортных стран, вместо прошлогоднего 7-го места, 4-ое место.

Изменения в импорте и экспорте с отдельными странами обусловили следующие изменения в балансах с ними:

Баланс внешней торговли по странам.

Väliskaubanduse bilanss maade järgi.

	11 мес. 1936 г.	11 мес. 1937 г.
	(тыс. крон)	
Германия	-7.221	+2.190
Англия	+13.899	+16.520
США	-4.466	-5.355
Швеция	+266	-3.063

Финляндия	+2.444	+638
СССР	-1.190	-2.132
Голландия	-149	-926
Франция	+2.058	+819
Бельгия-Люксембург	-372	-1.642
Дания	-527	-1.107
Польша-Данциг	-748	-562
Латвия	-1.098	-222
Литва	+69	+172
Прочие страны	-5.653	-11.569

Значительное усиление пассивности общего баланса эстонской внешней торговли, по сравнению с 1936 г., вызвано главным образом ухудшением балансов с США, СССР, Голландией, Францией, Бельгией, Данией и особенно со Швецией и Финляндией, а также с группой прочих стран, т. е. стран, из которых каждая в отдельности играет незначительную роль в эстонской внешней торговле. Улучшились балансы с Германией, с которой превратился из пассивного в активный, с Англией, с которой активность еще более усилилась, далее с Польшей, Латвией и Литвой.

Торговые соглашения.

Kaubanduskokkulepped.

По инициативе Эстонии с 13 мая 1938 г. потеряют силу торговое соглашение с Латвией и дополнительные протоколы к нему. 6 июня было подписано и 28 июня 1937 г. вступило в силу торговое соглашение с Турцией. Заключенный 23 февраля тарифный протокол с Польшей вступил окончательно в силу с 12 ноября. Подписанные с Финляндией 2 сентября торговое соглашение и 11 сентября протокол вступили в силу с 10 декабря. Подписанное 24 октября торговое соглашение с Германией вступило в силу 5 ноября. 16 октября был заключен торговый договор с Францией, (вступивший в силу 30 ноября), а 25 ноября — с Грецией.

Сельское хозяйство.

PÕLLUMAJANDUS.

Поголовье скота.

Karja arv.

Численность крупного рогатого скота показывает в текущем 1937 г. падение до 731,1 тыс. голов против 638,9 тыс. в 1936 г., причем, однако, поголовье коров выросло на 47,7 тыс. голов, достигнув 446,5 тыс. Поголовье лошадей составляет 208,7 тыс., что означает уменьшение на 3 проц. против 1936 г. Напротив, численность свиней, овец и

домашней птицы сильно выросла, особенно свиней, поголовье которых в огромной мере увеличилось и составило 379,3 тыс. голов, т. е. на 55 проц. выше прошлогодней цифры. Число овец составило 650,5 тыс., т. е. на 11 проц. больше прошлогоднего, а численность птицы — 1.606,2 тыс. против прошлогодних 1.248,9 тыс. Таким образом, движение поголовья за 1937 г. шло по большинству видов скота вверх.

Промышленность.

TÖÖSTUS.

Продукция крупной промышленности за 10 мес. т. г.

Suurtööstuse toodang 10 kuul k. a.

Объем продукции крупной промышленности, судя по движению индекса промышленной активности, показывал в текущем году следующий рост против соответствующих кварталов 1936 г.: в I квартале — на 7,7 проц., во II квартале — на 22,4 проц. и в III квартале — на 17,4 проц. Таким образом, темп роста в последнем III квартале оказался ниже темпа, имевшегося во II квартале, но все же резко выше темпа I квартала. За октябрь данные показывают дальнейшее снижение темпа роста (против прошлогоднего октября) до 15,6 проц.

Следующая таблица показывает динамику объема крупной промышленности по отраслям за III квартал и в среднем за I—III кварталы, по сравнению с теми же кварталами 1936 г.:

Индекс активности крупной промышленности.

Suurtööstuse tegevuse indeks.

	1936 г.		1937 г.	
	III кварт.	I—III кварт.	III кварт.	I—III кварт.
	(средний за 1927—31 г. г. = 100)			
Добывающая	256	183	266	228
Минералообаб.	169	122	209	158
Металлообабат.	143	127	171	154
Химическая	142	136	252	221
Кожевенная	169	140	160	155
Текстильная	122	117	131	123
Деревообабат.	106	104	148	129
Бумажная	122	117	125	121
Полиграфич.	112	103	118	109
Пищевая	109	100	116	103

1936 г. 1937 г.
III I—III III I—III
кварт. кварт. кварт. кварт.
(средний за 1927—31 г. г. = 100)

Производство одежды,	галант. тов.	263	235	286	295
Электростанции	147	162	178	190	
Вся продукция	132	122	155	141	
в т. ч.: средства					
производства	147	134	187	167	
предметы					
потребления	119	111	126	118	

В среднем за все I—III кварталы объем продукции показал против 1936 г. значительный рост на 15,6 проц. причем главным образом за счет средств производства, выросших на 24,6 проц., в то время как продукция предметов потребления увеличилась только на 6,3 проц. Докризисный уровень продукции превышен, таким образом, примерно на треть.

Наибольшим был прирост продукции по химической (на $\frac{2}{3}$), в преобладающей части за счет сланцеперегонной; затем идут минералообрабатывающая, добывающая (почти полностью за счет сланцевой и торфяной), деревообрабатывающая и производство предметов одеяния и галантерейных товаров (в каждой приблизительно на четверть); в металлообрабатывающей прирост составил $\frac{1}{5}$. В остальных отраслях рост не превысил 10 проц., за исключением электростанций, где составил 17 проц.

Рост продукции в октябре, составивший 15,6 проц. по сравнению с октябрём предыдущего 1936 г., произошел также в основном за счет средств производства, выросших на 24,2 проц., при расширении производства предметов потребления только на 6,6 проц.

Денежное дело и финансы.

RAHANDUS JA FINANTSID.

Денежное обращение.

Rahaliiklus.

Вследствие роста народнохозяйственных оборотов банкнотное обращение расширилось с 47,1 млн. крон в конце сентября т. г. до 49,8 млн. крон к концу ноября, что значительно выше и цифры прошлогоднего ноября в 45,0 млн. крон. Твердоценное покрытие в золоте и инвалюте, однако, немного сократилось, составив в конце ноября 49,5 млн. крон против 51,7 млн. крон в конце сентября т. г.; в ноябре 1936 г. покрытие было

сильно меньше — 40,3 млн. крон. В связи с тем процент покрытия банкнотного обращения пал с сентябрьских 60,3 проц. до 58,4 проц. к концу ноября, что, однако, выше прошлогодних ноябрьских 57,1 проц.

Курс эстонской кроны.

Eesti kroonikurss.

Курс эстонской кроны остался и в октябре на уровне предыдущих II и III кварталов т. г., т. е. 60 проц. к своему золотому паритету, как и в октябре 1936 г. В среднем за все 10

мес. курс кроны также равен 60 проц., т. е. на 40 проц. ниже золотого паритета. В прошлом году в среднем за те же 10 мес. курс был таким же.

Доходы по госбюджету. *Riigitulud.*

Темп роста доходов по госбюджету показал усиление. Если за предыдущие два месяца (июль и август) 1937/38 бюджетного года госдоходы, составив 17,0 млн. крон против 14,9 млн. крон за те же месяцы прошлого 1936/37 бюджетного года, выросли на 0,8

млн. крон, или 4,9 проц., то за последние два месяца (сентябрь и октябрь) рост против соответствующего периода 1936/37 года составил 2,1 млн. крон, или 14,1 проц. Темп прироста превышает и имевшийся в I квартале (апрель-июнь) бюджетного года темп в 11,4 проц.

В итоге за первые 7 мес. (апрель-октябрь) 1937/38 бюджетного года госдоходы достигли в общем суммы в 59,0 млн. крон, что означает рост на 5,5 млн. крон, или 10,3 проц., против того же периода 1936/37 бюджетного года, когда госдоходы составили 53,5 млн. крон.

Прочая хроника.

МУУ КРООНИКА.

Цены.

Hinnad.

Рост оптовых цен приостановился. В среднем за последние два месяца (октябрь и ноябрь) их индекс составил 103, т. е. столько же, сколько в среднем за предыдущие 2 мес. (1913 г. = 100); против уровня цен за те же два месяца 1936 г. (94) это дает рост на 9,6 проц. В среднем за все 11 месяцев индекс оптовых цен равен 101, что на 12,2 проц. превышает средний уровень цен за тот же период 1936 года (90). При этом цены промышленных товаров повысились немного меньше, чем цены пищевых продуктов.

„Ножницы“ цен для сельского хозяйства за последние два месяца (сентябрь и октябрь) стали значительно благоприятнее, по сравнению с предыдущими 2 месяцами (июль и август). В итоге в среднем

за все 10 месяцев (январь-октябрь) продажные цены составили 80 и покупные цены — 90 (среднее за 1927—31 гг. = 100), между тем как в 1936 г. продажные цены равнялись 70 и покупные 85. Таким образом, продажные цены повысились на 14,3 проц., а покупные гораздо меньше — на 5,9 проц., и, следовательно, перевес покупных цен над продажными уменьшился, т. е. соотношение цен для сельского хозяйства улучшилось.

Индекс стоимости жизни за последние два месяца (октябрь и ноябрь) показал легкое повышение против среднего уровня предыдущих 2 мес. (август и сентябрь), равняясь 106 против 104 (1913 г. = 100); это дает прирост в 6 проц. против тех же двух месяцев 1936 г. (100). В среднем за все 11 месяцев (январь-ноябрь) индекс составил 104, что превышает уровень того же периода предыдущего года (98) на 6,1 проц.

Сводки-переводы.

Kokkuvõtted-tõlked.

Народное просвещение в СССР.

Экономически слабо развитая царская Россия была и в культурном отношении крайне отсталой. Наиболее ярко это характеризуется тем фактом, что еще в 1913 г. две трети всего населения были неграмотными, и что половина всех детей, за отсутствием обязательного обучения, вообще школьного образования не получала.

С самого же начала советской власти было приступлено к всеильному развитию образования и вообще культуры. Особенно потому,

что социализм, являющийся главной целью советского государства, возможен лишь при наличии высокого культурного уровня народных масс, не говоря уже о том, что основной сутью социализма является наивысший уровень народного благосостояния — не только материального, но и культурного, который должен превышать культурный уровень капиталистических стран.

Подъем культурного уровня в СССР происходил таким темпом и в таком объеме, что

явился в культурную революцию. Успешность этой революции наиболее ясно подтверждается тем, что СССР превратился в страну сплошной грамотности: число грамотных в населении выросло с 33 проц. 1913 г. до 90 проц. уже к 1932 г.

На стремительность развития культуры в СССР указывает рост расходов государства на народное просвещение, каковой термин охватывает все стороны культурной жизни, — приблизительно с 200 млн. руб. в 1923/24 г. до 13,9 млн. руб. в 1936 г. Против довоенного 1913 г., когда расходы госбюджета на народное просвещение равнялись около 180 млн. руб., это составляет, даже с учетом разницы в уровнях цен, по меньшей мере рост в 15 раз.

Система народного просвещения в СССР включает общее, профессиональное (считая с высшим образованием) и политико-просветительное образование (куда относятся и искусство), а также научно-исследовательскую работу и издательскую деятельность.

Право на образование устанавливается новой конституцией СССР. Согласно конституции, фиксирующей лишь то, что уже осуществлено, начальное образование обязательно, общее и профессиональное образование во всем объеме бесплатно, подавляющее большинство студентов получает стипендии, а языком преподавания является родной язык граждан. Какого размаха достигла образовательная работа, показывает то, что сейчас около половины всего населения СССР занято учебой в том или другом виде.

В СССР планированию подлежат, в интересах наиболее целесообразного и быстрого развития их, также и отрасли культуры. Планы развития культуры представляют собой составную часть общих народнохозяйственных планов, регулирующих, таким образом, и культурное развитие страны.

Общественные школы и учреждения имеют следующие типы: дошкольные учреждения, начальная школа, неполная средняя школа и средняя школа.

В дошкольных учреждениях (детские ясли, дома и сады, летние площадки) воспитываются дети до 7-летнего возраста. Детскими садами и летними площадками охватывается в 1937 г. уже почти половина всех детей дошкольного возраста; число посещающих их детей выросло с 308 тыс. в 1927/28 г. до 6,9 млн. в 1936 г.

Начальная школа состоит из 4 классов, неполная средняя — из 7 классов и средняя — из 10 классов. Переход из одной школы в другую происходит свободно. В 1930 г. началось введение всеобщего-обязательного начального образования (т.е. 4-классного) и было осуществлено в 1932 г. В следующем же году началось повсеместное введение обязательного неполного среднего образования (т.е. 7-классного), что к настоящему времени

уже большей частью осуществлено. В ближайшем будущем предстоит осуществление обязательного 10-классного среднего образования. Число учащихся в общеобразовательной школе громадным образом выросло — с 8,4 млн. в 1921/22 г. до 27,6 млн. в 1936 г.; в 1914/15 г. в царской России учащихся было всего 7,8 млн., и таким образом численность их выросла к настоящему времени в 3,5 раз, причем в средней школе даже в 15 раз.

Школы низшего и среднего профобразования имеются, главным образом, трех типов: фабузуч, техникумы и массовые технические курсы; сюда относятся также и рабфаки.

Школы фабузуча (промышленные, сельскохозяйственные и т. д.) готовят, без отрыва от работы, квалифиц. рабочих и других работников низшей квалификации. Среднее профобразование дается в техникумах (промышленных, сельскохозяйственных, социально-экономических и т. д.). На массовых технических курсах дается по всем отраслям народного хозяйства обязательное техническое обучение по специальности, без отрыва от работы, всем рабочим и служащим. Обучение рабочих называется техницизмом. Сейчас этой подготовкой массовых кадров, начавшейся несколько лет назад, охвачено свыше трети всех рабочих и служащих по всему СССР, причем в промышленности — свыше половины. Конечной целью подобной, постепенно повышающейся подготовки является доведение квалификации рабочего класса и тем самым материального уровня его до уровня инженеров и техников. — Функцией рабфаков (рабочих факультетов) является предоставление взрослым рабочим и крестьянам с недостаточным образованием общего среднего образования для поступления в высшую школу. Рабфаки прикреплены к высшим учебным заведениям в целях подготовки учащихся для вступления в соответствующее заведение. Насколько расширилось профобразование, показывает хотя бы то, что число учащихся в техникумах выросло с 48 тыс. в 1914 г. до 819 тыс. в 1936 г., а на массовых курсах в 1936 г. обучалось около 7 млн. чел.

Высшая школа по своему характеру также является профобразовательной: каждое высшее учебное заведение prepares студентов для определенной специальности. Основными типами высшей школы являются институты, университеты и академии. Институты (промышленные, сельскохозяйственные, социально-экономические, медицинские и т. д.) выпускают специалистов высшей квалификации; университеты — специалистов по философии, общественным и естественным наукам для научно-исследовательской работы или педагогической деятельности. В академиях руководящим хозяйственно-администра-

тивными работникам (гл. обр. с высшим образованием) дается дополнительное высшее образование по их специальности. Об огромных успехах в деле развития высшей школы свидетельствует рост числа высших учебных заведений с 91 в 1914 г. до 700 в 1936 г. и числа студентов соответственно с 112 тыс. до 530 тыс.

За время советской власти характер научно-исследовательской работы резко изменился. Она освободилась от отчужденности от жизни и приспособилась к потребностям социалистического строительства, достигая вместе с тем планомерности и несравненно большего размаха, тем более, что условия для нее за время советской власти несравненно улучшились. Для примера укажем, что число научно-исследовательских институтов увеличилось с 400 в 1929 г. до 804 в 1935 г., не говоря уже о сравнении с довоенным временем, когда это дело было поставлено совсем слабо.

Политико-просветительная работа среди взрослых производится в следующих формах: общеобразовательные школы и курсы для ликвидации неграмотности и малограмотности, а также для продолжения образования их, клубы, избы-читальни, красные уголки, библиотеки и т. д. и, наконец, партийные учебные заведения.

Одной из первоочередных важнейших задач советской власти была ликвидация безграмотности. В результате того, что свыше 35 миллионов взрослых было обучено чтению и письму, уровень грамотности вырос с 33 проц. в довоенном 1913 г. до 90 проц. населения 8—50 летнего возраста к концу I пятилетки в 1932 г. В последовавшие годы работа по ликвидации неграмотности продолжалась, вследствие чего это дело можно считать почти полностью законченным. В деле ликвидации малограмотности, т. е. поднятия образования грамотных взрослых до уровня начального образования, также имеются огромные успехи. За годы I и II пятилеток по этой линии обучалось 25—30 млн. чел. Наряду с тем много сделано и по поднятию образования еще выше — до уровня средней школы. В таких школах и курсах за последнее время обучалось около 400—600 тыс. чел. в год.

Среди прочих политико-просветительных учреждений доминируют клубы в городах и соответствующие им избы-читальни в деревне. В них устраиваются лекции, театральные представления и киносеансы, дебаты и литературные вечера и т. д. Сеть всех клубных учреждений расширилась примерно с 200 в 1914 г. до свыше 80 тыс. в 1936 г.

Число библиотек, также входящих в систему народного просвещения, увеличилось с довоенных 13 тыс. до 67,3 тыс. в 1934 г. Численность театров (с цирками) выросла с 179 в 1914 г. до 770 в 1936 г., а сеть киноустановок соответственно — с 1,4 тыс. до

29,8 тыс. Число музеев увеличилось с 180 в 1914 г. до 768 к 1936 г.

Учебные учреждения коммунистической партии (школы, курсы и высшие учебные заведения) имеют задачей подготовку кадров для аппарата коммунистической партии и госуправления.

Огромные успехи сделаны и в области издательской деятельности. Количество печатных листов-оттисков книг выросло с 0,6 млрд. в 1913 г. припл. до 3,8 млрд. в 1936 г. Число газет увеличилось соответственно с 0,9 тыс. до 9,9 тыс., а их тираж с 2,7 млн. до 38,0 млн.

В царской России почти все национальные меньшинства (свыше 160 национальностей, численность населения которых больше половины всего населения) крайне отставали от господствующего народа — великороссов не только в политическом и экономическом, но и в культурном отношении. Объясняется это политикой угнетения, применявшейся по отношению в них царской властью. Особенно ярко проявлялось это в низком уровне грамотности: если в довоенное время процент грамотных по всей России составлял 33 проц. населения, то у многих нацменьшинств — только несколько процентов. Употребление родного языка было запрещено; почти полностью отсутствовали национальные печать и театр, только 28 национальностей обладали собственной литературой, а крупное большинство народностей не имело даже письменности.

Все это резко изменилось за время советской власти. Нацменьшинства стали полноправными частями народа; везде, где они обитают в сколько-нибудь компактной массе, созданы союзные и автономные республики, автономные области, национальные округа, районы и села. Стремясь сделать нацменьшинства равными с великороссами не только формально, но и на деле, советская власть провела огромную работу по ускоренному повышению экономического и культурного уровня нацменьшинств, и достижения в деле ликвидации отсталости их уже крупны. Так, напр., за годы I пятилетки продукция промышленности в районах нацменьшинств была увеличена в 3½ раза, тогда как в остальном СССР в 2 раза. Неграмотность почти совершенно ликвидирована. Уже свыше 110 народностей обладают письменностью. Осуществлено обязательное 4-классное начальное образование, заканчивается введение обязательного 7-классного образования, и вскоре будет перейдено к осуществлению всеобщего обязательного 10-классного среднего образования. Обучение производится на родном языке каждой национальности. Развергивается сеть профессиональных и высших школ, большей частью совершенно отсутствовавшая в царское время. Научно-исследовательская работа была начата и широко

развернулась лишь в советское время. В прочих областях народного просвещения также проделана огромная работа. Отметим хотя бы издательскую деятельность. Удельный вес национальной книги по всему СССР вырос до свыше 40 проц. всех изданных книг. Если печать на родном языке нацменьшинств в царское время допускалась лишь в виде исключения, то теперь одна треть общего ти-

ража газет приходится на национальную печать.

В общем развитие культуры нацменьшинств было гораздо более быстрым, чем у великороссов, и в итоге нацменьшинства по своему культурному уровню значительно приблизились к уровню собственно-России, и тем самым исчезает разница между культурными уровнями народностей.

Eesti väliskaubandus.

Väliskaubandus omab Eesti rahvamajanduses väga tähtsa seisukoha. Üheltpoolt suur osa rahvamajanduse toodangust veetakse välismaale — viimastel aastatel $\frac{1}{5}$ kuni $\frac{1}{4}$ põllumajanduse toodangust ja umbes $\frac{1}{4}$ suurtööstuse toodangust. Teiselt poolt ka sissevedu mängib suurt osa, varustades Eesti majandust peamiselt kaupadega, mida Eestis ei toodeta; sisseveetavate kaupade kogus moodustab enam kui kolmandiku Eesti põllumajandus- ja tööstustoodangu üldkogusest.

Väliskaubanduse suur tähtsus on tingitud, esiteks, sellest, et põllumajanduses kui ka mitmes tähtsamast tööstusharus on tootmisvõimalused kaugelt suuremad kui Eestis siseturu maht. Teiseks, Eesti pole eriti rikas toorainete poolest, rida tähtsamaid tooraineid, nagu metallid ja puuvill, hoopis puuduvad ning masinaehitustööstus on mitteküllaldaselt arenenud, ja seetõttu sissevedu on väga oluliseks teguriks majanduse arendamisel.

Tihedatest väliskaubanduslikest sidemetest tingitult on Eesti rahvamajandus suurel määral rippuv maailmaturust ja kõigist olulisematest maailmamajanduse kõikumistest, nagu seda näitas ka viimane majanduskriis, mille käigule sisetegurite kõrval tugevat mõju avaldas ka maailmamajandus.

Riikliku iseseisvuse saavutamisega 1918. aastal langes pea tervelt ära senine vene turg, kuhu enamjaolt suundus eesti väljaveost ja kust eeskätt tuli sissevedu. Tuli hakata võitma uusi turge, korraldama väljaveokaupade tootmist uute turgude nõuete kohaselt, ühesõnaga — reorganiseerima kogu väliskaubandust. Vaatamata sõjast tingitud majanduse laastunud seisukorrale, on saavutused väliskaubanduse alal suured.

Väliskaubanduse üldlääbikäärik tõusis 11,7 miljonilt kroonilt 1919. aastal 170,0 miljonile 1936. aastal, s. o. 15-kordseks. Heites kõrvale esimesed kaks aastat, kui sõjaaastad, oleks tõus 1921. aasta vastu (67,7 miljonit kr.) samuti määratu suur — 2,5-kordne. Seejuures kuni viimase kriisieelse 1929. aastani (240,4 miljonit kr. summas) läbikäik näitas järjekindlat kasvu (3,5-kordseks, võrreldes 1921. aastaga), et siis kriisiajal 1932. aastaks langeda $\frac{1}{3}$ peale 1929. aasta tasemest ja uue tõusu kestel suurened a $\frac{2}{3}$ peale sa-

mast tasemest. Käesoleval 1937. aastal on eelandmete järgi 1929. aasta tase peagu jälle saavutatud.

Kuid need arvutlused ei anna õiget pilti väliskaubanduse arengust, ja tohtu kriisiaegne langus oli tingitud mitte niivõrd koguse vähenemist, kui määratumast hindade langusest. Väliskaubanduskaupade hinnad langesid nimelt 1932. aastaks $\frac{1}{3}$ kuni $\frac{1}{2}$ võrra 1929. a. vastu.

Kõrvaldades arvutlustest hinnalanguse, selgub, et väliskaubanduse kogus on tublisti vähemal määral kahanenud. Sisseveo kogus ulatus 1932. aastal poolele ja 1936. aastal juba 88 protsendile kriisieelse 1929. a. kogusest, kuna väljaveo kogus — 1932. aastal $\frac{3}{4}$ -le 1929. a. tasemest ja 1936. aastal isegi ületas 7 prots. võrra viimase. Seega väljaveos on kriisieelne kõrgeim tase juba ületatud, ja sisseveos jääb vaid vähe puudu sellest, mis seletub peamiselt asjaoluga, et kriisi kestel Eesti siseturu vajadusi hakati suuremal määral rahuldama kodumaa toodanguga; seepärast vähenenud sissevedu ei tähenda kaubavarustuse piiramist. Käesoleval 1937. aastal on eelandmete järgi ka sisseveos peagu saavutatud kriisieelne koguse tase, ja väljaveos tõuseb ületamise protsent ligi 20-le. Nii siis on väliskaubanduses kriis läbikäikude koguse suhtes täiel määral ületatud.

Mis puutub väliskaubanduse koguse arengusse ajastul enne 1929. aastat, siis tol ajal hinnad viibisid 1922.—1929. aastatel peagu ühtlasel tasemel, ja seega võib väliskaubanduse kogust lugeda kasvanuks ligikaudu paralleelselt läbikäikude väärtusele, s. o. 1929. a. ligi $2\frac{1}{2}$ korda ja 1936. aastaks peagu sama palju — võrreldes 1922. aastaga.

Väliskaubanduse bilanss lõppes kord sisseveo, kord väljaveo ülekaaluga. Bilanss oli passiivne 1919.—1924. a., aktiivne 1925.—1927. a.; kõrgkonjunktuuri aastatel (1928.—1930.) oli ta jälle aktiivne, kriisiaastatel (1931.—1935.) passiivne, kuna, kriisi möödudes, uue majandusliku tõusu aastatel (1936.—1937.) jälle muutus passiivseks. Kogusummas terve Eesti iseseisvusaja kohta kuni 1936. aastani osutub bilanss passiivseks 32,4 miljonit kr. võrra. Selle põhjustas iseseisvuse algperiood (1919.—1924.), mil passiivne üld-

saldo ulatus 74,7 miljoni kr., kuna aga 1925.—1936. a. oli bilanss kogusummas aktiivne 42,3 miljoni krooniga.

Sisseveo koostises leidsid aset tundu- vad muudatused. Toitainete osatähtsus näi- tas suurt langust $\frac{1}{3}$ pealt 1923.—1927. a. keskmiselt 1936. aasta 11,3 prots. peale; pea- põhjus seisab teravilja sisseveo peagu täieli- ses ärajäämises, mida asendab kodumaa ter- ravili, mille toodang hoogsalt kasvas tera- vilja sisseveo keelu ja kõrgete siseturuhindade kindlustamise mõjul. Toor- ja poolvalmisai- nete osatähtsus kõigub kogu aeg 30 prots. ümber üldsisseveost, kuna valmissaaduste osatähtsus tõusis 1923.—1927. a. keskmiselt 40 protsendilt 60,2 protsendile 1936. aastal, ja seda eeskätt tootmisvahendite — metallide ja metallteoste (eriti masinate) jne. — tõusu varal.

Veelgi eredamaks osutuvad muudatused sisseveo koostises tarvitusotstarbe järgi. Tar- vituskaupade (toitained, riietusemed jne.) osatähtsus, millised asendati kodumaa toa- danguga, langes 1929. aasta 42,5 prots. pealt 26,3 prots. peale 1936. aastaks, kuna tootmis- vahendite (toor- ja poolvalmisained ning masi- nad) osatähtsus üldsisseveos tõusis vasta- valt 57,5 prots. pealt 73,7 prots. peale, olles seega suures ülekaalus. Eriti kasvas masi- nate sissevedu, mis näitab Eesti rahvamajand- uses viimasel ajal toimuvale industrialisee- rimisele.

Kriisi- ja pealekriisiaegsete aastate kestel sisseveo struktuur on seega muutunud roh- kem vastavaks Eesti rahvamajanduse vaja- dustele. Sisseveos seisavad nüüd esikohal kaubad, mida Eestis ei toodeta või jälle mil- lede tootmine pole otstarbekohane.

Väljaveo koostis on samuti märksa muutunud, kuigi vähemal määral kui sisse- vedu. Toitainete osatähtsus üldväljaveos tõusis 1923.—1927. a. keskmiste umbes 25 prots. pealt enam kui kolmandiku peale 1936. aastal. Toor- ja poolvalmisainete erikaal jäi ligikaudu ühe kolmandiku suuruseks, kuna valmissaaduste erikaal laskus 1923.—1927. a. 37,6 prots. pealt 22,7 prots. peale 1936. a. As- jaolu, et valmissaaduste osatähtsus 1930. a. peale ületab toor- ja poolvalmisainete osa- tähtsuse, kuna enne seda olukord oli vastu- pidine, seletub sellega, et kriisi kestel üle maailma tekkis, töötaolu vastu võitlemise sihiga, tendents töötleda kaupu võimalikult suuremal määral omal maal. Seetõttu lan- geski valmissaaduste väljavedu, mille asen- dab toor- ja poolvalmisainete väljavedu.

Majandusharude järgi jaotatult, olid ni- hkimised väljaveo koostises järgmised. Põllu- majandussaaduste osatähtsus üldväljaveos suurenes järjekindlalt 1923.—1927. a. kesk- miste 45,1 prots. pealt 52,2 prots. peale 1936. a., kuna tööstussaaduste oma peagu vahet- pidamata vähenes — vastavalt 39,3 prots. pealt 36,5 prots. peale. Samuti kogu aeg langes metsamaterjalide erikaal — 15,0 prots. pealt 9,4 prots. peale. Tööstussaaduste erikaalu

langus ka viimastel aastatel, kus Eesti töö- stustoodang näitab kiiret tõusu, kiiremat kui põllumajanduse oma, on tingitud sellest, et toodangu suurenemine toimus Eesti siseturu varustamise suunas, s. o. sisseveetavate töö- stuskaupade väljatõrjumise suunas.

Kuna Eesti sissevedu ülekaalukalt kannab tööstuslikku iseloomu, siis peamiseks sisse- veo m a a d e k s on talle tööstusmaad, eeskätt Lääne- ja Kesk-Euroopa riigid, kust tuleb üle poole üldsisseveost. Tähtsamaks sisseveo- maaks on Saksa, mille osatähtsus üldsisse- veos kõigub $\frac{1}{5}$ ja $\frac{1}{3}$ vahel (1936. a. — 29,8 prots.). Järgmisel kohal asub viimastel aast- atel (nagu ka enne kriisi) Inglise, mille erikaal võrdus 1936. aastal 17,9 protsendile. Kolmandal kohal asuvad P.-A. Ühendriigid, Need kolm riiki mängivad mõduandvat osa — neile kokku langeb kogu aeg $\frac{1}{2}$ kuni $\frac{2}{3}$ üldsisseveost. Teiste maade osatähtsused on madalamad, vaid harva ületades 5 prots. Nõu- kogude Liidu erikaal kõigub pärast 1928. a. 4,2 ja 11,3 prots. vahel, võrdudes 1936. aastal 5,8 protsendile ning asudes neljandal kohal.

Väljaveos domineerivad põllumajandus- saadused ühes metsamaterjalidega, millest tingitult väljavedu on suunatud esijoones toit- ja tooraineid vajavatesse tööstusmaa- desse. Umbes $\frac{2}{3}$ väljaveost läheb Lääne- ja Kesk-Euroopasse. Valitseva seisukoha oma- vad Inglise ja Saksa — mõlemale kokku kõi- gil aastatel langeb $\frac{1}{2}$ kuni $\frac{2}{3}$ üldväljaveost. Inglise erikaal kõigub $\frac{1}{3}$ ümber (1936. a. — 36,6 prots.), kuna Saksa oma — $\frac{1}{4}$ ümber (1936. a. — 22,5 prots.). Teiste maade täht- sus on madal, ja nende erikaalud harva üle- tavad 5 prots. Mis puutub Nõukogude Liitu, siis tema osatähtsus kõigub 0,4 ja 12,9 prots. vahel; viimastel aastatel näitab ta järjekind- lat kasvu, saavutades 1936. aastal 3,3 prots. ja astudes 7. kohale väljaveomaade seas.

Väliskaubanduse bilansi vaatlemisel maa- de järgi torkab kõigepealt silma aastast aastasse korduv äärmiselt aktiivne bilanss Ing- lisega. Tavaliselt ületab väljavedu Inglise sealt sisseveo kaks-kolm korda, vahelt isegi 4—5 korda. Kuna pealegi läbikäigud Ingli- sega moodustavad umbes kolmandiku Eesti väliskaubanduse üldlääbikäigust, siis muutub selgeks ta määratu suur tähtsus Eesti välis- kaubanduse aktiveerimisel. Näiteks, kui 1929.—1936. a. kokku Eesti väliskaubandus- bilanss oli aktiivne 36,1 miljoni kr. võrra, siis Inglisega oli bilanss samal ajal aktiivne 147,5 miljoni kr. võrra.

Samadel 1929.—1936. a. kokku oli bilanss aktiivne veel ainult Lätiga, Taaniga, Leedu- ga, Soomega, Prantsusega ja Belgiaga — üld- summas 37—38 miljoni kr. ulatuses. Sella- selt tohutu passiivsus kõigi teiste maadega valdavas enamuses kaetakse, isegi kuhjaga, ainuüksi Inglise poolt. Teistest maadest märgime Saksat, kellega bilanss samadel aastatel oli peagu tasakaalus; hilisematel 1933.—1935. aastatel oli ta aktiivne, 1936. a. ja 1937. a. jällegi passiivne. Nõukogude Lii-

duga oli bilanss samal ajal kogu aeg passiivne.

Väliskaubanduse aktiivsus või passiivsus ei tähenda aga veel, et ka maksubilanss ühe või teise riigiga oleks sama, sest on olemas veel teisi artikleid majandussuhete alal (lae-

vaprahid, kapitali protsendid, turistide kulud jne.), millede arvestades tulemused sageli osutuvad hoopis teisteks.

Võrdlust sõjaeelsega on väliskaubanduse suhtes võimatu teostada andmete puudumise tõttu.

Финансы СССР.

II. Денежное дело.

На нынешней ступени развития советского общества деньги еще сохраняются, ибо для перехода к непосредственному распределению товаров, без посредничества денег, необходим пока отсутствующий идеально налаженный торговый аппарат, который был бы способен точно учитывать (а также полностью удовлетворять) потребности всей страны. Однако, сущность денег в СССР совсем иная, чем в капиталистическом мире. Если в последнем, в силу анархического развития, деньги фактически стали как бы господствующими над людьми, то в СССР, как в стране социалистического планового хозяйства, деньги, наоборот, подчинены обществу, являются планово применяемым орудием развития и контроля всего народного хозяйства.

В наследство от царского времени советское правительство получило потрясенную до основания мировой войной денежную систему, которая затем за время гражданской войны и под влиянием вызванной ею разрухи совсем развалилась. Выпуск денег был в те времена главным источником покрытия расходов государства, и поэтому неудивительно, что денежное обращение увеличилось с 2,4 млрд. руб. в 1914 г. до 866 квадриллионов (квадриллион равен миллиону миллиардов) руб. к началу 1924 г.

С окончанием гражданской войны было приступлено к созданию твердой валюты, без которой немислимо было экономическое развитие. Денежная реформа была закончена в 1924 г. В обращение были пущены новые деньги — червонец, представляющий собой выпускаемую Госбанком банкноту, приравненную к 10 довоенным золотым рублям и в соответствии с тем делящуюся на 10 руб. Далее были введены казначейские знаки, выпускаемые казначейством в количестве, не превышающем общей суммы червонцев в обращении, а также разменные деньги. Хотя для банкнотного обращения и предусмотрено твердоценное покрытие (в золоте и инвалюте), в размере не менее 25 проц. его, но действительным обеспечением стабильности советских денег с тех пор, как советская экономика стала социалистической, является не оно, а товарные массы, производимые госпредприя-

тиями или поступающие в распоряжение государства другими путями (заготовка и поставка сельскохозяйственных продуктов и т. д.) и выпускаемые в продажу по твердым, устанавливаемым государством ценам. Чем больше товароборот и чем ниже вместе с тем цены, тем выше покупательная сила червонца и тем крепче, следовательно, рубль. Единственное значение золота состоит в СССР теперь в том, что за него, как мировую валюту, можно за границей покупать необходимые для СССР средства производства.

После проведения денежной реформы денежное обращение выросло с 743 млн. руб. в 1925 г. до 11,3 млрд. руб. к 1 янв. 1937 г. Огромный рост обусловлен, главным образом, быстрым развитием народнохозяйственных оборотов. Твердоценное покрытие за последние годы преобладает около предусмотренных законом 25 проц. к общей стоимости банкнотного обращения.

Разменный курс червонца оставался вплоть до конца 1935 г. стабильным. В начале 1936 г. он, однако, очевидно в целях приближения уровня цен СССР к уровню, существующему за границей, был снижен почти в $4\frac{1}{2}$ раза. Сейчас эстонская крона стоит ок. 1,45 руб. Падение курса червонца не имеет никакого значения внутри СССР, тем более, что удельный вес как ввозимых из-за границы, так и вывозимых за границу товаров в общем товарообороте СССР ничтожен, составляя лишь несколько процентов.

Червонец за границей вообще не котировается, во избежание спекуляции с ним. Советские деньги предназначены исключительно для внутреннего обращения в СССР, и поэтому их вывоз и ввоз запрещены, а все платежи с заграницей производятся в иностранной валюте.

III. Банковое дело и кредит.

Банки и другие кредитные учреждения были национализированы уже в 1917 г. и потом ликвидированы. Во время гражданской войны их весьма сузившиеся функции выполнял наркомат финансов. По окончании войны в связи с восстановлением экономики опять возникла необходимость в банках. В

1921 г. был основан Госбанк и в следующие годы целая сеть банков. Общая сеть кредитных учреждений (считая с отделениями, но без государственных сберегательных касс) выросла с 471 в 1923 г. до 3,1 тыс. в 1935 г.; кроме того, до 1930 г. существовало еще несколько тысяч сельскохозяйственных кооперативных ссудосберегательных товариществ; в довоенном 1913 г. имелось всего 1,5 тыс. кредитных учреждений.

Основным звеном кредитной системы является Госбанк, в руках которого, кроме регулирования денежного обращения, сконцентрировано все краткосрочное кредитование народного хозяйства; наряду с тем он является расчетным и контрольным центром всего народного хозяйства. Через него производятся также все денежные расчеты между государством и предприятиями, кассовое исполнение государственных доходов и расходов.

Другие кредитные учреждения заняты исключительно долгосрочным кредитованием, причем они строго распределены по отраслям народного хозяйства. Промбанк финансирует промышленность, транспорт и связь, Торгбанк — государственную и кооперативную торговлю, Цekomбанк и местные коммунальные банки — жилищное и коммунальное строительство, Сельхозбанк — сельское хозяйство.

Государственные сберегательные кассы имеют крупное значение, мобилизуя небольшие сбережения населения; наряду с тем они производят расчеты между народным хозяйством (а также государством) и населением, а также денежные операции сельских советов. Таким образом, они преимущественно обслуживают отдельных граждан, тогда как Госбанк и другие банки — исключительно народное хозяйство. Численность госсберкасс увеличилась с 4,5 тыс. в 1924 г. до 41,9 тыс. в 1937 г., а сумма вкладов — с 11 млн. до 3,5 млрд. руб.

Основным модусом кредитования в СССР был до 1930 г., как и в остальном мире, вексельный кредит. С обобществлением экономики стало возможным полное планирование кредита, и поэтому перешли к банковскому кредиту, при котором векселя были упразднены; платежи производятся не предприятиями, а Госбанком с текущих счетов предприятий; в случае необходимости Госбанк открывает в пределах установленного плана кредит. О развитии кредитной деятельности банков свидетельствует хотя бы рост задолженности всего народного хозяйства Госбанку с 3,0 млрд. руб. в 1929 г. до 34,2 млрд. в 1937 г. Работа кредитной системы, которая без исключения является государственной, также базируется на плановом принципе.

Järgmine Bülletään number ilmub Eesti Vabariigi XX aastapäevale pühendatuna.

Следующий номер Бюллетеня выйдет посвященным XX-летию Эстонской Республики.

Juhime lugupetud lugejate tähelepanu Koja uuele aadressile: Mundi tän. 3—2, tel. 411—67.

Обращаем внимание уважаемых читателей на новый адрес Палаты: Mundi tän. 3—2. Тел. 411-67.

Parandused Bülletäänis nr. 3 — 1937. a.

Поправки в Бюллетене № 2 — 1937 г.

- Lhk. 128: tabelis tuleb lugeda: värviline metallurgia (vask, tsink jne.)
- Lhk. 142: peatükis „Naine“ lasteaedadest ja mänguväljadest 1936. a. haaratud laste arv (4,3 miljon.) ei sisalda kolhooside omi.
- Lhk. 143: alumises tabelis toodud 1936. a. raamatukogude arv (55.901) ei haara neid kõiki, vaid ainult jooksva statistika poolt arvestatavaid.
- Lhk. 145: Alumises tabelis on arvud toodud mitte miljonites, vaid miljardites rublades.

- Стр. 98: на 3-ей и 4-ой строках снизу в первой полосе следует считать: не весь грузооборот и пассажирооборот портов, а только прибывшие в порты грузы и пассажиры.
- Lhk. 164: ülemises tabelis tuleb „Toorained“ asemel lugeda „Toitained“.
- Lhk. 168: 7. reas altpoolt teisel veerul tuleb 5,3 miljoni hektari asemel lugeda: umbes 2 milj.
- Lhk. 162: 18. reas esimesel veerul tuleb lugeda 2.550 krooni asemel: 2.550 tuhat kr.

Väljaandja: Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda. Vastut. toim.: Koja sekretär H. Holm
Издатель: Эстонско-Союзносоветская Торговая Палата. Отв. ред.: секрет. Палаты Г. Гольм
A.-S. „Ühisel“ trükk, Tallinn, Pikk 42.
